MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
MYKOLO ROMERIO TEISĖS MOKYKLA
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

VIKTORIJA STANČIKAITĖ-GRĖBLIAUSKIENĖ
(MEDIACIJOS PROGRAMA)

MEDIACIJOS PROBACIJOS TARNYBOJE ĮGYVENDINIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Dr. Rokas Uscila

Vilnius, 2019

TURINYS

ĮVADAS 3
1. MEDIACIJOS BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE IR PROBACIJOS TARNYBOJE SAMPRATA...11
1.1. Mediacijos baudžiamojoje teisėje sąvoka ir esmė.....11
1.2. Mediacijos baudžiamojoje teisėje ir probacijos tarnyboje atsiradimo istorija 14
1.3. Mediacijos koncepcijos kūrimosi Lietuvos probacijos tarnyboje prielaidos ir atsiradimo istorija.....17
2. UŽSIENIO VALSTYBIŲ PRAKTIKA TAIKANT MEDIACIJOS PASLAUGAS PROBACIJOS TARNYBOJE.....25
2.1. Vengrija 27
2.2. Latvija 31
2.3. Čekijos Respublika 35
3. MEDIACIJOS LIETUVOS PROBACIJOS TARNYBOJE PROCEDŪROS ORGANIZACINES, VADYBINES, IR ADMINISTRACINES FUNKCIJOS.....40
3.1 Mediacijos atvejų gavimas.....40
3.2 Mediacijos proceso vykdymas.....41
3.3 Mediacijos susitarimų įforminimas ir stebėsena.....44
4. MEDIACIJOS ĮGYVENDINIMO LIETUVOS PROBACIJOS TARNYBOJE TYRIMAS.....47
4.1 Tyrimų metodologija 47
4.2. Kiekybinio tyrimo rezultatai 49
4.3 Kokybinio tyrimo rezultatai 58
IŠVADOS 70
PASIŪLYMAI 72
LITERATŪRA 74
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS 82
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 83
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA 85
PRIEDAI 87
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 95

„Nusikaltimai sužeidžia žmones ir jų santykius. Šis faktas skatina teisingumo atkūrimą įtraukiant nukentėjusįjį, nusikaltėlį ir visuomenę ieškoti sprendimų, kurie skatina gijimą, susitaikymą ir komfortą“.

Prof. Howard Zehr

ĮVADAS

Temos aktualumas.

Pasaulyje visai laikais buvo ir yra svarbi ginčų sprendimo problema. Kuo toliau, tuo labiau ieškoma alternatyvių teisminiam ginčų nagrinėjimui būdų. Vienas iš pasaulyje populiariausių ir plačiai taikomų alternatyvių ginčų sprendimo būdų yra mediacija.[1] „Mediacija pasižymi lankstumu, visapusiškumu, orientavimusi į problemų sprendimą arba santykių transformavimą ir aktyviu šalių dalyvavimu“[2]. Mediacija taikoma įvairiose specifinėse srityse: baudžiamojoje teisėje, administracinėje teisėje, šeimos konfliktuose, darbo santykiuose, verslo ginčuose, švietimo bei sveikatos priežiūros įstaigose ir kt.[3] Dar viena mediacijos taikymo sritis, tai penitencinė mediacija. [4]

Užsienio šalių patirtis rodo, kad penitencinė mediacija didina pasitikėjimą teisingumo sistema, turi unikalią pedagoginę vertę, nes jos metu abi konflikto šalys turi galimybę pasimokyti iš savo ir kito patirties.[5] Mediacijos metu ne visuomet pavyksta išspręsti konfliktą ar susitarti, tačiau dėl

[1] Pastaba. „Mediacija – tai alternatyvi teismui, savanoriška konfidencialaus pobūdžio ginčų sprendimo procedūra, kurioje vienas ar keli tretieji nepriklausomi nešališki asmenys – mediatoriai arba mediatoriai – padeda besiginčijantiems pasiekti priimtiną ginčo sprendimą“. Natalija Kaminskienė ir kt., *Mediacija: vadovėlis* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 7.

[2] Ilona Michailovič ir kt., *Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje*: monografija (Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2014), 72.

[3] N. Kaminskienė ir kt., *op. cit.,* 3.

[4] Pastaba. Dažniausiai mokslinėje literatūroje penitencinės mediacijos traktuojama kaip galimybė nusikaltimo aukai ir kaltininkui, tarpininkaujant mediatoriui, susitikti ir pabandyti išspręsti su nusikaltimu susijusius klausimus. Dažniausiai mokslinėje literatūroje penitencinės mediacijos traktuojama kaip galimybė nusikaltimo aukai ir kaltininkui, tarpininkaujant mediatoriui, susitikti ir pabandyti išspręsti su nusikaltimu susijusius klausimus. Penitencinės mediacijos paskirtis – padėti sumažinti emocinę žalą, pagerinti aukos ir kaltininko gyvenimo kokybę, atkurti santykius. Ypač ji aktuali, kai nukentėjęs asmuo ir pažeidėjas pažįsta vienas kitą, gyvena kartu ar kaimynystėje. Jų susitikimas mediacijos metu ir bandymas išspręsti konfliktą ir atstatyti padarytą žalą, gali padėti įveikti baimes, sumažinti potrauminio streso sindromą, suteikia galimybę užduoti ar atsakyti į rūpimus klausimus ir kt. I. Michailovič ir kt., *op. cit*., 172-173.

[5] Judita Žukauskaitė, „Nepilnamečių nusikalstamas elgesys: prichologiniai mediacijos taikymo aspektai“, Teisės problemos 2, 76 (2012), 101, 107.

tarpusavio pagarbos, mediacija leidžia konflikto šalims palaikyti santykius ateityje.[6] Praktikoje yra taikomos įvairios penitencinės mediacijos formos. R. Uscila išskiria keturias, viena iš jų – mediacija probacijos[7] tarnybos veikloje, kuri ir bus apžvelgiama ir tiriama šiame darbe.[8]

Nors probacijos tarnybos klientai yra nuteistieji, mediacijos metu tenka dirbti ir su kita kriminalinio konflikto puse – nusikaltimo auka, kuri, kaip teigia Gintautas Sakalauskas ir Vaidas Kalpokas, tikisi jog jai bus atlyginta nusikaltimu padaryta žala, ir pavyks atstatyti prarastą saugumo jausmą bei susigražinti iki nusikaltimo buvusią psichologinę pusiausvyrą.[9] Europos probacijos taisyklėse kaip viena iš probacijos institucijų funkcijų įvardijama atkuriamasis teisingumas, pagalbos nusikaltimų aukoms teikimas.[10] Europos probacijos taisyklės turi būti taikomos kartu su Europos Tarybos Ministrų komiteto patvirtintomis rekomendacijomis (apie jas plačiau 1.2 skyrelyje – *aut. pastaba).* Minėtų rekomendacijų 97 str. nurodoma, kai probacijos tarnybos dalyvauja atkuriamojo teisingumo veiklose, pažeidėjų teisės ir pareigos turi būti aiškiai apibrėžtos ir žinomos. Pagrindinis tikslas – atstatyti neteisėtus pažeidėjų veiksmus.[11] Siekiant įgyvendinti probacijos tikslus, probacijos tarnyboje teikiamos mediacijos paslaugos.

2018 m. spalio 3 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto pateiktoje rekomendacijoje Nr. CM/REC (2018) 8 „Dėl atkuriamojo teisingumo baudžiamojoje teisėje“ nurodoma, kad kiekvienos narės valstybės pareiga užtikrinti, kad pažeidėjas ir auka turėtų galimybę dalyvauti mediacijos procese.[12] R. Uscilos nuomone, kokioje stadijoje mediacija taikoma priklauso nuo konkrečios situacijos, įvykio aplinkybių, nes ne visuomet mediaciją galima pasiūlyti prieš baudžiamąjį procesą ar jo metu ar nenorima pasiūlyti skubotai, kai auka dar nėra atsigavusi po viktimizacijos ir pan. Taip

---

[6] Mantas Liesis ir Ilona Michailovič „Mediacija Lietuvos baudžiamojoje ir administracinių nusižengimų justicijoje teisminėje bylos nagrinėjimo stadijoje“, iš *Kriminologijos studijos t. 5*: mokslo darbai, A. Kuhlmann, H. Kury, V. Ruggiero, A. Laurinavičius, I. Laurinaitytė, L. Ustinavičiūtė, M. Liesis, I. Michailovič, V. Klimukienė, V. Kalpokienė (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2017), 91.

[7] Pastaba. „Probacija – sąlyginė alternatyva paskirtai laisvės atėmimo bausmei (bausmės vykdymo atidėjimas ir lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų), kurios metu vykdoma probuojamojo priežiūra. [...] Probacijos tikslas – užtikrinti veiksmingą probuojamųjų resocializaciją ir mažinti jų nusikalstamų veikų recidyvą“. Vienas iš probacijos vykdymą grindžiančių principų yra atkuriamojo teisingumo įgyvendinimo principas, kai taikomos atkuriamojo teisingumo priemonės, siekiant užtikrinti nukentėjusio asmens ir probuojamojo sutaikinimo ir nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo. „Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas“, Valstybės žinios. 4 (108) (2012).

[8] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 279.

[9] Gintautas Sakalauskas ir Vaidas Kalpokas, *Nuteistųjų grįžusių iš įkalinimo įstaigų integracijos modelis* (Vilnius: Eugrimas, 2012), 40.

[10] Recommendation No. R (92) 16 of the Committee of Ministries to member states of European rules on community sanctions and measures. Adopted by the Committee of Ministers on 19 October 1992 at the 482nd meeting of the Ministers' Deputies, žiūrėta 2019 m. kovo 23 d., https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804d5ec6

[11] Recommendation CM/Rec (2010) 1 of the Committee of Ministers to member states concerning on the Council of Europe Probation Rules, žiūrėta 2019 m. vasario 24 d., https://www.pmscr.cz/download/mezdoken_European_Probation_Rules.pdf

[12] Recommendation CM/Rec (2018) 8 of the Committee of Ministers to member states concerning restorative justice in criminal matters, žiūrėta 2019 m. vasario 24 d., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808e35f3

pat auka gali nenorėti dalyvauti mediacijoje prieš teismą, bijodama, kad tai bus naudinga nusikaltėliui.[13] I. Michailovič teigia, kad mediacijos vykdymas bausmės vykdymo stadijoje taip pat galimas ir net gi naudingas, nes paprastai jau būna atslūgusios po nusikaltimo atsiradusios neigiamos emocijos, išryškėję bei susiformulavę šalių poreikiai.[14]

Europos atkuriamojo teisingumo forumas (angl. European Forum for Restorative Justice – *aut. pastaba*) – svarbiausia Europos nevyriausybinė organizacija.[15] Jis prisideda prie mediacijos baudžiamojoje justicijoje, taip pat ir probacijos tarnybose, sklaidos. 2017 m. forumas buvo partneris 2016 – 2018 m. vykusiame projekte „PREPARE - Preventing radicalisation through Probation and Release", kurį koordinavo EFUS Europos miestų saugumo forumas. Minėtame projekte Europos atkuriamojo teisingumo forumo užduotis buvo - veikti kaip ekspertų organizacijai ir rengti mokymus, kaip vykdyti mediaciją, kad būtų mažinamas nusikaltimų skaičius.[16] 2017 m. Pradžioje Briuselyje kartu su partneriais Baudžiamojo teisingumo platformoje Europoje (CJPE, kurią sudarė CEP, Europris ir EFRJ) surengė seminarą dėl ES aukų direktyvos įgyvendinimo. Apie 70 ekspertų, tarp jų ir probacijų tarnybų atstovai, aptarė, kaip galima toliau plėtoti bendradarbiavimą siekiant užtikrinti aukų teises Europoje. Vienas iš būtų – mediacijos instituto plėtojimas.[17] Europos atkuriamojo teisingumo forumo platformoje buvo publikuojamas R. Uscilos straipsnis „Mediacija Lietuvos probacijos sistemoje", kur mokslininkas pristatė Lietuvos mediacijos modelį, atkuriamojo teisingumo praktiką ir kt.[18]

Už mediacijos probacijos tarnybose įgyvendinimą pasisako Europos probacijos organizacija, 2017 m. kasmetinėje ataskaitoje buvo rašoma, kad organizacija, vadovaudamasis savo pagrindiniais principais, siekia skatinti alternatyvias laisvės atėmimui priemones, kaip pavyzdį nurodė, jog turėtų būti skatinama mediacijos probacijos tarnybose vykdymas.[19] 2018 m. plane taip pat buvo įrašyta toliau skatinti mediacijos vykdymą probacijos tarnybose.[20] Europos probacijos

[13] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 278.
[14] Ilona Michailovič, „Mediacijos galimybės baudžiamojoje justicijoje priėmus nuosprendį", iš *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje:* recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys (Vilnius: Teisės institutas, 2017): 247.
[15] Denisa Gilanyi ir kt. Best practice manual for Czech international use (2012), 4, žiūrėta vasario 2 d., restorativejustice.org/am-site/media/best-practice-manual-on-restorative-justice-victim-support-and-counseling.pdf
[16] European Forum for Restorative Justice *Annual report* (2017), 3, žiūrėta 2018 m. gegužės 1 d., http://www.euforumrj.org/wp-content/uploads/2014/12/EFRJ-Annual-Report-2017.pdf
[17] *Ibid.,* 30.
[18] Uscila Rokas, „Mediation in the Lithuanian probation system". *European Forum for Restorative Justice, Newsletter* No. 3 (2016), žiūrėta 2019 m. kovo 1 d., http://www.euforumrj.org/wp-content/uploads/2016/11/Vol_17_3.pdf
[19] Confederationof European Probation *Annual report* (2017), 6, žiūrėta 2018 m. gegužės 1 d., https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/09/Annual-report-2017.pdf
[20] *Ibid.,* 8.

organizacija įvairias tarptautines konferencijas, taip pat susijusias su mediacija, kaip pvz., 2015 m. rugpjūčio 23-25 d. Prahoje.[21]

Darbo naujumas ir reikšmė.

Mediacijos instituto taikymas baudžiamojoje justicijoje yra ganėtinai naujas reiškinys, kurio taikymo praktika yra vertinama labai skirtingai.[22] Žvelgiant į Lietuvai artimesnes šalis, pvz., Latvijoje mediacija pradėta vykdyti 2004 m., ją įgyvendina Probacijos tarnyba. Lietuvoje teisinėje sistemoje pirmoji buvo pradėta taikyti teisminė mediacija 2005 m., pradėjus įgyvendinti Bandomąjį teisminės mediacijos projektą[23]. Taip pat buvo bandoma mediaciją baudžiamojoje justicijoje įtvirtinti policijos veikloje, įgyvendinant Policijos departamento prie LR vidaus reikalų ministerijos projektą „Policijos pareigūnų gebėjimų ir bendradarbiavimo vietos lygmeniu stiprinimas per atkuriamojo teisingumo modelių ir mediacijos diegimą“, tačiau kaip matome, mediacija policijos veikloje neįsitvirtino.[24]

Mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje Lietuvoje patirtis dar palyginti nedidelė, nors moksliniai tyrimai jau prieš du dešimtmečius parodė, jog toks institutas reikalingas: norint spręsti nuteistųjų reabilitacijos problemą Vyriausybės lygiu, buvo siūloma pataisos inspekcijoje (dabar probacijos tarnyba – *aut. pastaba*) įkurti mediacijos tarnybą.[25] Po dešimties metų siūlymas buvo įgyvendintas. Po sėkmingai įgyvendinto Vilniaus apygardos probacijos tarnybos projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose“ (MIPT) (toliau – Projektas – *autoriaus pastaba*), nuo 2016 m. gegužės 1 d. Lietuvos probacijos tarnybose buvo įsteigta 12 darbo vietų, mediatoriaus pareigoms užimti.[26] Jei Projekto metu ir po jo, į mediaciją buvo žvelgiama tarsi per padidintą stiklą, šiuo metu mediacijos paslaugos probacijos tarnyboje progreso nejuntama, trūksta mokslinių žinių apie praktinį mediacijos įgyvendinimą baudžiamojoje justicijoje. Ši tema yra pakankamai nauja ir aktuali Lietuvai, kad būtų ištirta ar Projekto tęstinumas yra veiksmingas ir prasmingas, ar vyksta socialiniai pokyčiai, su kokiomis problemomis, iššūkiais susiduriama, kokių priemonių reikia imtis, kad būtų juntamas progresas.

Šio magistrinio darbo mokslinis naujumas pasireiškia tuo, kad mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose nėra plačiai nagrinėtas Lietuvos mokslininkų teorine prasme. Bendrąja prasme

---

[21] Confederationof European Probation oficialiame tinklapyje skelbiama informacija, žiūrėta 2019 m. vasario 27 d., https://www.cep-probation.org/knowledgebases/prague-restorative-justice-conference/

[22] N. Kaminskienė ir kt., *supra note*: 279.

[23] Ieva Saudargaitė, *Judicial mediation in civil disputes in Lithuania: doctoral dissertation* (Vilnius: Mykolas Romeris university, 2015), 5.

[24] Evaldas Visockas ir kt., *Delinkventinio nepilnamečio ir nukentėjusiojo mediacijos vadovas* (Vilnius: Policijos departamentas prie LR vidaus reikalų ministerijos, 2011), 7.

[25] Julius Dermontas, *Nuteistųjų alternatyvia laisvės atėmimo bausme reabilitacija,* Acta Pedagogica Vilnensia 15 (Vilnius: VU, 2005): 227.

[26] Judita Venckevičienė, Pranešimas tarptautineje projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ konferencijoje Vilniuje, 2016 m. kovo 17 d., žiūrėta 2018 m. gegužės 1 d., http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/mediacija/naujienos_1576/archive/sekmingai-pristatyti-projekto-eh8j.html

apie mediaciją baudžiamojoje justicijoje rašė I. Michailovič, S. Bikelis, A. Čepas, M. Dobrynina, R. Simaitis, D. Šneideris, L. Ūselė, J. Venckevičienė monografijoje „Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje“[27], R. Uscila – pirmajame mediacijos vadovėlyje lietuvių kalba[28], moksliniame straipsnyje „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacija Skandinavijos šalyse“[29] ir „Nusikaltimų aukų socialinė ir teisinė apsauga Lietuvoje: padėties vertinimas“[30], R. Ažubalytė „Susitarimas (susitaikymas) viešojo kaltinimo bylose kaip viena iš diskrecinio baudžiamojo persekiojimo formų“[31]. Apie mediaciją probacijos sistemoje rašė R. Uscila moksliniuose straipsniuose „Atkuriamasis teisingumas penitencinėje sistemoje“[32], G. Sakalauskas ir V. Kalpokas „Nuteistųjų grįžusių iš įkalinimo įstaigų integracijos modelis“[33], G. Sakalauskas ir L. Jarutienė „Probacijos veiksmingumo vertinimas“ mokslo studijoje [34], M. Liesis ir I. Michailovič straipsnyje „Mediacija Lietuvos baudžiamojoje ir administracinių nusižengimų justicijoje teisminėje bylos nagrinėjimo stadijoje“[35]. Praktine prasme, apie mediacijos įgyvendinimą probacijos tarnyboje, buvo atliktas vienintelis mokslini tyrimas R. Giedrytės-Mačiulienės ir J. Venskevičienės „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose Lietuvoje“[36], kur remiantis Vilniaus apygardos probacijos tarnybos Projekto rezultatais, buvo nagrinėjami du aspektai: ar prasmingas ir kodėl pasirinktas būtent mediacijos probacijos tarnybose įgyvendinimo modelis bei ką parodė įvykdyto Projekto rezultatai. [37] Tyrimo rezultatai parodė, kad „ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas vienos iš probuojamųjų resocializacijos formų – atkuriamojo pobūdžio priemonių taikymui siekiant sutaikyti probuojamąjį ir nukentėjusįjį ir atlyginti nusikalstama veika padarytą žalą – įgyvendinimo kokybei. Pradėjus įgyvendinti kaltininko ir nukentėjusiojo mediacijos projektus svarbu, kad ši perspektyvi ir veiksminga priemonė toliau būtų plėtojama ir plečiama“[38]. Šio magistrinio darbo autorė analizuoja kokia yra mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje praktika trys metai po Projekto baigties. Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnyboje tiriamas ne fragmentiškai, o giliau, pateikiamas naujas požiūris į išnagrinėtą temą.

---

[27] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2.
[28] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1.
[29] Rokas Uscila, „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacija Skandinavijos šalyse“, *Jurisprudencija* 29(21), (2002).
[30] Rokas Uscila, Nusikaltimų aukų socialinė ir teisinė apsauga Lietuvoje: padėties vertinimas“, *Jurisprudencija* 59(51), (2004).
[31] Rima Ažubalytė, „Susitarimas (susitaikymas) viešojo kaltinimo bylose kaip viena iš diskrecinio baudžiamojo persekiojimo formų“, *Jurisprudencija* 6(48), (2006).
[32] Rokas Uscila, „Atkuriamasis teisingumas penitencinėje sistemoje“, *Pedagogika* 103 (2011)
[33] G. Sakalauskas ir V. Kalpokas, *supra note* 9.
[34] Gintautas Sakalauskas ir Liubovė Jarutienė, *Probacijos veiksmingumo vertinimas: mokslo studija* (Vilnius: Teisės institutas, 2015).
[35] M. Liesis ir I. Michailovič, *supra note* 6.
[36] Renata Giedrytė-Mačiulienė ir Judita Venckevičienė, „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose Lietuvoje“, Teisės problemos 2, 92 (2016).
[37] J. Venckevičienė, *supra note* 26.
[38] G. Sakalauskas ir L. Jarutienė, *op. cit.*, 107.

Užsienio literatūroje apie mediaciją probacijos tarnyboje rašyta plačiau: Allison Morris, Gabrielle Maxwell[39], Maria R. Volpe, Charles Lindner[40], Rob Allen[41], Frieder Dunkel, Philip Horsfield, Andrea Parosanu[42] ir kt.

Darbe atlikta mediacijos probacijos tarnyboje įgyvendinimo analizė atskleidžia veiksnius, kurie sukelia mediacijos įgyvendinimo problemas, padeda suprasti esamus trūkumus bei privalumus, atrasti stipriąsias ir silpnąsias paslaugos puses, o platus šios problemos apžvelgimas suteikia galimybę atlikti naujus tyrimus, skatina problemų sprendimų ieškojimą, teisinės bazės tobulinimą.

Darbe keliamos pagrindinės problemos.

Ar mediacijos taikymas baudžiamosiose bylose po teismo nuosprendžio priėmimo yra veiksminga priemonė atkurti socialinę taiką tarp šalių, spręsti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo bei atsakomybės klausimus?

Ar būtinas Lietuvos probacijos tarnybos mediatorių praktikos suvienodinimas, už probacijos tarnybos mediatorių kuravimą atsakingo asmens paskyrimas bei mediacijos baudžiamojoje justicijoje teisinis reglamentavimas, kad būtų didinama mediacijos instituto plėtra ir teikiamų paslaugų kokybė?

Darbo originalumas.

Atliktas darbas yra savarankiškas ir originalus. Šis magistrinis darbas išskirtinis tuo, kad tyrėja yra Lietuvos probacijos tarnybos Kauno regiono skyriaus darbuotoja (specialistė-mediatorė), 2 m. ir 10 mėn. (nuo 2019 m. birželio 1 d.) teikianti mediacijos paslaugas probacijos tarnyboje. Tyrėja yra įgyvendinus 440 mediacijos atvejų iš kurių 186 buvo sėkmingi – mediacijos šalims pavykus susitarti, buvo pasirašyti susitarimo protokolai. Šiame magistriniame darbe mediacijos įgyvendinimas atskleidžiamas ne tik mokslinės literatūros autorių, mediacijos paslauga pasinaudojusių šalių požiūriu, bet ir per Lietuvos probacijos tarnyboje dirbančių mediatorių patirtį.

Darbo tikslas ir uždaviniai.

Darbo tikslas – pateikti probacijos tarnyboje įgyvendinamos mediacijos paslaugos gerinimo ir mediacijos instituto sklaidos siūlymus atsižvelgiant į mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje privalumų ir trūkumų tyrimo rezultatus.

---

[39] Allison Morris, Gabrielle Maxwell, *Restorative Justice for Juveniles: Conferencing, Mediation and Circles* (Oxford: Portland Oregon, 2001).

[40] Maria R. Volpe, Charles Lindner, „Mediation and Probation: The Presentence Investigation“, *Association for Conflict Resolution journal* Volume 9, Issue 1 (New York, 1991), žiūrėta 2018 gruodžio 15 d., web.a.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/bsi/detail/detail?vid=8&sid=80b2624f-59c3-4cb9-bca5d5c5229c4a70%40sessionmgr4008&bdata=JnNpdGU9YnNpLWxpdmU%3d#AN=17327479&db=bth

[41] Rob Allen, „On probation: models of good prastice for alternatives to prison“, Promoting fair effective criminal justice (2006), 28, žiūrėta 2019 m. vasario 2 d., https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2016/12/Probation-model-report-final-2016.pdf

[42] Frieder Dunkel, Philip Horsfield, Andrea Parosanu (Eds.), *Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States* (European research on restorative juvenile justice, 2015).

Siekiant darbo tikslo, keliami šie uždaviniai:

1. Pateikti mediacijos baudžiamojoje justicijoje ir Lietuvos probacijos tarnyboje sampratą.

2. Apžvelgti užsienio valstybių praktiką įgyvendinant mediacijos paslaugas probacijos tarnyboje.

3. Apžvelgti mediacijos Lietuvos probacijos tarnyboje procedūros organizacines, vadybines, ir administracines funkcijas.

4. Ištirti ir atskleisti mediacijos įgyvendinimo Lietuvos probacijos tarnyboje privalumus ir trūkumus bei pateikti siūlymus dėl mediacijos probacijos tarnyboje paslaugų įgyvendinimo gerinimo ir mediacijos instituto sklaidos.

Darbe keliami ginamieji teiginiai:

Mediacijos taikymas baudžiamosiose bylose po teismo nuosprendžio priėmimo yra veiksminga priemonė atkurti socialinę taiką tarp šalių, spręsti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo bei atsakomybės klausimus.

Siekiant didinti mediacijos instituto sklaidą ir paslaugų kokybę, būtinas tolimesnis paslaugos plėtojimas, teisinis reglamentavimas, Lietuvos probacijos tarnybos mediatorių praktikos suvienodinimas bei už probacijos tarnybos mediatorių kuravimą atsakingo asmens paskyrimas.

Pagrindiniai darbo metodai.

Siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą, išspręsti išsikeltas problemas bei pateikti išvadas ir pasiūlymus, šiame magistriniame darbe taikomi dokumentų analizės, lyginamasis, sisteminis, loginis – analitinis, istorinis mokslinės literatūros analizės, empirinis metodai. Šie metodai buvo derinami tarpusavyje, taikomi kartu. Dokumentų analizės metodas buvo naudojamas analizuojant mokslinę literatūrą, teisės aktus, atliktų tyrimų rezultatus bei kitą aktualią šiam darbui medžiagą. Lyginamojo metodo taikymas leido apžvelgti ne tik mediacijos įgyvendinimo probacijos sistemoje sampratą Lietuvoje ir užsienyje, bet palyginti ir išskirti skirtumus, panašumus. Sisteminis tyrimo metodas buvo taikomas apžvelgiant teisinį mediacijos reguliavimą, teorinius aspektus bei praktinį taikymą. Loginis analitinis metodas buvo taikomas nustatant mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje privalumus ir trūkumus, sprendžiant aktualias problemas, formuluojant darbo išvadas ir pateikiant pasiūlymus. Istorinis metodas taikytas formuluojant mediacijos baudžiamojoje teisėje ir probacijos tarnyboje sampratą ir prigimtį. Empirinis metodas taikytas atliekant interviu, pokalbio ir anketavimo metodus.

Darbo struktūra.

Darbą sudaro įvadas, keturi skyriai – teorinės, tiriamosios dalys. Pirmasis skyrius skirtas pateikti mediacijos baudžiamojoje teisėje ir probacijos tarnyboje įgyvendinimo sampratą ir prigimtį, apžvelgti ir palyginti, koks mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose teoriniame lygmenyje,

pateikti mediacijos koncepcijos kūrimosi Lietuvos probacijos tarnyboje prielaidas ir atsiradimo istoriją. Antrajame skyriuje analizuojama užsienio šalių praktika, patirtis, gilinamasi į mediacijos probacijos tarnyboje užsienyje ištakas, reikšmę. Trečiojoje darbo dalyje nagrinėjama įgyvendinimo Lietuvos probacijos tarnyboje procedūra, apžvelgiamos jos organizacinės, vadybinės, ir administracinės funkcijas. Ketvirtasis skyrius apima atlikto tyrimo rezultatus, atskleidžia mediacijos įgyvendinimo Lietuvos probacijos tarnyboje privalumus ir trūkumus, pateikiami pasiūlymus dėl mediacijos Lietuvos probacijos tarnyboje įgyvendinimo gerinimo ir mediacijos instituto sklaidos. Pabaigoje pateikiamos išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija ir santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai.

1. MEDIACIJOS BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE IR PROBACIJOS TARNYBOJE SAMPRATA

1.1 Mediacijos baudžiamojoje teisėje sąvoka ir esmė

Mediacija baudžiamojoje teisėje – tai toks mediacijos procesas, kurio metu laikantis savanoriškumo, konfidencialumo, nešališkumo, pagarbos ir kt. principų, mediatorius padeda nusikaltusiam ir nukentėjusiam asmeniui išnagrinėti su nusikalstama veika susijusį konfliktą ir priimti abiem pusėms priimtiną sprendimą.[43] Nusikaltėlio ir nukentėjusiojo mediacija yra viena pirmųjų labiausiai pasaulyje paplitusių ir įsitvirtinusių atkuriamojo teisingumo priemonių. Ši mediacijos rūšis sudaro palankias sąlygas konstruktyviai visiškai ar bent iš dalies pašalinti nusikalstamos veikos padarinius: šalys turi galimybę išreikšti savo poziciją, įvardyti poreikius, jausmus, turi galimybę paaiškinti ir būti išklausyti, atkurti pasitikėjimą savimi ir pasitikėti kita konflikto puse, atkurti socialinę taiką ir saugumą, rasti kompromisą ginčytinais klausimais ir keisti tarpusavio destruktyvų bendravimą konflikto metu į konstruktyvų bendravimą. Mediatoriaus pagalba visus šiuos veiksnius galima įgyvendinti net ir tada, jei šalys nenori ar negali tiesiogiai kontaktuoti viena su kita.[44]

R. Simaitis monografijoje „Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje“ nurodo pagrindinius baudžiamosios mediacijos principus:

1. Savanoriškumas ir laisva šalių valia – šalys mediacijos procese dalyvauja tik savo laisva valia ir savo sutikimą dalyvauti mediacijoje gali atšaukti bet kuriame mediacijos etape;
2. Laisva šalių valia – susitarimas neturėtų būti dirbtinai sukurtas ar paveiktas kitų asmenų, šalims turėtų būti sudaromos sąlygos išreikšti savo poreikius, kad jie būtų kaip įmanoma labiau patenkinti;
3. Mediatoriaus nešališkumas ir kompetencija – mediatorius turi vienodai palaikyti abi šalis, negali rodyti palankumo ar suteikti pranašumo vienai šaliai. Mediatorius neturi būti suinteresuotas mediacijos baigtimi. Taip pat mediatorius turi turėti pakankamai žinių, bendravimo gebėjimų, kad galėtų tinkamai valdyti procesą;
4. Konfidencialumas – tai vienas iš svarbiausių mediacijos principų, siekiant, kad mediacijos šalys būtų kiek galima daugiau atviros bei drąsios išsakyti savo interesus, galėtų pasitikėti kita konflikto puse, mediatoriumi. Visa informacija mediacijos metu turi būti konfidenciali, išskyrus atitinkamų šalių sutikimą ir įstatyme numatytus atvejus;

[43] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 255.
[44] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 223.

5. Saugumo principas – mediacijos metu būtina užtikrinti fizinį, psichologinį bei teisinį saugumą;
6. Bendradarbiavimas – tai aktyvus šalių komunikavimas tiek tarpusavyje, tiek su mediatoriumi.
7. Kūrybiškumas, lankstumas ir efektyvumas – būtent tai padeda rasti unikalius, abiem šalims priimtinus ir įgyvendinamus konflikto sprendimo būdus.[45]

Daugeliu iš nusikaltimo padarymo kilusių konfliktų atvejų, mediacijos procesas vykdomas bausmės vykdymo stadijoje.[46] Tačiau naujausioje 2018 m. spalio 3 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto pateiktoje rekomendacijoje Nr. CM/REC (2018) 8 „Dėl atkuriamojo teisingumo baudžiamojoje teisėje“ teigiama, kad mediaciją galima taikyti bet kuriame baudžiamojo teisingumo proceso etape. Pavyzdžiui, ji gali būti susijusi su atleidimu nuo arešto, kaltinimo ar baudžiamojo persekiojimo, įvyksta prieš patraukimą baudžiamojon atsakomybėn arba lygiagrečiai jam, vyksta tarp apkaltinamojo nuosprendžio ir nuteisimo, sudaro nuosprendžio dalį arba įvyksta po bausmės priėmimo ar net įvykdymo. Taip pat mediacija gali būti taikoma baudžiamojoje teisenoje, bet nebūtinai baudžiamojoje byloje: ji gali būti taikoma, kai yra konfliktas tarp piliečių ir policijos pareigūnų, tarp kalinių ir kalėjimo pareigūnų, tarp kalinių arba tarp probacijos darbuotojų ir nusikaltėlių, kuriuos jie prižiūri. Nukreipti į mediaciją gali baudžiamosios teisenos teisminės institucijos, arba jos paprašyti gali pačios šalys – auka ir nusikaltimą įvykdęs asmuo.[47]

2018 m. spalio 3 d. rekomendacija Nr. CM/REC (2018) 8 „Dėl atkuriamojo teisingumo baudžiamojoje teisėje“ nurodoma, kad mediacija turėtų būti visuotinai prieinama paslauga, nepriklausomai nuo nusikaltimo rūšies, sunkumo, geografinės padėties, jei nėra kitų aplinkybių, kurios tam gali užkirsti kelią. Taip pat mediacija turi būti prieinamos visuose baudžiamojo teisingumo proceso etapuose. Aukoms ir nusikaltėliams turėtų būti suteikta pakankamai informacijos, kad jos galėtų nuspręsti ar jie nori dalyvauti. Apie galimybę pasinaudoti mediacijos paslauga turi teisę žinoti visi.[48] Užsienio valstybių patirtis rodo, jeigu auka ir kaltininkas konflikto ar tam tikrų su nusikaltimu susijusių klausimų neišsprendė baudžiamojo proceso metu, tą galima padaryti bausmės vykdymo metu mediacijos pagalba. Baudžiamoji mediacija orientuojama į įvairius atkuriamojo pobūdžio tikslus: nuteistojo ir nukentėjusiojo susitikimą bei susitaikymą, nusikaltimo metu patirtos finansinės ir materialinės žalos atlyginimą, nuteistojo integracijos į bendruomenę palengvinimą“[49].

[45] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 77 - 95.
[46] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 279.
[47] Recommendation CM/Rec (2018) 8 of the Committee of Ministers to member states concerning restorative justice in criminal matters, *supra note* 12.
[48] Recommendation CM/Rec (2018) 8 of the Committee of Ministers to member states concerning restorative justice in criminal matters, *supra note* 12.
[49] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 224.

I. Michailovič nurodo, kad mediacijos institutas duoda naudos ne tik abiem joje dalyvaujančioms šalims – aukai ir kaltininkui, bet ir visai baudžiamajai justicijai bei visuomenei. Ir nors gali atrodyti, jog mediacija labiau yra skirta kaltininkui, tačiau tai klaidingas požiūris, nes naudos gauna abi šalys – tiek auka, tiek kaltininkas. Tokia yra pačios mediacijos idėja. Mediacijos metu, šalys pasidalija informacija, išreiškia baimes, pretenzijas, turi galimybę pateikti savo elgesio motyvus, viso to rezultatas – sumažėja emocinė įtampa, pasiekiamas supratimas, o neretais atvejais ir susitaikymas. Mediacijos metu abi šalys kažką gauna, čia turima omenyje ne tik materialine, bet ir moraline, psichologine prasme.[50] Mokslininkų įrodyta, kad dažniausiai mediacijos dalyviai lieka patenkinti mediacijos procesu ir vėliau palankiai atsiliepia apie baudžiamosios justicijos sistemą. Kartais net patys nusikaltėliai nustemba, kad konfliktą galima išspręsti taikia bei įsitikina mediacijos veiksmingumu. Daugiausiai pasitenkinimo ir naudos iš mediacijos proceso gauna tie asmenys, kurie dalyvauja tiesioginėje mediacijoje – abi šalys susitinka akis į akį. Mediacijos proceso metu priimti įsipareigojimai veiksmingiau realizuojami, nes juos priima pačios šalys, o ne nurodoma kaip konfliktas turėtų būti išspręstas. Mediacijos dalyviai patys pasirenka tokius įsipareigojimus, susitarimo sąlygas, kurie tenkina abi šalis. Taip pat mediacija mažina recidyvo tikimybę, mokslininkų įrodyta, jog tam įtakos turi tiesioginė mediacija.[51] Mediacijos procesas yra sėkmingesnis ir tikėtina, jog abi šalys visiškai pasieks savo tikslus, jei aukos ir nusikaltėliai susitiks akis į akį, nes tuomet jie gali tiesiogiai išreikšti savo jausmus ir sukurti naują situacijos supratimą. Nepaisant tiesioginės mediacijos privalumų, auka ir nukentėjusysis ne visada gali arba tiesiog nenori tiesioginio kontakto, todėl taip pat plačiai naudojami netiesioginiai mediacijos procesai, kai mediatorius susitinka su šalimis atskirai ir mediacija vykdoma individualiu būdu.[52]

Mediacijai po baudžiamojo proceso paprastai trūksta detalaus teisinio reguliavimo. Dažniausiai mediacija reglamentuojama bendra įstatymine nuostata, kuri nurodo, kad mediacija galima visose baudžiamojo proceso stadijose, o detalesnio reglamentavimo, kokiais atvejais ir kaip ji galėtų vykti, kokią įtaką turėtų sėkminga mediacija bausmės atlikimo sąlygoms ir pan., nėra.[53] Nuosprendžio paskelbimas bei įsiteisėjimas yra pagrindas šios rūšies mediacijai taikyti. Termino, iki kada galima pradėti vykdyti mediaciją, nėra. Ji gali būti pradėta bet kada, jei tik auka ir kaltininkas sutinka dalyvauti mediacijoje. Nors kai kurie autoriai mano, kad terminas, iki kada galima pradėti

[50] I. Michailovič, *supra note* 14: 248.
[51] J. Žukauskaitė, *supra note* 5: 104-106.
[52] Yvon Dandurand, Curt T. Griffiths, *Handbook on restorative justice programmes* (New York: United Nations Office on Drugs and Crime, 2006), 18, žiūrėta 2019 vasario 2 d., http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/06-56290_Ebook.pdf
[53] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 174-175.

vykdyti mediaciją turėtų būti nustatytas, siekiant išvengti užsitęsusio streso ir pan.[54]. Mediacija po nuosprendžio paskelbimo ir įsiteisėjimo bei pradėjus vykdyti bausmę palyginus taikoma dar retai, tačiau susidomėjimas ja auga. Galimai taip yra dėl to, kad daugelyje pasaulio šalių, mediacija vykdoma ikiteisminėje proceso stadijoje. Vienas iš veiksnių, dėl ko mediacija po teismo nuosprendžio paskelbimo taikoma rečiau yra tas, kad šios mediacijos rezultatas neturi įtakos priimtam nuosprendžiui.[55]

Apibendrinant mediacijos baudžiamojoje teisėje sąvokos esmę, šios rūšies mediacija suprantama kaip konflikto, kilusio tarp aukos ir nusikaltėlio dėl įvykdytos nusikalstamos veikos, išsprendimą, padedant mediatoriui. Pagrindiniai baudžiamosios mediacijos principai yra savanoriškumo ir laisvos šalių valios, konfidencialumo, mediatoriaus nešališkumo ir kompetencijos, saugumo, bendradarbiavimo bei kūrybiškumo, lankstumo ir efektyvumo principai. Mediaciją galima taikyti bet kuriame baudžiamojo proceso etape. Klaidinga manyti, jog iš mediacijos proceso naudos gauna tik nusikaltėlis: procesas naudos duoda tiek abiem mediacijos šalims, tiek visuomenei. Mediacijos metu prisiimti įsipareigojimai veiksmingiau realizuojami, nes juos prisiima pačios šalys. Didelę reikšmę mediacijos sėkmei turi tiesioginiai šalių susitikimai. Pagrindinis veiksnys, dėl ko mediacija baudžiamojoje teisėje nėra plačiai paplitusi yra tai, kad trūksta teisinio reguliavimo.

1.2 Mediacijos baudžiamojoje teisėje ir probacijos tarnyboje atsiradimo istorija

Penitencinės mediacijos pradininke laikoma XX a. 8-ame dešimtmetyje Kičeneryje (Kanadoje) vykdyta eksperimentinė kaltininko ir nukentėjusiojo sutaikymo programa.[56] „Jaunimo probacijos darbuotojas įtikino teisėją, kad du jaunuoliai, nuteisti už vandalizmą, turėtų susitikti su savo nusikaltimo aukoms. Po šio susitikimo teisėjas jaunuolius įpareigojo atlyginti aukoms padarytą žalą. Tai buvo pagrindinė sąlyga probacijai taikyti“[57]. Mediacijos procesas buvo organizuojamas taip, kad konflikto, kilusio iš nusikalstamos veikos, šalys, galėtų pasikalbėti susitikusios saugioje aplinkoje[58]. Procesas pasitvirtino ir buvo toliau vystomas. Tuo pat metu panašūs eksperimentai buvo

[54] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 175. (Cituota iš: Schijndel R. A. M. Confidentiality and Victim-Offender Mediation. Maklu, 2009, p. 28).
[55] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 175-176. (Cituota iš: Schijndel R. A. M. Confidentiality and Victim-Offender Mediation. Maklu, 2009, p. 28).
[56] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 176-177. (Cituota iš: Victim Offender Mediation. Prieiga per internetą: http://www.restorative-justice.org/university-classroom/01introduction/tutorialintroductionto-restorative-justice/processes/vom).
[57] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 177.
[58] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 49. (Cituota iš: Shifft M. Models, Challenges and The Promise of Restorative Conferencing Strategies // Von Hirsch A., Roberts J., Bottoms A. E., Roach K., Schi-ff M. (e-ds.) Restorative Justice & Criminal Justice. Oxford: Hart Publishing, 2003, p. 317–319).

atlikti Anglijoje bei Šiaurės Amerikoje.[59] Dabar mediacijos taikymo praktika bausmės vykdymo stadijoje skirtingose valstybėse labai skiriasi. Daugelyje valstybių mediacija veikiau kaip eksperimentas, nei nuolatinės, įsitvirtinusios mediacijos programos.[60] R. Mienkowska-Norkienė teigia, kad Europos Sąjungoje susidomėjimas baudžiamąja mediacija buvo juntamas nuo XX a. devintojo dešimtmečio. Susidomėjimą mediacija labiausiai nulėmė Europos Sąjungos valstybių didelis teismų darbo krūvis. 1999 m. Tamperės mieste įvykusiame Europos Sąjungos Europos Tarybų susirinkime buvo nuspręsta, kad Europos Sąjungos šalys teisinėje sistemoje turėtų įgyvendinti mediaciją bei kitas atkuriamojo teisingumo priemones. Šis susirinkimas buvo kertinis taškas, nuo kurio Europos Sąjungoje mediacijos populiarumas pradėjo didėti.[61]

Didelę reikšmę mediacijos baudžiamojoje teisėje, o tuo pačiu ir probacijoje, vystymuisi turėjo Europos Taryba, t. y. Europos Tarybos Ministrų komiteto patvirtintos rekomendacijos. Svarbiausios rekomendacijos, susijusios su mediacija baudžiamojoje justicijoje yra šios: 1981 m. gegužės 14 d. rekomendacija Nr. R (81) 7 „Dėl priemonių, palengvinančių galimybes naudotis teisingumo sistema“[62], 1986 m. rugsėjo 16 d. rekomendacija Nr. R (86) 12 „Dėl priemonių, leidžiančių užkirsti kelią pernelyg dideliam darbo krūviui teismuose arba jį sumažinti“[63], 1999 m. rugsėjo 15 d. rekomendacija Nr. R (99) 19 „Dėl mediacijos baudžiamojoje teisėje“[64], 2010 m. sausio 20 d. rekomendacija Nr. CM/Rec (2010) 1 „Dėl Europos probacijos taisyklių“[65], 2018 m. spalio 3 d. rekomendacija Nr. CM/REC (2018) 8 „Dėl atkuriamojo teisingumo baudžiamojoje teisėje“[66]. „Visų išvardytų rekomendacijų tikslas buvo atkreipti Tarybos valstybių narių dėmesį į aspektus bei problemas, kurias reikėtų spręsti, kad mediacija būtų plačiau taikoma ir jos plėtra būtų remiama. Vienas iš svarbiausių Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijų aspektas tai, kad mediacija yra tokia ginčų sprendimo priemonė, kuri labiausiai užtikrina žmogaus teisių stiprinimą.[67] 1999 m. rugsėjo 15 d. rekomendacijoje Nr. R (99) 19 „Dėl mediacijos baudžiamojoje teisėje“ numatyta

[59] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 49. (Cituota iš: Raye B. R., Roberts A. W. Restorative prosess // Johnstone G., Van Ness D. W. Handbook of Restorative Justice. Cullompton: Willan Publishing, 2007, p. 211–227).
[60] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 177.
[61] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 195.
[62] Recommendation No. R (81) 7 of the Committee of Ministers to member states on measures facilitating access to justice. (Adopted by the Committee of Ministers on 14 May 1981 at its 68th Session. Žiūrėta 2019 m. vasario 24 d.: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168050e7e4
[63] Recommendation No. R (86)12 of the Committee of Ministers to member states concerning measures to prevent and reduce the excessive workload in the courts, žiūrėta 2019 m. vasario 24 d., https://rm.coe.int/16804f7b86
[64] Recommendation of 15 September 1999 No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member states concerning mediation in pental matter, žiūrėta 2019 m. vasario 24 d., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=090000168062e02b
[65] Recommendation CM/Rec (2010) 1 of the Committee of Ministers to member states concerning on the Council of Europe Probation Rules, *supra note* 11.
[66] Recommendation CM/Rec (2018)8 of the Committee of Ministers to member states concerning restorative justice in criminal matters, *supra note* 12.
[67] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 195.

galimybė mediaciją taikyti bet kurioje baudžiamojo proceso stadijoje yra labai svarbi, nes kai kuriais atvejais labai svarbu konfliktą išspręsti kaip galima greičiau, o būna situacijų, kai ankstyvojoje proceso stadijoje mediacija nėra galima, nes auka gali būti nepasiruošusi susitikti su nusikaltusiu asmeniu. Ankstyvojoje proceso stadijoje aukos neretai baiminasi, kad mediacija bus kaip lengvinančioji aplinkybė kaltininkui, dėl to atmeta mediacijos galimybę, tačiau neatsisako šia paslauga pasinaudoti jau po nuosprendžio paskelbimo (pvz., probacijos tarnybose, įkalinimo įstaigose ir kt. – *aut. pastaba*).[68] Dar keletas reikšmingų įvykių, prisidėjusių prie mediacijos baudžiamojoje teisėje populiarėjimo, tai 2001 m. kovo 15 d. Europos Sąjungos Tarybos pagrindų sprendimas dėl aukų padėties baudžiamajame procese bei 2004 m. Europos Komisijos parengtas Europos mediatorių elgesio kodeksas, kuris šiai dienai yra labai plačiai taikomas.[69]

Valstybių, kuriose baudžiamoji mediacija plačiai taikoma, praktika rodo, kad mediacija bausmės vykdymo stadijoje gali būti tinkama priemonė spręsti su nusikalstama veika susijusius klausimus, kurių teismo proceso metu nepavyko aukai ir kaltinimui išspręsti. Mediacija bausmės vykdymo stadijoje labiausiai koncentruojasi į aukos ir kaltininko susitikimą, finansinės žalos nukentėjusiajam atlyginimo palengvinimą.[70] Pagal galiojančius įstatymus žalos atlyginimas nukentėjusiajam, patyrusiam žalą nusikaltimo metu, labai priklauso nuo teisėsaugos pareigūnų veiksmų. Tik jiems pavykus išaiškinti kaltininką, nukentėjusysis gali turėti viltų, kad patirta žala bus atlyginta. Tačiau faktinis žalos atlyginimas tiesiogiai priklauso nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų darbo rezultatų bei nuo teisėjo, o vėliau ir antstolių veiksmų. Mediacija gali būti priemonė, kurios metu aukai ir kaltininkui pavyktų išsiaiškinti dėl padarytos žalos ir susitarti kaip ji bus atlyginta.[71]

Daugelyje valstybių baudžiamoji mediacija yra reglamentuota Baudžiamajame ar Baudžiamojo proceso kodeksuose (pvz., Vokietijoje, Estijoje ir kt.), atskiruose teisės aktuose (pvz., Švedijoje, Portugalijoje, Danijoje ir kt.) ar mišriuoju būdų (pvz., Slovakijoje, Vengrijoje ir kt. Probacijos ir mediacijos įstatymas reguliuoja probacijos pareigūnų ir mediatorių teises, pareigas ir profesinę kvalifikaciją, o kitus dalykus, susijusius su pačia mediacija, reglamentuoja Baudžiamasis ir Baudžiamojo proceso kodeksai)[72]. Kaip nurodo R. Giedrytė-Mačiulienė bei J. Venckevičienė, daugelyje Europos valstybių mediacijos procesas teisiškai daugmaž sureguliuotas dėl dviejų priežasčių: kad mediacijos procesas būtų aiškesnis ir labiau nuspėjamas bei kad pareigūnų veikla būtų aiškiai apibrėžta ir mediacijos paslauga būtų taikoma vis plačiau.[73] Apžvelgus visus tris prieš tai

[68] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 173.
[69] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 195-196.
[70] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 224.
[71] Juozas Vasiliauskas ir Antanas Radzinskas, „Nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo problema“, *Jurisprudencija* 17(9), (2000): 67.
[72] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 99.
[73] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 72.

paminėtus mediacijos baudžiamojoje justicijoje teisinio reglamentavimo modelius galima daryti prielaidą, kad Lietuvoje priimtiniausias būtų mišrusis reglamentavimo būdas. BK ir BPK galėtų būti įtvirtinant mediacijos taikymo baudžiamojoje justicijoje galimybes, teisines pasekmes sėkmingos mediacijos atveju bei pasekmių įgyvendinimo proceso schemos. Bendrosios mediacijos nuostatos bei principai galėtų būti reglamentuoti atskiru įstatymu, kuriame taip pat būtų detalizuojamas pats mediacijos procesas, reikalavimai mediatoriams, jų teisės ir atsakomybės, pareigos mediacijos procese ir kt.[74]

Apibendrinant, mediacijos baudžiamojoje teisėje ir probacijos tarnyboje atsiradimas, kildinamas iš eksperimento, kurį įgyvendino probacijos pareigūnas XX a. 8-ame dešimtmetyje Kičeneryje (Kanadoje), siekdamas sutaikyti kaltininką ir nukentėjusįjį. Kertinis taškas mediacijos populiarumo didėjimui buvo 1999 m. Tamperės mieste įvykęs Europos Sąjungos Europos Tarybų susirinkimas. Didelę reikšmę mediacijos probacijos tarnyboje plėtojimuisi turėjo Europos Tarybos Ministrų komiteto patvirtintos rekomendacijos, 2001 m. kovo 15 d. Europos Sąjungos Tarybos pagrindų sprendimas dėl aukų padėties baudžiamajame procese, 2004 m. Europos Komisijos parengtas Europos mediatorių elgesio kodeksas ir kt.

1.3 Mediacijos koncepcijos kūrimosi Lietuvos probacijos tarnyboje prielaidos ir atsiradimo istorija

2012 m. liepos 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos Probacijos įstatymui, atsirado teisinės prielaidos atkuriamojo teisingumo vykdymui baudžiamajame procese Lietuvoje. Lietuvoje šiai mediacijos rūšiai pradėtas kurti teisinis pagrindas. Probacijos įstatymo 4 str. nurodyta, kad vienas iš principų, kuriais grindžiamas probacijos vykdymas, yra atkuriamojo teisingumo principas. Nurodoma, kad probacijos vykdymo metu atkuriamasis teisingumas įgyvendinamas taikant priemones, kuriomis užtikrinamas nukentėjusiojo ir probuojamojo sutaikinimas ir žalos nukentėjusiam asmeniui atlyginimas.[75] Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 18 str. nurodomos probuojamojo resocializacijos priemonės, minėto straipsnio 8 d. nurodoma, kad vienos iš jų yra atkuriamojo pobūdžio priemonės, kurių tikslas sutaikyti probuojamąjį ir nukentėjusįjį ir atlyginti nusikaltimo metu padarytą žalą.[76] Nuo 2015 m. birželio 23 d. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 137 str. atsirado pakeitimų. Minėto straipsnio 1 d. konstatuojama, kad „Nuteistųjų socialinė reabilitacija grindžiama nuteistųjų nusikalstamo elgesio rizikos valdymu ir atkuriamojo

[74] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 102.
[75] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 279.
[76] „Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas“, *supra note* 7.

teisingumo įgyvendinimu“[77]. Anot R. Giedrytės-Mačiulienės ir J. Venskevičienės[78], prielaidos atkuriamajam teisingumui baudžiamajame procese Lietuvoje suformuluotos ne Baudžiamajame ar Baudžiamojo proceso kodeksuose, o teisės aktuose, reglamentuojančiuose probacijos ir bausmių vykdymą Lietuvos Respublikos probacijos įstatyme ir Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekse. Atsižvelgiant į kitų valstybių pavyzdžiais, mediacija probacijos tarnybose gali plėtotis, tačiau būtinas teisinis reguliavimas, kad mediacija vaidintų ne tik fragmentinį vaidmenį baudžiamajame procese, o taptų stipria baudžiamojo proceso dalimi.[79]

Kaip jau minėta šio darbo įvade, didelę reikšmę mediacijos baudžiamojoje justicijoje vykdymui, t. y. mediacijos paslaugos probacijos tarnybose atsiradimui turėjo Vilniaus apygardos probacijos tarnybos kartu su kitomis Lietuvos probacijos tarnybomis (Kauno, Klaipėdos, Šiaulių bei Panevėžio – aut. pastaba) ir Mykolo Romerio universiteto nuo 2014 m. spalio iki 2016 m. balandžio mėn. pabaigos sėkmingai įgyvendintas Projektas. Projekto organizatoriai turėjo lūkesčių, kad bus suformuluotos mediacijos taikymo metodinės priemonės, parengta mediatorių rengimo programa, apmokyta 80 probacijų tarnybų darbuotojų bei bus sukurtas mediacijos modelis Lietuvos baudžiamojoje justicijoje ir tai leis užtikrinti, jog mediacija projekto metu bus įgyvendinta 1500 asmenų.[80] Projekto įgyvendinimo metu mediatoriai visoje Lietuvoje gavo 1 957 paklausimus dėl mediacijos paslaugų taikymo, įgyvendino 1 010 mediacijos atvejų, iš kurių net 891 atvejis buvo sėkmingas, t. y. šalims pavyko susitarti ir pasirašyti susitarimo protokolus. Iš visų, 1010 įgyvendintų atvejų, daugiau kaip pusė atvejų (597) buvo dėl žalos atlyginimo, apie trečdalis mediacijos atvejų (338) buvo dėl smurto artimoje aplinkoje ir mažoji dalis (75) atvejų buvo dėl civilinių ginčų. Apie 90 proc. visų įgyvendintų mediacijos atvejų į mediaciją nukreipė probacijos tarnybos pareigūnai. Iš viso mediacijose dalyvavo 2 084 asmenys.[81] Panašu, kad Projekto organizatorių lūkesčiai išsipildė, tačiau norint išsiaiškinti, kodėl tiek asmenų pasinaudojo mediacijos paslaugomis, kokią naudą gavo tiek nukentėję, tiek nusikaltimą padarę asmenys, Projekto metu buvo atliktas tyrimas, apklausiant nukentėjusiuosius ir pažeidėjus. Tyrimo analizę pateikė R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė. Įvertinus tyrimo rezultatus buvo akivaizdžiai teigiamas mediacijos proceso įvertinimas. Mediacijos procesuose šalims pavyko sėkmingai susitarti dėl finansinės žalos aukai atlyginimo, buvo sprendžiami su smurtu artimoje aplinkoje susiję konfliktai. Mediacijos principai nulemia, kad šalys liko patenkintos, jog turėjo galimybę pačios spręsti konfliktą, išsakyti savo jausmus, mintis, išklausyti

[77] „Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas“, Valstybės žinios 73, 3084 (2002).
[78] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 72.
[79] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 83.
[80] Vilniaus apygardos probacijos tarnyba. Mediacija jau Lietuvoje. 2015, žiūrėta 2019 m. vasario 27 d., http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/mediacija.html
[81] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 77.

kitą konflikto pusę, užduoti klausimus, siūlyti savo sprendimo variantus ir kt. Tyrėjos teigė, kad po įgyvendinto Projekto turėtų sekti kitas etapas, kuomet teisės aktuose būtų nustatyta, jog baudžiamosios justicijos pareigūnai privalėtų baudžiamojo proceso dalyviams pasiūlyti mediaciją, taip siekiant, kad mediacija būtų taikoma ne tik bausmės vykdymo, bet ir visose baudžiamojo proceso stadijose.[82]

Pasibaigus Projektui, buvo sukurta mediacijos paslaugų teikimo sistema, paruošta 14 mediatorių, apmokyta 68 probacijos pareigūnai teikti mediacijos paslaugas ir nuo 2016 m. gegužės 1 d. Lietuvos probacijos tarnybose buvo įsteigta mediatoriaus pareigybės[83]. Mediatoriai savo darbe vadovavosi Projekto metu patvirtintomis „Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnyboje taisyklės“ (toliau - Taisyklės – *aut. pastaba*), kurios nustatė mediacijos principus, mediacijos proceso organizavimo ir vykdymo probacijos tarnybose tvarką bei mediatorių kompetenciją, pareigas ir atsakomybę. [84] Šiomis Taisyklėmis vadovavosi visų apygardų probacijų tarnybos, kiek vėliau kai kurie regionai pasitvirtino savo taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) taisykles, o 2017 m. gruodžio 8 d. buvo patvirtintos bendrosios, visuose Lietuvos probacijų apygardos skyriuose galiojančios Taisyklės[85], kurios galioja ir dabar. 2017 m. gruodžio 8 d. patvirtintų Taisyklių 2 punkte nurodoma, vykdant mediaciją Lietuvos probacijos tarnybose, vadovaujamasi: „Lietuvos Respublikos probacijos įstatymu, Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu, Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksu, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksu, Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymu, Probacijos ir kitų baudžiamosios atsakomybės priemonių vykdymo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2012 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. 1R-175 „Dėl Probacijos ir kitų baudžiamosios atsakomybės priemonių vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“, Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcija (toliau – Koncepcijos), patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymu Nr. 1R-268 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“, Europos mediatorių elgesio kodekso nuostatomis ir šiomis taisyklėmis“[86].

Koncepcijos 8 p. numatomi teisinio reguliavimo tikslai, susiję su detaliu mediacijos teisiniu reglamentavimu baudžiamajame procese. Koncepcijos 28 p. taikinamasis tarpininkavimas

[82] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 82-83.
[83]M. Liesis ir I. Michailovič, *supra note* 6: 94.
[84] Projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ mediacijos taisyklės, patvirtintos Vilniaus apygardos probacijos tarnybos direktoriaus 2015 m. kovo 10 d. įsakymu Nr. TO-83, žiūrėta 2019 kovo 16 d., http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/mediacija/dokumentai_1620.html
[85] Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. gruodžio 8 d. įsakymas Nr. V-532 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“, žiūrėta 2019 m. kovo 14 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/080e81b0dbed11e7910a89ac20768b0f
[86] *Ibid*.

(mediacija) baudžiamojoje justicijoje apibrėžiama kaip procesas, kurio metu konfliktą tarp kaltininko ir nukentėjusiojo asmens taikiu būdu padeda išspręsti nešališkas specialistas. Taikinamuoju tarpininkavimu siekiama atkurti teisinę padėtį, išspręsti konfliktą, atstatyti santykį tarp pažeidėjo ir nukentėjusiojo, taip pat siekiama pažeidėjus atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės arba bausmę sušvelninti. Nors ir dabar Baudžiamajame kodekse yra susitaikymo institutas, tačiau kaip Koncepcijos 30 p. teigiama, susitaikymo institutas nepasiekia tikrų taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) tikslų, kadangi nėra nešališko tarpininko, kuris padeda spręsti tarp konflikto šalių kilusio ginčo. 34 Koncepcijos p. konstatuojama, kad Lietuvos baudžiamojoje justicijoje taikinamasis tarpininkavimas (mediacija) egzistuoja tik fragmentiškai. Taikinamasis posėdis bylą nagrinėjant privataus kaltinimo tvarka – yra pagrindas, nuo kurio būtų galima pradėti kurti taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) baudžiamojoje justicijoje sistemą, kuri padėtų pasiekti ne tik teisinį, bet ir socialinį teisingumą.[87]

Koncepcijos 51 p. nurodoma, kad taikinamasis tarpininkavimas (mediacija) baudžiamosiose bylose privalo būti savanoriškas, konfidencialus ir turėtų būti galimas visose bylos nagrinėjimo stadijose. Teisės aktuose turėtų būti aiškiai apibrėžtos sąlygos, kada byla gali būti sprendžiama taikinamojo tarpininkavimo būdu: esmines bylos aplinkybes turėtų pripažinti abi bylos šalys. Siekiant skatinti mediacijos plėtrą baudžiamosiose bylose, 86 p. nurodoma, jog reikėtų numatyti privalomąją mediaciją bylose, nagrinėjamose privataus kaltinimo tvarka, kai pasiekus susitarimą mediacijos būdu, būtų pašalintas nubaudimo elementas. 87 p. nurodoma, kokios privalomos sąlygos turi būti, kad visose kitose baudžiamosiose bylose būtų leidžiama taikyti mediaciją: abi konflikto šalys sutinka dalyvauti mediacijos procese; nusikalstamos veikos aplinkybėms yra aiškios; kaltininkas pripažįsta kaltę. 89 Koncepcijos punkte siūloma leisti tarpininkauti dėl žalos atlyginimo ir kitų klausimų, o mediacijos rezultatai turėtų būti fiksuojami susitarimo protokole. 90 p. nurodoma, jog mediaciją baudžiamajame procese reikėtų numatyti ir po nuosprendžio priėmimo. 92. p. įvardijami atvejai, kada mediacija neturėtų būti vykdoma: nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai, nusikaltimai Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai, nužudymo atveju, seksualinių nusikaltimų atveju, nusikaltimų prieš vaikus atvejais, esant smurto artimoje aplinkoje atvejams ir jei asmuo pripažintas pavojingu recidyvistu.[88]

Šio magistrinio darbo autorė, viena iš pirmųjų, Kauno apygardos probacijos tarnybos mediatorių, darbą Kauno apygardos probacijos tarnyboje (dabar Lietuvos probacijos tarnyba – *aut. pastaba*) pradėjo 2006 m. birželio 1 d. Prieš Lietuvos apygardų probacijos tarnybų reorganizacijos

[87] Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo.“ TAR (13939) (2015).
[88] Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268, *supra note* 87.

mediatorių pareigybių aprašymai buvo šiek tiek pakeisti, tačiau nors ir buvo žadama, suvienodinti nebuvo. Kauno regiono skyriaus specialisto pareigybės (kaip ir kitų miestų, jos labai panašios – *aut. pastaba*) aprašyme nurodoma, jog šios pareigybės paskirtis – teikti mediacijos paslaugas. II pareigybės aprašo skyriuje nurodomi specialūs reikalavimai, būtini mediatoriaus pareigas einančiam darbuotojui: turėti ne žemesnį kaip aukštesnįjį išsilavinimą arba specialųjį vidurinį (įgytą iki 1995 m.), būti susipažinus su darbe aktualiais teisės aktais, tam tikri raštvedybos, darbo organizaciniai reikalavimai bei turėti B kategorijos transporto priemonę su mechanine pavarų dėže. III aprašo skyriuje nurodomos pagrindinės specialisto funkcijos - mediacijos paslaugų teikimas probacijos tarnybos registre esantiems ir iš kitų institucijų nukreiptiems asmenims ir kt. [89]

2018 m. rugsėjo 3 d. po reorganizacijos visos Lietuvos probacijos tarnybų apygardos (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos Šiaulių, Panevėžio ir Klaipėdos) buvo sujungtos į vieną tarnybą – Lietuvos probacijos tarnybą.[90] Lietuvos probacijos tarnybos darbo reglamente nurodoma, kad vienas iš probacijos tarnybos principų – atkuriamojo teisingumo įgyvendinimas.[91]

Lietuvos probacijos tarnyboje pagrindinės taikomos resocializacijos priemonės yra elgesio pataisos programos ir atkuriamojo teisingumo priemonės, t. y. mediacija. S. Nikarto ir R. Katinaitės-Lodh atliktas tyrimas „Subjektyvusis probacijos veiksmingumas: probacijos tarnybų veiklos vertinimas kliento požiūriu“ parodė, kad probacijos sistemoje, ieškant taikaus sprendimo tarp konfliktuojančių šalių, taikoma mediacija. Mediacijos procesas pradedamas tuomet, kai yra kilęs konfliktas tarp aukos ir kaltininko. Bausmių vykdymo sistemoje toks procesas pradedamas, kai tarp aukos ir kaltininko yra įvykęs konfliktas nusikaltimo metu ar konfliktas yra kaip nusikaltimo pasekmė. Būtina sąlyga mediacijai vykdyti – abi šalys turi sutikti. Vienas iš pagrindinių sutikimo dalyvauti mediacijoje veiksnių, tai nusikaltimą padariusio asmens žalos pripažinimas ir suvokimas. Atsižvelgiant į tai, atlikto tyrimo metu tyrėjai nuteistiesiems (respondentams – *autoriaus past.*) uždavė klausimą, ar probacijos pareigūnai kalbėjosi su jais apie įvykdyto nusikaltimo pasekmes aukai. Iš tyrimo rezultatų paaiškėjo, kad 78,6 proc. respondentų, teigė, jog probacijos tarnybų pareigūnai su jais kalbėjosi apie padarytą žalą aukai. 12,8 proc. į šį klausimą atsakyti negalėjo, 7,4 proc. nurodė, jog su jais apie tai nebuvo kalbėtasi, 1,2 proc. nepažymėjo jokio atsakymo.[92] Taigi

[89] Lietuvos probacijos tarnybos direktoriaus 2018 m. rugpjūčio 9 d. įsakymu Nr. LP-01/1-3 patvirtintas Kauno regiono skyriaus specialisto pareigybės aprašymas.
[90] Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. kovo 26 d. įsakymas „Dėl Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Šiaulių apygardų probacijų tarnybų reorganizavimo“ Nr. 1R-57, žiūrėta 2019 m. kovo 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0cafb3f030b711e8ab62b6c0fc2adb3f?jfwid=-n7cyhy2bo
[91] „Lietuvos probacijos tarnybos darbo reglamentas“, patvirtintas Lietuvos probacijos tarnybos direktoriaus 2018 m. lapkričio 8 d. įsakymu nr. LP-01/1-64, žiūrėta 2019 m. kovo 1 d., http://www.kaldep.lt/lt/papt/teisine-informacija_267_648/teises-aktai_269_650.html
[92] Simonas Nikartas ir Renata Katinaitė-Lodh, „Subjektyvusis probacijos veiksmingumas: probacijos tarnybų veiklos vertinimas kliento požiūriu“, *Jurisprudencija* 25(1), (2018): 216-217.

matome, jog didžioji dalis probacijos tarnybos pareigūnų kalbasi su nuteistaisiais apie nusikaltimo pasekmes aukai.

Mediacijos įteisinimo baudžiamojoje justicijoje nėra, dėl šios priežasties kai kurių institucijų (pvz., policija) požiūris į mediaciją – skeptiškas. Tačiau viena iš svarbiausių mediatoriams skirtų funkcijų (pagal pareigybės aprašymą – *autoriaus past.*) – teisės aktų nustatyta tvarka vykdyti kitų institucijų prašymus dėl mediacijos ikiteisminio ar teisminio bylos nagrinėjimo metu.[93] Tai leidžia bendradarbiauti su kitomis institucijomis ir vykdyti mediaciją pvz., policijoje, teisme ir kt. R. Uscila taip pat atkreipia dėmesį, kad siekiant mediacijos sklaidos, būtinas aiškus ir nuoseklus teisinis reglamentavimas Baudžiamuosiuose įstatymuose. Siekiant išlaikyti sukurtą modelį, būtina organizuoti mediatorių rengimo, kvalifikacijos tobulinimo mokymus.[94] Baudžiamosios teisės mokslo ir politikos ekspertų įsitikinę, aukos ir kaltininko mediacija bus pažangiausia ir veiksmingiausia baudžiamųjų sankcijų alternatyva. Labai svarbu, kad Lietuvos visuomenė pritartų mediacijos įgyvendinimui. Daugelyje šalių atlikti įvairūs tyrimai rodo, kad visuomenė pasirengusi priimti šias naujas nusikalstamumo traktavimo tendencijas, o šalies parlamento ir vyriausybės uždavinys – sudaryti tinkamas sąlygas mediacijos vykdymui. Pirmiausia turėtų būti pasirūpinta administraciniu ir teisiniu reguliavimu.[95] Tikslinga mediacijos procesą reglamentuoti atskiru įstatymu, Baudžiamajame kodekse ir Baudžiamojo proceso kodekse įtvirtinant atitinkamas nuorodas į mediacijos procesą. Mediacijos teisinės pasekmės galėtų būti ne tik atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, bet ir galėtų įtakoti bausmės švelninimą ar atleidimą nuo dalies bausmės.[96] Renatos Giedrytės-Mačiulienės ir Juditos Venckevičienės atliktas mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnybose Lietuvoje tyrimas taip pat atskleidė, kad mediacija probacijos tarnybose duoda teigiamus rezultatus ir gali plėtotis, tačiau tam yra būtinas teisinis reguliavimas kad mediacija taptų stipria baudžiamojo proceso dalimi ir atsvara tradiciniam baudžiamajam atsakui.[97] Tačiau kaip šių dienų praktika rodo, mediacijos plėtra baudžiamajame procese visiškai nepasistūmėjo, nes šiai dienai neturime nei pakeitimų Lietuvos Respublikos baudžiamajame, nei baudžiamojo proceso kodeksuose, toliau vyksta mėginimai mediaciją taikyti tik po baudžiamojo nuosprendžio priėmimo.

Vyrauja stereotipai ir nuostatos, kad viena iš kliūčių mediacijai Lietuvos baudžiamojoje teisėje įgyvendinti yra policijos pareigūnų, prokurorų ir teisėjų pasipriešinimas prieš mediacijos idėją. Manoma, kad pagrindinis prokuroro interesas yra kaltinti nusikaltėlį. 2015 m. atliktas tyrimas, kurio

[93] M. Liesis ir I. Michailovič, *supra note* 6: 94-95.
[94] R.Uscila, *supra note* 18.
[95] Ilona Michailovič, „Nepilnamečio kaltininko ir nukentėjusiojo mediacijos galimybės Lietuvoje“. *Teisė* Nr. 35 (2000): 78.
[96] Alfredas Kiškis, *Lietuvos kriminologijos raida 1918-2017 m.: šimtmečio patirtis* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017), 129-131.
[97] *Ibid.,* 131.

respondentai buvo prokurorai ir teisėjai, parodė priešingus rezultatus. Tyrimo tikslas buvo atskleisti Lietuvos teisminių institucijų požiūrį į mediacijos taikymą baudžiamojoje justicijoje. Paaiškėjo, kad prokurorai ir teisėjai vienbalsiai palaiko prielaidą, kad geriausia nusikaltimo šalims ir visuomenei yra taikiai spręsti konfliktus. Praktiškai kartais jie netgi taiko taktiką, kuri gali paskatinti šalis siekti racionalaus ir taikaus susitarimo dėl jų problemų sprendimo. Kartais šalims suteikiama laiko, kad susidorotų su savo emocijomis ir aiškiau suvoktų situaciją. Be to, šalys gali būti tiesiogiai skatinamos sudaryti taikų susitarimą. Tačiau prokurorai ir teisėjai yra labai atsargūs dėl tokių veiksmų, nes jų iniciatyva nukreipti nuo baudžiamojo proceso gali būti suvokiama kaip korupcinė nusikaltėlio parama arba alternatyviai taktinis žingsnis ištraukti jo kaltę. Respondentai paminėjo du argumentus dėl jų teigiamo požiūrio į mediaciją. Pirma - nukrypimas nuo baudžiamojo proceso leidžia prokurorams ar teisėjams taupyti laiką ir pastangas, kurios gali būti panaudotos kitiems sudėtingesniems atvejams, kai aukų ir nusikaltėlių susitaikymas yra neįmanomas. Tai žymiai sutrumpina ikiteisminį tyrimą. Antra - teisminės institucijos visiškai supranta, kad nukrypimas nuo baudžiamojo proceso gali būti naudingas šalių interesams. Nukentėjusieji turi gauti faktinį žalos atlyginimą (ne tik formalią teisę į žalos atlyginimą, kuris gali būti niekada neįvykdytas). Be to, tai leidžia išvengti nereikalingo pažeidėjo teisinio statuso ir dėl to atsiradusio neigiamo požiūrio į jį. Dabartinė teisinė sistema leidžia šalims pasiekti taikų susitarimą be jokio tarpininkavimo proceso (Baudžiamojo kodekso 38 str. - *aut. pastaba*). Tai gali atrodyti dar greitesnė ir mažiau sudėtinga procedūra nei mediacija, tačiau mediacija gali sumažinti įtampą, psichologinį diskomfortą, baimę ir pyktį, kurie dažnai būna tarp nebendradarbiaujančių šalių. Respondentai pabrėžė, kad formalus susitaikymo procesas nesuteikia aukai galimybės gauti tiesioginį atsiprašymą, pasiaiškinimą, taip pat nedaro teigiamo moralinio poveikio nusikaltėliui. Būtina teikti profesionalią pagalbą, kad būtų užtikrintas teigiamas ryšys tarp aukos ir nusikaltėlio. Šalims dažnai reikia pagalbos, norint išlaisvinti savo santykius iš aklavietės. Todėl reikalingas tarpininkas – nešališkas, profesionalus ir gerai apmokytas mediatorius.[98]

Užsienio valstybių patirtis rodo, jeigu auka ir kaltininkas konflikto ar tam tikrų su nusikaltimu susijusių klausimų neišsprendė baudžiamojo proceso metu, tą galima padaryti bausmės vykdymo metu mediacijos pagalba. Baudžiamoji mediacija koncentruojama į įvairius atkuriamojo pobūdžio tikslus: aukos ir kaltininko susitikimą bei susitaikymą, nusikaltimo metu patirtos finansinės ir materialinės žalos atlyginimą, nuteistojo integracijos į bendruomenę palengvinimą“[99]. Mediacijos procesas kalėjime siejamas net ir su sunkiais nusikaltimais, tokiais kaip nužudymas, ginkluotų

[98] Skirmantas Bikelis, „Drivers that Change the Direction of Penal Policy: A Case of Developments of Victim–Offender Reconciliation in the Lithuanian Criminal Justice System“, iš *Juridica Hungarica: Hungarian Journal of Legal Studies* 56 (1) (Budapest, 2015), 10-11, žiūrėta 2019 kovo 30 d., https://akademiai.com/toc/026/56/1
[99] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 224.

grupuočių nusikaltimai, seksualinio pobūdžio nusikaltimai. (pvz., nužudymu, ginkluotų apiplėšimų, seksualinio pobūdžio nusikaltimų atvejais). Dažnai kyla klausimai ar tokiais atvejais galima taikyti mediaciją ir ar šalys norės dalyvauti joje. Praktika rodo, jog įmanoma mediacija taikyti ir tokių nusikaltimų atveju ir šalys nori dalyvauti mediacijoje net ir tokių sunkių nusikaltimų bylose[100]. R. Uscila nurodo, kad atkuriamojo teisingumo esmė, padėti išspręsti nusikaltusiojo ir nukentėjusiojo konfliktą, atstatyti prarastus ryšius, sudaryti tinkamas sąlygas žalos atlyginimui, o nuteistojo patalpinimas į įkalinimo įstaigas neužkerta kelio atkuriamajam teisingumui.[101] Siekiant užtikrinti tinkamą mediacijos instituto plėtojimą laisvės atėmimo vietų įstaigose, Kalėjimų departamento prie LR teisingumo ministerijos direktorius 2018 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. V-459 buvo patvirtintas „Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) organizavimo ir vykdymo laisvės atėmimo vietų įstaigose tvarkos aprašas“.[102]Apraše nurodoma kaip turėtų būti organizuojamas mediacijos procesas įkalinimo vietų įstaigose, kokiu būdu ir kaip nuteistieji gali pateikti prašymus dalyvauti mediacijos procese (apraše pridedama prašymo dalyvauti mediacijos procese forma – *aut. pastaba*) kokie yra atrankos kriterijai mediacijos proceso vykdymui, taip pat nurodoma, kad mediacijas įkalinimo vietų įstaigose vykdys Lietuvos probacijos tarnybos mediatoriai. Taigi galime teigti, jog Lietuvos probacijos tarnybos mediatoriai mediacijos paslaugas teikia ne tik probacijos tarnybose, bet ir įkalinimo vietų įstaigose.

Apibendrinant, galima konstatuoti, kad pagrindinės prielaidos, mediacijai Lietuvos probacijos tarnybose formuotis, buvo 2012 m. liepos 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos Probacijos įstatymas, ypatingai 4 ir 18 straipsniai, 2015 m. birželio 23 d. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 137 str. įsigalioję pakeitimai. Pirmasis bandymas įgyvendinti mediaciją Lietuvos probacijos tarnybose buvo 2014 – 2016 m. Vilniaus apygardos probacijos tarnybos kartu su kitomis Lietuvos probacijos tarnybomis ir Mykolo Romerio universitetu sėkmingai įgyvendintas Projektas, po kurio probacijos tarnybose buvo sukurti mediatorių etatai ir mediacija minėtose institucijose įgyvendinama iki šiol. Didelę reikšmę tolimesnei mediacijos probacijos tarnyboje plėtrai turi Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcija (toliau – Koncepcijos), patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymu Nr. 1R-268.

[100] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 278.
[101] R. Uscila, *supra note* 32: 93.
[102] „Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) organizavimo ir vykdymo laisvės atėmimo vietų įstaigose tvarkos aprašas“, patvirtintas Kalėjimų departamento prie LR teisingumo ministerijos direktorius 2018 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. V-459, žiūrėta 2019 m. vasario 27 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3f01cdb0d37411e8bea9885f77677ec1

2. UŽSIENIO VALSTYBIŲ PRAKTIKA TAIKANT MEDIACIJOS PASLAUGAS PROBACIJOS TARNYBOJE

„Mediacijos instituto taikymas bausmių vykdymo sistemoje – tai palyginti naujas reiškinys, kurio taikymo praktika įvairi ir nevienareikšmiškai vertinama. Šiuo metu Europoje penitencinė mediacija sėkmingai taikoma Latvijos, Čekijos probacijos tarnybose. Taip pat penitencinė mediacija taikoma Slovėnijoje, Jungtinėje karalystėje, Belgijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje“[103]. Mediacijos baudžiamojoje justicijoje plėtra Europoje, ypatingai Vakarų Europoje, prasidėjo XX a. devintajame ir dešimtajame dešimtmečiuose, kai mediacija pradėjo įgyti tarptautinių organizacijų pripažinimą. Baudžiamosios mediacijos taikymas tapo ganėtinai populiarus, ypatingai smulkių nusižengimų atvejais. Dažniausia baudžiamosios mediacijos forma yra aukos ir nusikaltėlio mediacija, kuri turi didelę reikšmę tiek nusikaltėliui, tiek pačiai aukai.[104] R. Uscila, aprašęs mediacijos nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos patirtis Skandinavijos šalyse, teigia, kad abejonių, dėl aukos ir kaltininko mediacijos veiksmingumo, nekyla. Vis labiau pastebimas akivaizdus mediacijos įsitvirtinimas sprendžiant aukos ir nusikaltėlio konfliktą.[105] Kuo daugiau šalių turėtų mediaciją padaryti kaip visuotinai prieinamą paslaugą, kuri siūloma visoms aukoms ir visiems nusikaltėliams. Galimybė pasinaudoti mediacijos paslaugas neturėtų būti ribojama dėl nusikaltimo sunkumo, nusikalstamos praeities ir nusikaltėlio savybių.[106]

Yra Europoje šalių (pvz., Čekija, Latvija), kur baudžiamoji mediacija vykdoma probacijos sistemoje, tačiau priešingai nei Lietuvoje, mediacijos paslaugos teikiamos ne tik probacijos tarnybos registre esantiems asmenims. Lietuvos probacijos tarnybos praktika parodė, kad 90 proc. visų mediacijos atvejų yra bausmių vykdymo sistemoje. Kitų Europos valstybių praktika ir tarptautiniai standartai parodo, kad mediacija turi būti prieinama iki baudžiamojo proceso, jo metu ir po jo.[107]

Susidomėjimas mediacijos paslaugų vykdymu probacijos tarnybose nuolatos didėja. Mediacija ir atkuriamasis teisingumas yra vis didėjanti probacijos tarnybų darbo sritis. Pvz., Čekijos Respublikoje nuo 2001 m. veikianti probacijos ir tarpininkavimo tarnyba, teikianti paslaugas tiek aukai, tiek kaltinamajam, siekiant išspręsti nusikaltimu atsiradusius konfliktus. Slovakija, sekdama Vengrijos ir Rumunijos pavyzdžiu, taip pat teikia mediacijos paslaugas. Tailande Probacijos

[103] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 279.
[104] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 202.
[105] R. Uscila, *supra note* 29: 105.
[106] Frieder Dunkel, Joanna Grzywa, Philip Horsfield, Andrea Parosanu, „Restorative Justice and Juvenile Offenders in Europe – Comparative Overview“, iš *Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States* (European research on restorative juvenile justice, 2015), 239.
[107] Rokas Uscila, Teisingumo ministerijoje vykusi apskritojo stalo diskusija „Mediacija baudžiamojoje justicijoje“, (2018), žiūrėta 2019 kovo 2 d., http://teise.org/lt/mediacija-ne-tik-po-baudziamojo-proceso/

Departamentas prie Teisingumo ministerijos yra pagrindinė organizacija įgyvendinanti „liepos 10 d. Rezoliuciją“, kurioje ikiteisminio ir posėdžio metu buvo įdiegta daugybė atkuriamųjų galimybių. Pietų Afrikoje probacijos tarnybos darbas buvo pakeistas 2002 m. įvedus vertinimo, paramos ir mediacijos paslaugas nusikaltimų aukoms. Mediacija taip pat buvo eksperimento objektas Rusijoje, tačiau, nepaisant perspektyvių rezultatų, jis buvo nutrauktas.[108]

Beveik prieš 30 metų JAV mokslininkai Maria R. Volpe ir Charles Lindner teigė, jog nepaisant mediacijos programų augimo, mediacija yra nepakankamai panaudota baudžiamojo teisingumo sistemoje ir pateikė rekomendacijas, kaip galima būtų plėtoti mediacijos paslaugas probacijos tarnybose.[109] Daugumą rekomendacijų galima būtų ir šiandien pritaikyti plėtojant mediacijos paslaugas Lietuvos probacijos tarnyboje. Maria R. Volpe ir Charles Lindner nurodė, kad daugeliu atvejų mediacijos įtraukimas į bylos nagrinėjimo procesą padėtų išspręsti asmeninius konfliktus tarp atsakovo ir nukentėjusiojo arba tarp atsakovo ir kitų su atsakovu susijusių asmenų. Tai apimtų, pavyzdžiui, tokius atvejus, kurie galėtų būti naudingi atstatant santykius tarp šalių arba atvejus, kai reikia nukentėjusiojo ir atsakovo susitarimo dėl padarytos žalos atlyginimo. Nuosprendžio paskelbimo baudžiamosiose bylose metu, konfliktas, kuriuo grindžiamas nusikaltimas, sprendžiamas paviršutiniškai. Mediacijos paslaugos padėtų į konfliktą pažvelgti giliau. Mediacijos metu į procesą galima įtraukti ir asmenis, kurie nėra tiesiogiai susiję su padarytu nusikaltimu, tačiau kurie galėtų padėti išspręsti konfliktą (pvz., palaikantys asmenys). Medijuoti tinkamus atvejus turėtų nustatyti probacijos pareigūnas, tačiau neturėtų būti daromas spaudimas dalyvauti mediacijos procese ir šalys neturėtų pasiaiškinti, dėl ko atsisako dalyvauti. Mokslininkai siūlė, kad mediacijoje neturėtų dalyvauti recidyvistai ir smurtautojai. Taikant mediaciją būtų galima išvengti pakartotinių nusikaltimų.[110]

Kadangi visų šalių mediacijos sistemų dėl darbo apimties apžvelgti negalime, atsižvelgiant į tai, kad šios šalys turi daug bendrų bruožų su Lietuva, mediacija šiose šalyse yra pažengusi bei vykdoma probacijos tarnybose, o tokių šalių, kur mediacija būtų vykdoma būtent probacijos tarnybose, nėra daug, buvo pasirinktos Vengrijos, Latvijos ir Čekijos valstybės.[111]

[108] R. Allen, *supra note* 41: 28.
[109] M. R. Volpe, C.Lindner, *supra note* 40: 58.
[110] *Ibid.,* 59.
[111] Oficialiame Europos probacijų organizacijos (CEP) puslapyje pateikiama informacija, žiūrėta 2019 m. vasario 28 d., https://www.cep-probation.org/about-confederation-of-european-probation/member-organisations/

2.1 Vengrija

Kiekvieną Vengrijos probacijos tarnybą sudaro du departamentai: suaugusiųjų nusikaltėlių tarnyba ir nepilnamečių nusikaltėlių tarnyba. Pagrindinės probacijos tarnybos užduotys yra šios: ekspertų darbas teismo sprendimų rengimo procese (socialinio tyrimo ataskaita, pristatymo ataskaita), pažeidėjų priežiūra ir pagalba jiems (probacijos priežiūra), darbas kalėjimuose prieš lygtinį paleidimą, priežiūra po lygtinio paleidimo, aukų ir nusikaltėlių mediacija.[112]

Vengrų kalboje sąvoka mediacija turi gana daug apibrėžimų, dėl to kartais ji neteisingai suprantama. Viena iš dažniausiai pasitaikančių klaidų yra tai, kad vengrų kalboje terminas „mediacija“ gali būti susiję su bet kokia veikla, kai asmuo veikia kaip tarpininkas (įskaitant nekilnojamojo turto agentus, santuokos tarpininkus, varžybų organizatorius), o anglų kalba (kaip ir lietuvių kalboje – *aut. pastaba*) tarpininkavimo turinys yra daug siauresnis, nes jis negali būti naudojamas visoms šioms veikloms. Kita paplitusi klaida, kad terminas „mediacija“ naudojamas kaip konfliktų valdymo sinonimas, nors konfliktų valdymas yra daug platesnė sąvoka nei mediacija. Mediacija - tai įstatymo nustatyta procedūra, kurioje trečias neutralus asmuo padeda ginčo šalims konflikte, kuris jau yra išsiplėtojęs iki tokio lygio, kad šalių tarpusavio bendravimo jau nebėra. Mediacijos metu mediatoriaus tikslas yra rasti sprendimą, kuris būtų priimtinas visoms susijusioms šalims.[113]

Mediacija yra alternatyva baudžiamosioms byloms, kuri kaip papildoma Vengrijos probacijos tarnybos užduotis, buvo pradėta vykdyti 2007 m. sausio 1 d. Šią procedūrą pradėjo vykdyti probacijos tarnybos darbuotojai, kurie veikia kaip tarpininkai. Mediacijos atvejų skaičius nuo 2007 m. sausio iki 2007 m. birželio mėn. viršijo 1000. Nuo 2008 m. sausio 1 d. keli apmokyti praktikuojantys teisininkai, taip pat įgijo teisę teikti mediacijos paslaugas.[114]

Mediacijos baudžiamojoje justicijoje reglamentavimas Vengrijoje yra mišrus. Vengrijos baudžiamajame kodekse įtvirtintos teisinės mediacijos taikymo sąlygos ir pasekmės, kurios yra susijusios su nusikalstamomis veikomis. Visos kitos mediacijos taikymo sąlygos, mediacijos paskirtis, mediacijos proceso terminas, pareigūnai, kurie gali nukreipti dalyvius į mediaciją, mediacijos teisinės pasekmės, įtvirtintos Vengrijos baudžiamojo proceso kodekse. Taip pat Vengrijoje yra priimtas atskiras Mediacijos aktas, kuriame reglamentuojama kas tai yra mediacija,

[112] Klara Kerezsi, Erzsebet Hatvani, Tunde Kota, Zoltan Bogschutz, „Probation in Europe: Hungary“. *CEP* (2013), 5. Žiūrėta 2019 m. vasario 28 d., https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/2008Hungary.pdf
[113] Sandor Gesko, „Community mediation in Hungary“, iš *European Best Practices of Restorative Justice in the Criminal Procedure* (Budapest, 2010): 100, žiūrėta 2019 m. kovo 15 d., http://www.iars.org.uk/sites/default/files/Restorative%20justice%20report%20_%20Hungary.pdf
[114] K. Kerezsi, E. Hatvani, T. Kota, Z. Bogschutz, *op. cit*., 17-18.

kokia jos paskirtis, detaliai reglamentuota mediatoriaus pareigos, nurodyta, kada mediatorius negali dalyvauti mediacijos procese ir kt. Akte nurodyti bendri reikalavimai mediacijos proceso pasirengimui, mediacijos susitikimams, susitarimo sudarymo ir įforminimo aspektai, mediacijos proceso pabaiga bei kas turi sumokėti už mediacijos paslaugą.[115] Europos Sąjungos Tarybos pamatinio sprendimo 2001/220/TVR dėl nukentėjusiųjų baudžiamosiose bylose 10 straipsnis įpareigojo kiekvieną valstybę narę siekti, skatinti ir užtikrinti mediacijos taikymą baudžiamosiose bylose. Šis įpareigojimas buvo labai svarbus plėtojant baudžiamąją mediaciją Vengrijoje.[116]

Mediacijos procedūra papildo tradicinę baudžiamojo teisingumo sistemą kaip atkuriamojo teisingumo priemonė. Sunkių nusikaltimų atveju valstybė turi veikti griežtai, tačiau patartina ieškoti alternatyvių sprendimų, kuriais būtų siekiama sumažinti nusikaltimų skaičių, taip sumažinant baudžiamosios teisenos naštą. Mediacijos šalių požiūriu mediacijos procedūra yra procesas, kuriame suinteresuotosioms šalims suteikiamas didesnis vaidmuo nei teismo proceso metu, nes kaltininkas ir nukentėjusysis yra lygūs, kur priima individualius abiem šalims priimtinus sprendimus. Mediacijos procesas taip pat yra greitesnis ir pigesnis nei tradicinis baudžiamasis procesas.[117] Vengrijos probacijos tarnyba mediaciją apibūdina kaip procedūrą, taikomą esant tam tikriems nusikaltimams prieš asmenį ar turtą arba eismo taisyklių pažeidimo atvejais, su sąlyga, kad didžiausia bausmė už nusikaltimą neviršija penkerių metų. Prokuroras gali nuspręsti dėl mediacijos procedūros savo iniciatyva arba įtariamojo, įtariamojo advokato ar nukentėjusiojo prašymu. Jei pradedama mediacija, baudžiamasis procesas sustabdomas ne ilgiau kaip šešiems mėnesiams.[118] Prokuroras yra pirmasis procedūros vykdytojas, kuris gali nuspręsti sustabdyti procedūrą ir perduoti atvejį mediacijai, tačiau tiek įtariamasis, tiek nukentėjusysis (arba jų teisėti atstovai) turi teisę inicijuoti mediacijos procedūrą. Pirmosios instancijos teismas taip pat gali nuspręsti perduoti bylą mediacijai - teisėjas gali nukreipti į mediaciją, jei viena iš šalių to prašo. Daugiau kaip 80 proc. atvejų į mediaciją nukreipia prokurorai.[119]

Kad būtų pradėta mediacijos procedūra, įstatymuose reikalaujama, kad įtariamasis prisipažintų padaręs nusikaltimą ir rodytų iniciatyvą ir gebėjimą nukentėjusiajam atlyginti žalą. Nusikaltėlis turėtų savanoriškai pasiūlyti kompensaciją, o nukentėjusysis turėtų ją priimti. Teisės

---

[115] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 101. (Cituota iš: Hungarian legal act CXXIII of 2006 on Mediation in Criminal Cases Scope. Prieiga per internetą: http://www.euroforumrj.org/assets/upload/Hungarian_Mediation_Act.pdf).

[116] Edit Torzs, „Mediation and the Mediation Procedure in Hungary forAdult Offenders“, iš *European Best Practices of Restorative Justice in the Criminal Procedure* (Budapest, 2010): 131, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., http://www.iars.org.uk/sites/default/files/Restorative%20justice%20report%20_%20Hungary.pdf

[117] Vengrijos Teisingumo ministerijos organizacinio padalinio oficialioje internetinėje svetainėje skelbiama informacija, žiūrėta 2019 m. kovo 14 d., http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/kozvetitoi-eljaras-bunteto-es-szabalysertesi-ugyekben

[118] K. Kerezsi, E. Hatvani, T. Kota, Z. Bogschutz, *supra note 112:* 17-18.

[119] E. Torzs, *op. cit*., 131.

aktai reikalauja, kad visos šalys turi visapusiškai sutikti dalyvauti mediacijos procese. Perdavimo mediacijai tikslai –nusikaltėliui ir nukentėjusiajam susitarti dėl kompensacijos dydžio ir pobūdžio. Už procedūros valdymą yra atsakingi probacijos pareigūnai, jie privalo užtikrinti kad būtų laikomasi mediacijos susitarimo sąlygų. Jei pasibaigus mediacijos procesui nusikaltėlis sumokėjo visą kompensaciją nukentėjusiam asmeniui arba ją atlygino kitaip (kaip buvo susitarta – *aut. pastaba*), o didžiausia bausmė už nusikaltimą yra mažesnė nei treji metai, jokie kaltinimai nėra keliami. Jei maksimali bausmė yra iki penkerių metų, kaltinimai keliami, tačiau bausmės pakeitimas kita galimas be apribojimų. Jei nusikaltėlis pradėjo vykdyti mediacijos susitarimo įsipareigojimus, bet dar neužbaigė ir jo maksimali bausmė už nusikaltimą yra trumpesnė nei treji metai, prokuroras gali nuspręsti atidėti kaltinimą nuo vienų iki dvejų metų.[120] Jei mediacijos procedūra buvo nesėkminga (susitarimo pasiekti nepavyko arba jis nėra vykdomas), šalys turės tą patį statusą, kaip ir pradinėje procedūroje ir neturės teisės vėl kreiptis dėl mediacijos. Šiek tiek kitaip yra nepilnamečiams pažeidėjams: jiems sėkminga mediacijos procedūra visada reiškia, kad byla baigta.[121]

Mediatorius apibūdinamas kaip konfliktų valdymo specialistas, kuris padeda šalims atrasti savo poreikius, atskleisti jausmus bei išspręsti problemas. Mediatorius į mediacijos procesą gali įtraukti ekspertus, kurie atsakytų šalims į jų specifinius klausimus.[122] Norėdamas tapti mediatoriumi, interesantas privalo dalyvauti bent dviejuose 30 valandų mediacijos kursuose, kurie apima ir teorinį, ir praktinį mokymą. Po šių mokymų, būsimi mediatoriai turi išklausyti maždaug 90 valandų teorinį kursą apie mediaciją. Jie taip pat turi dalyvauti mentoriaus programoje, diskusijose ir susitikti su savo vadovu. Vengrijoje yra daugiau nei šimtas specialiai apmokytų tarpininkų, teikiančių baudžiamąją tarpininkavimo paslaugas. Didesnė dalis iš jų yra probacijos tarnybos pareigūnai.[123] Mediatorius niekada nepriima sprendimų šalių vardu, bet padeda jiems sukurti tokią situaciją, kurioje jie gali priimti sprendimus. Nors ši taisyklė yra bendra, tačiau Vengrijos praktikoje vis dar būna situacijų, kai dalyviai tikisi tam patarimų iš mediatoriaus. Tai atsitinka ypač tada, kai mediacijos metu šalys negali atsisakyti į savo pergalę orientuoto požiūrio. Tai nereiškia, kad tarpininkas priima sprendimą, tačiau jis gali užduoti paslėptus klausimus, kurie šalis gali nukreipti link susitarimo.[124]

Mediacija baudžiamojoje justicijoje negali būti taikoma, jeigu: a) kaltininkas yra recidyvistas arba tos pačios rūšies nusikaltimą padarė pakartotinai; b) jei nusikalstamą veiką padarė veikdamas su nusikalstama grupuote; c) jei dėl padaryti nusikalstamos veikos buvo atimta gyvybė;

[120] K. Kerezsi, E. Hatvani, T. Kota, Z. Bogschutz, *supra note* 112: 6.
[121] E. Torzs, *supra note* 116: 133.
[122] Vengrijos Teisingumo ministerijos organizacinio padalinio oficialioje internetinėje svetainėje skelbiama informacija, *supra note* 117.
[123] E. Torzs, *supra note* 116: 132.
[124] S. Gesko, *supra note* 113: 100.

d) jei kaltininkas lygtinio paleidimo ar bausmės atidėjimo metu padarė tyčinį nusikaltimą; e) jei kaltininkas jau dalyvavo mediacijos procese dėl to paties nusikaltimo ir dar nėra praėję 2 metai nuo baudžiamosios atsakomybės.[125]

Mediacijos paslaugos yra prieinamos visoje šalyje, tačiau geografinis bylų skaičius skiriasi atsižvelgiant į prokurorų ir teisėjų požiūrį ir mediacijos suvokimą. Praktiškai tarpininkavimas dažniausiai taikomas bylose, susijusiais su turtiniais nusikaltimais.[126] Vengrijoje baudžiamosiose bylose dažniausiai į mediaciją siunčiami asmenys dėl turtinių nusikaltimų – net 56 proc., 28 proc. mediacijos procesų vyksta dėl nusikaltimų, susijusių su kelių eismo pažeidimais ir 16 proc. mediacijos atvejų – dėl nusikalstamų veikų prieš asmenį.[127] Probacijos tarnybos pareigūnai vykdo apie 9000 atvejų mediacijos per metus.[128]

Mediacijos proceso vykdymą sudaro keturi etapai: susisiekimas su mediacijos šalimis, pasiruošimas susitikimui su mediacijos šalimis, mediacijos susitikimas (-ai) ir susitarimo pasirašymas bei kiti tolimesni veiksmai kaip mediacijos stebėsena ir pan.[129] Mediatoriai naudoja tiesioginio tarpininkavimo metodą: mediacija vyksta asmeniškai, kai auka ir nusikaltėlis susitinka tuo pačiu metu toje pačioje vietoje. [130]

Įvairūs mediacijos tyrimai parodė palankų visuomenės požiūrį į šią konfliktų sprendimo formą. Piliečių ir teisininkų apklausa, kuri buvo atlikta prieš pradedant vykdyti mediacijos paslaugas, atskleidė, kad dauguma respondentų pritarė alternatyvioms priemonėms. Kitas 46 prokurorų ir teisėjų apklausos tyrimas buvo atliktas prieš naujų mediacijos taisyklių priėmimą ir įsigaliojimą. Tyrimas patvirtino pritarimą mediacijos įvedimui, tačiau buvo abejojama dėl visuomenės atmetimo. Nusikaltimo aukos pirmiausia buvo suvokiamos kaip nusikaltimo liudytojai, atskleidžiančios nusikaltėlio kaltę baudžiamojoje byloje. Kalbant apie patirtį, susijusią su tarpininkavimu tarp aukų ir nusikaltėlių, keletas tyrimų atskleidė priežastis, kodėl mediacija naudojamas retai ir kodėl yra svarbūs geografiniai šio naudojimo skirtumai: gana neigiamas požiūris į mediaciją tarp prokurorų ir teisėjų; teisiniai apribojimai dėl atvejų tinkamų vykdyti mediaciją; kitų alternatyvių priemonių pirmenybė ir kt.[131]

---

[125] Ilona Gorgenyi, Judit Jasco, Final national report of Hungary. The 3E model for a Restorative Justice Strategy in Europe (2013):8, žiūrėta 2019 m. vasario 28 d., http://3e-rj-model.web.auth.gr/files/national_reports/Hungaria.pdf

[126] Andras Csuri, *„Hungary“*, iš *Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States* (European research on restorative juvenile justice, 2015): 91.

[127] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 116. (Cituota iš: Torzs E. Mediation and the mediation procedure in Hungary for adult offenders // European Best Practice of Restorative Justice in Criminal Procedure, 2010, p. 130-132).

[128] Vengrijos Teisingumo ministerijos organizacinio padalinio oficialioje internetinėje svetainėje skelbiama informacija, *supra note* 117.

[129] S. Gesko, *supra note* 113: 101-102.

[130] E. Torzs, *supra note* 116: 132.

[131] A. Csuri, *op. cit.*, 91.

Vengrijos Teisingumo ministerijos organizacinio padalinio oficialioje internetinėje svetainėje pateikiama informacija apie 2007 – 2017 metų mediacijos vykdymo rezultatus. Nuo 2007 iki 2017 metų baudžiamosiose bylose buvo vykdoma 44615 mediacijos procedūrų. Baudžiamosios mediacijos metu kasmet sudaroma 85 – 90 proc. taikos sutarčių. 2014 - 2017 metais mediacijos procedūros buvo vykdomos 8674 bylose. Daugiau kaip 90 proc. atvejų pavyko pasiekti susitarimą.[132]

Apibendrinant galima pasakyti, kad mediacija Vengrijoje pradėta taikyti nuo 2007 m. sausio 1 d. Ši atkuriamojo teisingumo forma šalyje pripažinta ir plačiai taikoma baudžiamojoje justicijoje. Mediacijos reglamentavimas yra mišrus – įtvirtintas Baudžiamajame ir Baudžiamojo proceso kodeksuose bei Mediacijos akte.

2.2 Latvija

Latvijos valstybinė probacijos tarnyba buvo įkurta 2003 m. spalio 3 d., o 2005 m. įsteigtas mediacijos skyrius bei suorganizuoti pirmieji mokymai mediacijos tema, bendradarbiaujant su Norvegijos mediacijos tarnyba.[133] Probacijos tarnybos įkūrimas buvo grindžiamas XIX a. idėjomis apie savanorišką, filantropinį ir tam tikru mastu religinį požiūrį į nusikaltėlių teisimą. Esamos situacijos, susijusios su probacijos tarnybos atliekamomis funkcijomis, analizė rodo, kad šiandien ji tapo nepriklausoma institucija, teikianti socialines paslaugas nuteistiesiems, kurios pagrindinis tikslas yra įgyvendinti valstybės politiką kovoti su nusikalstamumu ir apsaugoti visuomenę nuo nusikaltėlių.[134] Nuo 2010 m. mediacija tapo auklėjimo priemonių sistemos dalimi. Jei nepilnametis dalyvavo mediacijos procese ir įvykdė įsipareigojimus, kuriuos susitarė su auka, jis gali būti atleistas nuo auklėjimo priemonės taikymo.[135] Baudžiamųjų bylų statistika rodo, kad Latvijoje baudžiamosios teisės srityje mediacija yra labiau išplėtota nei civilinės teisės srityje.[136]

Pagal Baudžiamojo proceso įstatymą auka turi teisę susitarti su nusikaltėliu įvairiais būdais ir visose baudžiamojo proceso stadijose. Latvijos valstybinė probacijos tarnyba skiria nemokamus

[132] Vengrijos Teisingumo ministerijos organizacinio padalinio oficialioje internetinėje svetainėje skelbiama informacija, *supra note* 117.
[133] Diana Ziedina, Victim - Offender Mediation in State Probation Service: Journey through Time. Pranešimas tarptautinėje projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ konferencijoje Vilniuje, 2016 m. kovo 17 d., žiūrėta 2019 m. sausio 18 d., http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/mediacija/naujienos_1576/archive/sekmingai-pristatyti-projekto-eh8j.html
[134] Nikolajs Jefimovs, „Evaluations of security measures: the peculiarities of the application of mediation in the area of resolving criminal legal conflicts“. *Journal of security and sustainability issues* 8 (1) (2018): 83, žiūrėta 2019 m. vasario 16 d., https://jssidoi.org/jssi/uploads/journals/Journal_of_Security_and_Sustainability_Issues_Vol8_No1_print.pdf
[135] Liene Klišane, Imants Jurevičius, Andrejs Judins „Probation in Europe Latvia“. *CEP* (2013): 8, žiūrėta 2019 m. vasario 26 d., https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/Probation-in-Europe-2013-Chapter-Latvia.pdf
[136] Marina Proshina, Nikolajs Jefimovs, Janis Teivans-Treinovskis, „Mediation as an alternative procedure in the criminal process“. *Journal of security and sustainability issues* 8 (1) (2018): 83, žiūrėta 2019 m. vasario 16 d., https://jssidoi.org/jssi/uploads/journals/Journal_of_Security_and_Sustainability_Issues_Vol8_No1_print.pdf

mediatorius, kurie vadovauja tarpininkavimo procesui. Latvijos valstybinė probacijos tarnyba kompetencija nustatyta Valstybinės probacijos tarnybos įstatyme ir 2012 m. balandžio 4 d. Ministrų kabineto reglamente Nr. 825. Tarpininkavimą gali atlikti probacijos tarnybos darbuotojai arba apmokyti ir sertifikuoti savanoriai. Minėta institucija yra atsakinga už mediatorių įdarbinimą ir apmokymą. Teisės aktai ir praktika atitinka „Europos probacijos taisyklių“ 93–97 straipsnius.[137] Europos Tarybos rekomendacijos Nr.CM/Rec (2010) 1 „Dėl Europos probacijos taisyklių“ komentaro 93 – 97 straipsniuose išskiriama darbas su nusikaltimo aukomis bei atkuriamojo teisingumo praktika: pagrindinis tikslas yra atstatyti neteisingus veiksmus, išspręsti padarytos nusikalstamos veikos pasekmes, užtikrinti aukų poreikių patenkinimą bei įstatymą pažeidusiam asmeniui prisiimti atsakomybę už padarytą žalą ir ją atlyginti. [138]

Latvijoje mediacija (įvardijama kaip susitaikymas su auka - *aut. pastaba*) reglamentuojama Latvijos baudžiamuoju bei baudžiamojo proceso kodeksais. Latvijos baudžiamojo proceso kodekso 66 str. 17 p. konstatuojama įtariamojo, o 70 str. 1 p. kaltinamojo teisė susitaikyti su auka. 97 str. nurodoma, kad šalims pavykus susitarti, susitarimas gali būti pagrindas nutraukti baudžiamąją bylą.[139] Latvijos baudžiamojo proceso kodekso 381 str. 1 p. nurodoma, kad šalims padėti susitarti gali probacijos tarnybos apmokyti specialistai. Taip pat minėtame straipsnyje apibrėžiamai, kaip susitaikymo procedūra turėtų būti vykdoma. Kaip ir Latvijos baudžiamojo proceso kodekso 97 st., taip ir Latvijos baudžiamojo kodekso 58 str. nurodoma, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo (išskyrus atvejus, kai dėl nusikaltimo mirė žmogus) gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės. Kad asmeniui būtų galima pritaikyti minėtą straipsnį, jis turi visiškai pašalinti su nusikalstama veika susijusią žalą ir kompensuoti nuostoliu bei per pastaruosius metus negali būti buvęs atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės. [140]

Latvijoje mediacija taip pat reglamentuoja 2004 m. sausio 1 d. įsigaliojęs Latvijos valstybės probacijos įstatymas Nr. 183(2948). Latvijos valstybės probacijos įstatymo 6 str. 6 d. nurodyta, kad probacijos tarnyba organizuoja ir vykdo mediacijos procesą baudžiamosiose bylose ir bylose dėl prievartos priemonių taikymo vaikams. To pačio įstatymo 13 str. reglamentuoja mediacijos procesą: nustatoma, kad valstybinė probacijos tarnyba suteikia galimybę aukai ir asmeniui, padariusiam nusikalstamą veiką, savanoriškai įsitraukti į susitaikymo procesą; nustatomos valstybinės probacijos tarnybos funkcijos susijusios su mediacijos procesu. Minėto įstatymo 23 str. 6 d. nurodoma, kad

[137] L. Klišane, I. Jurevičius, A. Judins, *supra note* 135: 11.
[138] Recommendation CM/Rec (2010) 1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules, *supra note* 11.
[139] Criminal Law of the Republic of Latvia (1998, amended 2013), žiūrėta 2019 m. vasario 26 d., https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/19/Latvia/show
[140] Criminal Procedure Law of the Republic of Latvia (2005, amended 2013), žiūrėta 2019 m. vasario 26 d., https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/19/Latvia/show

Ministrų kabinetas nustato tvarką, pagal kurią valstybinė probacijos tarnyba rengia ir atestuoja savanorius, apibendrina proceso organizavimą ir valdymą, taip pat nustato sertifikatų panaikinimo tvarką.[141] Mediacijos savanorių veiklą probacijos tarnyboje reguliuoja Ministrų kabineto 2018 m. birželio 19 d. patvirtintos taisyklės Nr. 346 „Savanorių mokymo ir atestavimo taisyklės, skirtos mediacijos procesui organizuoti ir vykdyti“.[142]

Mediacijos sėkmės garantas yra aukšto lygio mokymų programos. Mokymų programą sudaro dvi dalys: teorinė - 28 val. ir praktinė - bent trijų mediacijos procesų įgyvendinimas. Pareiškėjas (kuris nori tapti mediatoriumi – *aut. pastaba*) taip pat turi sėkmingai išlaikyti baigiamąjį egzaminą. Visi egzaminai yra patvirtinti Valstybinės probacijos tarnybos įsteigtos sertifikavimo komisijos. Sertifikatas suteikiamas dvejiems metams, su galimybe jį pratęsti. Pareiškėjas, dalyvaujantis studijų programoje, gali būti probacijos tarnybos darbuotojas arba bet kuris kitas asmuo, kuris nebuvo persekiojamas už tyčinį nusikaltimą. Nėra jokių kitų teisinių galimybių tapti mediatoriumi.[143]

D. Ziedina, Latvijos valstybės probacijos tarnybos mediacijos skyriaus vedėja, teigia, kad mediacija - tai derybų procesas, kuriame nukentėjusysis ir nusikaltėlis dalyvauja savanoriškai, o procesą valdo neutralus asmuo - mediatorius. Mediatorius yra aukštos kvalifikacijos asmuo, sprendžiantis konfliktus, jis padeda šalims bendrauti susitaikymo procese, neįtakoja sprendimo, laikosi konfidencialumo ir neutralumo principų. Tarpininkai yra probacijos tarnybos darbuotojai ir sertifikuoti savanoriai. D Ziedina pateikia pagrindinius mediacijos principus: tiesioginiai šalių susitikimai, savanoriškas dalyvavimas, teisės pažeidėjas pripažįsta nusikaltimo padarymo faktą, nepilnametį atstovauja teisinis atstovas, šalys bet kuriame etape gali pasitraukti iš mediacijos, mediatorius laikosi etikos principų ir konfidencialumo, abi šalys dalyvauja priimant sprendimą, mediacijos paslauga nemokama.[144]

2017 m. Latvijos probacijos tarnyboje buvo 10 sertifikuotų savanorių ir 74 tarnybos darbuotojai, kurie aktyviai organizavo ir vykdė mediacijos procesus. 2017 m. buvo organizuoti ir vykdomi 1356 mediacijos procesai. 71 proc. atvejų buvo susiję su nepilnamečiais ir daugeliu atvejų tai buvo materialinio pobūdžio nusikaltimai. 52 proc. mediacijos atvejų buvo įgyvendintas susitaikymo procesas ir pavyko pasiekti susitarimo. 2017 m. 47 proc. mediacijoje dalyvaujančių šalių

[141] State Probation Servise Low No. 183(2948) (2003). Žiūrėta 2019 m. vasario 26 d., https://likumi.lv/doc.php?id=82551
[142] Ministrų kabineto reglamentu Nr. 346 patvirtintos „Savanorių mokymo ir atestavimo tasyklės, skirtos mediacijos procesui organizuoti ir vykdyti“ 346 (2018), žiūrėta 2019 m. vasario 26 d., https://likumi.lv/ta/id/300143
[143] N. Jefimovs, *supra note* 134: 83.
[144] Diana Ziedina. Latvijos valstybės probacijos tarnybos puslapyje pateikta statistika, žiūrėta 2019 m. vasario 26 d., https://www.vpd.gov.lv/no2018gada26ldz30novembrimnorisinspaskumsizlgumaneda

susitarė dėl materialinės žalos atlyginimo sąlygų, terminų. Antras svarbiausias derybų veiksnys buvo atsiprašymas, trečiasis - materialinė ir moralinė kompensacija.[145]

Kaip pažymi R. Uscila, Latvijoje probacijos tarnybos mediatoriai mediacijos paslaugas teikia ne tik probacijos tarnyboje, bet ir įkalinimo įstaigose, kur organizuojami nukentėjusiojo ir nusikaltusio asmens susitikimai, taip mediaciją bandoma įdiegti kaip galima plačiau.[146]

Kiekvienais metais Valstybinė probacijos tarnyba atlieka aukų ir nusikaltėlių, pasinaudojusių mediacijos paslauga, apklausą. 2013 m. atliktas tyrimas, kuriame dalyvavo 484 aukos ir nusikaltėliai, atskleidė teigiamą požiūrį į mediacijos procesą. Dauguma respondentų (78 proc.) manė, kad yra naudinga susitikti su kita konflikto šalimi. 92 proc. respondentų teigė, kad mediatorius suprantamai paaiškino aukos ir nusikaltėlio dalyvavimo mediacijos procese pasekmes bei šalių teises. Kalbant apie mediacijos aspektus, kuriuos šalys laikė svarbiausiais, respondentai nurodė, kad svarbiausia, jog mediatorius būtų gerai apmokytas ir veiktų profesionaliai. Taip pat buvo nurodyta, jog labai svarbu, kad mediacijos proceso vykdymo aplinka būti saugi ir patogi. Respondentai nurodė šiuos pagrindinius mediacijos privalumus: pagarbus elgesys, galimybė išgirsti kitos šalies pasiaiškinimą, mediatoriaus profesionalumas, greitesnis ir abiem pusėms palankus sprendimas, saugumo jausmas ir kt. Dauguma respondentų (77 proc.) teigė, kad rekomenduotų mediacijos paslaugą kitiems asmenims.[147]

Latvijos probacijos tarnybos mediacijos skyrius neapsiriboja vien tik mediacijų vykdymų. Nuo 2009 m. institucija organizuoja viešąją veiklą – „Mediacijos savaitę“, kur visuomenės nariai yra informuojami apie konstruktyvų atkuriamojo teisingumo konfliktų sprendimą. Taip pat organizuojamos diskusijos ir seminarai policijos pareigūnams, prokurorams ir teisėjams apie atkuriamojo teisingumo principus ir mediaciją. Kita vertus, tokiu būdu ne tik vykdoma mediacijos instituto sklaida, bet ir mediatoriai taip pat gali patobulinti savo žinias reguliariai vykdydami šviečiamąją veiklą, organizuodami mediacijos paslaugos viešinimo renginius.[148]

Apibendrinant, baudžiamoji mediacija Latvijoje buvo pradėta taikyti nuo 2005 m., įsteigus mediacijos skyrių probacijos tarnyboje. Pradžioje pagrindinis mediacijos įgyvendinimo tikslas buvo įgyvendinti valstybės politiką kovoti su nusikalstamumu ir apsaugoti visuomenę nuo nusikaltėlių, nuo 2010 m. mediacija tapo ir auklėjimo priemonių sistemos dalimi. Latvijoje mediacija galima visose

[145] D.Ziedina, *supra note* 144.
[146] R. Uscila, *supra note* 32: 96 – 97.
[147] Ilona Kronberga, Andrea Parosanu, „Latvia“, iš *Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States* (European research on restorative juvenile justice, 2015): 105.
[148] Sanite Sile, Diana Ziedina, „Improving protection of victims' rights in latvia – access to legal aid and mediation as a toll to settle the conflict“, *Improving protection of victims' rights: access to legal aid* (Poznan, 2014): 181, žiūrėta 2019 m. kovo 29 d., https://repozytorium.amu.edu.pl/handle/10593/12051

baudžiamojo proceso stadijose. Ši atkuriamojo teisingumo forma baudžiamojoje teisėje daug plačiau taikoma nei civilinėje. Mediacijos reglamentavimas yra mišrus – reglamentuojamas Baudžiamuoju ir Baudžiamojo proceso kodeksais bei Latvijos valstybės probacijos įstatymu. Latvijoje ypatingas dėmesys skiriamas mediacijos paruošimui – mokymams, kvalifikacijai.

2.3 Čekijos Respublika

1999 metais tuometinėje Čekoslovakijoje buvo atliktas eksperimentas nepilnamečių baudžiamosiose bylose, kuomet į įprastą probacijos institucijos darbą (bausmių vykdymo priežiūros - *aut. pastaba*) buvo integruotas atkuriamasis teisingumas. Eksperimentui pavykus, 2001 m. Čekijos respublikoje buvo įkurta Probacijos ir mediacijos tarnyba ir šios tarnybos klientais tapo ne tik iki šiol buvę įstatymą pažeidę asmenys, bet ir nukentėjusieji. Šios tarnybos įkūrimo tikslas – padėti teisės pažeidėjui ir nukentėjusiam asmeniui išspręsti konfliktą bei pašalinti nusikalimo padarinius: atlyginti padarytą žalą, atkurti nukentėjusiojo saugumo jausmą ir pasitikėjimą teisine sistema.[149]

Čekijos Respublikos probacijos ir mediacijos tarnyba kontroliuoja įvairių nuteistiesiems paskirtų sankcijų įgyvendinimą, teikia pagalbą ir paramą nusikaltimų aukoms, teikia mediacijos paslaugas. Probacijos ir mediacijos tarnyba yra pavaldi Teisingumo ministerijai. Pagrindinė institucijos būstinė yra Prahoje, o aštuoniuose teismininuose regionuose yra septyniasdešimt keturi paslaugų centrai.[150] Probacijos ir mediacijos tarnyba dalyvauja ikiteisminiame ir teisminiame procese, siekdama tarpininkauti sprendžiant su nusikaltimais susijusius konfliktus.[151] Tarnyba taip pat padeda aukai ir kitiems asmenims, nukentėjusiems nuo nusikalstamos veikos, pašalinti nusikaltimo padarinius. Paskelbus nusikaltimų aukų įstatymą (45/2013 Coll.), nukentėjusiojo apibrėžimas buvo išplėstas. Pagal įstatymą, auka yra kiekvienas asmuo, kuris jaučiasi nusikaltimo auka, išskyrus atvejus, kai atskleidžiamas priešingas atvejis arba jei tai nėra akivaizdus piktnaudžiavimas aukų padėtimi. Nukentėjusiojo statusui neturi įtakos tai, ar nusikaltėlis buvo identifikuotas ar nuteistas. Probacijos ir mediacijos tarnyba yra įgaliota teikti nemokamą teisinę pagalbą ir vykdyti atkuriamojo teisingumo programas.[152]

Mediatoriai privalo išlaikyti konfidencialumą visais klausimais, kurie jiems buvo atskleisti vykdant savo pareigas, išskyrus atvejus, kai atskleidimas yra būtinas ar leidžiamas įstatymų.[153] Kad

[149] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 74.
[150] Ms. Andrea Matouskova, Ms. Marcela Demkova, *Probation in Europe: Czech Republic*. *CEP* (2013): 4, žiūrėta 2019 m. vasario 27 d., https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/PIE-CEP-hoofdstuk-Tsjechische-Republiek-2018_V1.pdf
[151] Y. Dandurand, C.T. Griffiths, *supra note* 52: 19.
[152] Ms. A. Matouskova, Ms. M. Demkova, *op. cit.*, 12.
[153] Ms. A. Matouskova, Ms. M. Demkova, *op. cit.*, 42.

būtų užtikrintas mediatoriaus nešališkumas, mediacijos paslaugų nuteistajam negali teikti pareigūnas, atliekantis to asmens priežiūrą.[154] Mediatoriai yra kompetentingi derybose. Jie padeda konflikto šalims pasiekti konfliktų sprendimą ir rasti abipusiai priimtiną situacijos sprendimą. Jų užduotis - valdyti derybų procesą, sukurti sąlygas, leidžiančias mediacijos dalyviams suprasti vienas kitą bei priimti sprendimą pasiekti susitarimą, kuris tenkintų abiejų mediacijos šalių interesus. Mediatoriai neturi teisės vertinti konflikto, nei įtakoti ar priimti sprendimus.[155]

Čekijos Respublikoje mediacija reglamentuojama Mediacijos įstatymu Nr. 202/2012[156], Civiliniam proceso kodekse (1963)[157]. Mediacija baudžiamosiose bylose reglamentuota Probacijos ir mediacijos įstatyme.[158] Įstatymo 2 str. 4 p. mediacija apibrėžiama kaip neteisminis tarpininkavimas, siekiant išspręsti nusikaltėlio ir nukentėjusiojo konfliktą baudžiamajame procese, kuris įvyko dėl nusikalstamos veikos. Didelis dėmesys skiriamas mediacijai nepilnamečių bylose. Vadovaudamasis Baudžiamuoju kodeksu ir Probacijos ir mediacijos tarnybos įstatymu, probacijos pareigūnas nusikalstamų veikų bylose, susijusiose su nepilnamečių padarytais nusikaltimais, gali taikyti mediaciją bet kurios rūšies nusikaltimų atveju, nėra jokių teisinių apribojimų.[159] Mediacija gali būti vykdoma tik gavus aiškų nusikaltėlio ir nukentėjusiojo sutikimą.[160] Dalyvavimas mediacijos procese aukų ir nusikaltėliu atžvilgiu yra savanoriškas.[161]

Čekijos Respublikos Probacijos ir mediacijos tarnyba pateikia štai tokį mediacijos apibrėžimą: mediacija yra neteisminis nusikaltėlių ir aukų ginčų sprendimo būdas, kai dalyvauja nešališkas trečiasis asmuo - mediatorius, kuris abiem šalims suteikia galimybę išreikšti savo jausmus, lūkesčius ir poreikius, kilusius dėl nusikalstamos veikos. Mediacija suteikia galimybę organizuoti greitą ir priimtiną žalos kompensavimo būdą. Dalyvavimas mediacijoje yra savanoriškas. Mediacijos paslaugas teikia minėtos tarnybos pareigūnai visoje Čekijos Respublikos teritorijoje. Paslauga yra nemokama. Į Probacijos ir mediacijos tarnybą gali kreiptis aukos, nusikaltėliai, jų giminaičiai ir visi, kurie kažkaip buvo susiję su nusikalstama veika. Minėta tarnyba pradeda tarpininkavimo darbą ir prokurorų, teisėjų, socialinių darbuotojų, advokatų, policijos ir kt. institucijų iniciatyva. Paprastai po individualių susitikimų organizuojamas bendras abiejų pusių susitikimas, kurio tikslas – sumažinti nusikalstamos veikos padarinius aukai ir motyvuoti nusikaltusį asmenį prisiimti atsakomybę už

[154] Ms. A. Matouskova, Ms. M. Demkova, *supra note* 150: 26.
[155] Y. Dandurand, C.T. Griffiths, *supra note* 52: 19.
[156] Mediation Act No. 202/2012, žiūrėta 2019 m. vasario 27 d., https://www.cak.cz/assets/zakon-o-mediaci_aj.pdf
[157] Civil Procedure Code of the Czech Republic (1963), žiūrėta 2019 m. vasario 25 d., https://is.muni.cz/el/1422/jaro2008/SOC026/um/99-1963_EN.pdf
[158] Probation and Mediation Service Act No. 257/2000, žiūrėta 2019 m. vasario 25 d., https://www.pmscr.cz/download/EN_ABOUT_PROBATION_AND_MEDIATION_ACT_aktual_2014.pdf
[159] I. Michailovič ir kt., *supra note* 2: 149.
[160] Probation and Mediation Service Act No. 257/2000, *op. cit.*
[161] Ms. A. Matouskova, Ms. M. Demkova, *supra note* 150: 43.

padarytą žalą bei veiksmus. Jei mediacijos metu pavyksta priimti bendrą susitarimą dėl konflikto sprendimo ir žalos atlyginimo, tuomet susitarimas gali būti prokuroro ar teisėjo sprendimo priėmimo pagrindas (pvz., byla gali būti nutraukta ar skiriamos švelnesnės priemonės, alternatyvios sankcijos). Jei priimamas sprendimas nutraukti baudžiamąjį procesą ir patvirtinti susitarimą, nusikaltęs asmuo teistumo neturi. Jei mediacijos procesas nėra sėkmingas, byla bus gražinta į teismą – prokuroras pateikia kaltinimą ir byla tęsiama pagal Baudžiamojo proceso kodekso bendrąsias taisykles.[162]

Probacijos ir mediacijos tarnyba daugiausia dėmesio skiria parengiamiesiems procesams ir ikiteisminiams procesams, kuriuose akcentuojamas aukų ir nusikaltėlių mediacija ir veikla, susijusi su ikiteisminiu tyrimo nutraukimu (sąlyginis baudžiamojo persekiojimo sustabdymas) ir alternatyvių bausmių skyrimas (ypač visuomeninė veikla ir namų areštas).[163]

2017 m. Čekijos Respublikos nutarimu buvo sukurtas pirmasis ilgalaikis strateginis dokumentas „Probacijos ir mediacijos strategija iki 2025 m.“, kuriame nustatomos pagrindinės sritys tolimesnei probacijos ir mediacijos veiklos plėtrai Čekijos Respublikoje. Dokumente pateikiama vizija apie artimiausius aštuonerius metus, kaip laipsniškai įgyvendinant strateginius tikslus bus skatinamas probacijos ir mediacijos įgyvendinimas baudžiamosiose bylose, taip pat apie esminius pakeitimus bausmių vykdymo sistemoje ir probacijos bei mediacijos veikloje. Bus telkiamasi probacijos sąlygų ir teisės aktų, susijusių su Probacijos ir Mediacijos tarnybos statusu baudžiamosiose bylose įgyvendinimu, stiprinant Probacijos ir Mediacijos tarnybos įgaliojimus probacijos vykdymo srityje ir siekiant pagerinti bendrąsias tarnybos darbuotojų veiklos sąlygas. Tarnyba galės veiksmingiau dirbti su nusikaltėliais, vykdydama nusikaltimo prevencines priemones, tuo pat metu veiksmingiau patenkindama nusikaltimo aukų poreikius ir interesus.[164]

Čekijos Respublikoje mediacija sėkmingai įgyvendinama, gerąja patirtimi dalinamasi ir su kitomis Europos valstybėmis. 2015 m. rugsėjo 23 – 25 d. Europos probacijų organizacija (CEP) ir Čekijos probacijos ir mediacijos tarnyba surengė konferenciją „Atkuriamasis teisingumas ir probacija“. Plenarinėse sesijose ir seminaruose dalyvavo apie 75 delegatai iš 25 Europos šalių. Renginys pažymėjo Čekijos probacijos ir mediacijos tarnybos 15-ąsias metines. Jame pagrindinis dėmesys buvo skiriamas klausimui, kaip probacija gali sistemingiau integruoti nukentėjusiuosius į savo darbą kasdieniniuose susitikimuose su klientais, taikant atkuriamojo teisingumo praktiką arba nukreipiant į kitas organizacijas, teikiančias atkuriamojo teisingumo paslaugas.[165]

---

[162] „Victim-offender mediation“, Probation and Mediation Service of Teh Czech Republic, žiūrėta 2019 m. vasario 25 d., https://www.pmscr.cz/images/clanky/letak_Mediace_EN.pdf

[163] Ms. A. Matouskova, Ms. M. Demkova, *supra note* 150: 43.

[164] „The Probation and Mediation Development Concept until 2025“, žiūrėta 2019 m. vasario 25 d., https://www.pmscr.cz/download/2017_Koncepce_PM_do_roku_2025.pdf

[165] Confederationof European Probation, *supra note* 21.

Čekijos probacijos ir tarpininkavimo tarnyba vis labiau pripažįstama kaip atkuriamojo teisingumo praktikos kompetencijos centras. Ši tarnyba įkvepia kitas šalis tobulinti savo politiką ir praktiką atkuriamojo teisingumo srityje. Kitos Europos probacijos tarnybos turėtų jaustis dėkingos Čekijos probacijos ir mediacijos tarnybai už jos indėlius šioje srityje, nes ji parodo, kad yra geresnių būdų reaguoti į nusikaltimus ir jų pasekmes, nei skubėti nusikaltėlius bausti. Atkuriamojo teisingumo praktika, įskaitant mediaciją, gerbia aukų teises ir poreikius, padeda sumažinti pakartotino nusikaltimo tikimybę ir ugdo bendruomenėje atsakingumo, pareigingumo jausmą, kad ji taptų sąžiningesne ir saugesne.[166]

2008 ir 2010 metais Čekijos Respublikos Kriminologijos ir socialinių tyrimų institutas atliko tyrimą „Mediacijos vaidmuo baudžiamojo teisingumo sistemoje“. Pirmame tyrimo etape buvo siekiama įvertinti mediacijos procese dalyvavusių šalių požiūrį į mediacijos procesą ir visuomenės informuotumą apie mediaciją. Instituto apklausoje dalyvavo 6750 aukos ir 39 pažeidėjai. Pažeidėjai teigė, kad jų pagrindinė motyvacija dalyvauti mediacijos procese, tai noras susitarti dėl žalos atlyginimo bei paspartinti visą baudžiamąjį procesą, gauti švelnesnę sankciją ir asmeniškai atsiprašyti aukos. Kalbant apie aukų dalyvavimą, 71 proc. nusikaltėlių manė, kad pagrindinis motyvacinis veiksnys jų aukoms dalyvauti mediacijos procese buvo finansinė kompensacija. Maždaug du trečdaliai nukentėjusiųjų teigė, kad nusikaltėliai nuoširdžiai apgailestavo dėl savo elgesio, tuo tarpu 59 proc. nukentėjusiųjų manė, kad nusikaltėlių dalyvavimą mediacijos procese lėmė lūkesčiai gauti švelnesnę bausmę. Nusikaltėliai buvo patenkinti mediatoriaus darbu ir nurodė, kad jis buvo geras arba ganėtinai geras. Kalbant apie mediacijos proceso rezultatus, devyni iš dešimties mediacijos paslauga pasinaudojusių asmenų buvo juo patenkinti. 84 proc. aukų ir 95 proc. nusikaltėlių nurodė, kad jie dar kartą dalyvautų mediacijoje. Daugumai aukų (apie trims ketvirtadaliams) buvo labai svarbu dalyvauti tiesioginėje mediacijoje ir pasikalbėti apie įvykdytą nusikaltimą.[167]

Čekijos Respublikos probacijos ir mediacijos centre 2016 m. buvo vykdoma 1000 mediacijų atvejų nepilnamečiams asmenims. Vienas iš atkuriamojo teisingumo metodų – šeimos grupinės konferencijos, kurias veda du mediatoriai ir jose dalyvauja apie 10 dalyvių: nusikaltėliai, aukos, abiejų pusių šeimos nariai, bei kiti asmenys, tokie kaip mokytojai, klasiokai, kaimynai. Apie 90 proc. tokiose konferencijose dalyvavusių aukų, į teigiamą pusę pakeičia savo nuomonę apie teisės pažeidėją, išgirsta paaiškinimą, sulaukia atsiprašymo, jaučiasi saugiai.[168]

---

[166] D. Gilanyi ir kt., *supra note* 15: 35-36.

[167] Petr Škvain, Andrea Parosanu „Czech Republic“, iš *Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States* (European research on restorative juvenile justice, 2015): 44-45.

[168] Kamila Špejrova, pranešimas konferencijoje „Restorative group conferences with violent juveniles“, žiūrėta 2019 m. kovo 29 d., http://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/Presentation-Kamila-Sperjova-Restorative-group-conferences-with-violent-juveniles.pdf

Apibendrinant, baudžiamoji mediacija Čekijos Respublikoje vykdoma nuo 2001 m., įkūrus Probacijos ir mediacijos tarnybą. Tarnybos įkūrimo tikslas - padėti nusikaltėliui ir aukai išspręsti konfliktą bei pašalinti nusikalimo padarinius. Čekijos Respublikoje mediacija galima visose baudžiamojo proceso stadijose, tačiau dažniausiai vykdoma iki teismo nuosprendžio paskelbimo. Mediacijos reglamentuojama Baudžiame kodekse, Probacijos ir mediacijos įstatyme.

Apibendrinant Vengrijos, Latvijos ir Čekijos Respublikos valstybių apžvalgą, mediacija probacijos tarnybose sėkmingai funkcionuoja. Visose šalyse laikomasi panašių mediacijos principų, iš kurių svarbiausia yra savanoriškumas, konfidencialumas, mediatoriaus neutralumas ir nešališkumas, pasitraukimas iš mediacijos proceso bet kurioje stadijoje bei mediatoriaus įtakos nebuvimas šalims priimant sprendimą. Minėtose valstybės mediacija daugiausiai vykdoma ikiteisminio tyrimo stadijoje. 2017 metais nusikaltimu padaryta turtinė žala Lietuvos Respublikoje valstybei, fiziniam ir juridiniam asmenims siekė 172125297 Eur, o 2018 metais – 99449339 Eur. Tuo tarpu savanoriškai atlyginta 2017 metais buvo tik 6456092 Eur, o 2018 metais – 5322257 Eur.[169] Atsižvelgiant į minėtų valstybių patirtį, galime daryti išvadą, kad taikant mediaciją ikiteisminio tyrimo stadijoje Lietuvoje, turtinės žalos galimai būtų dar labiau atlygintos.

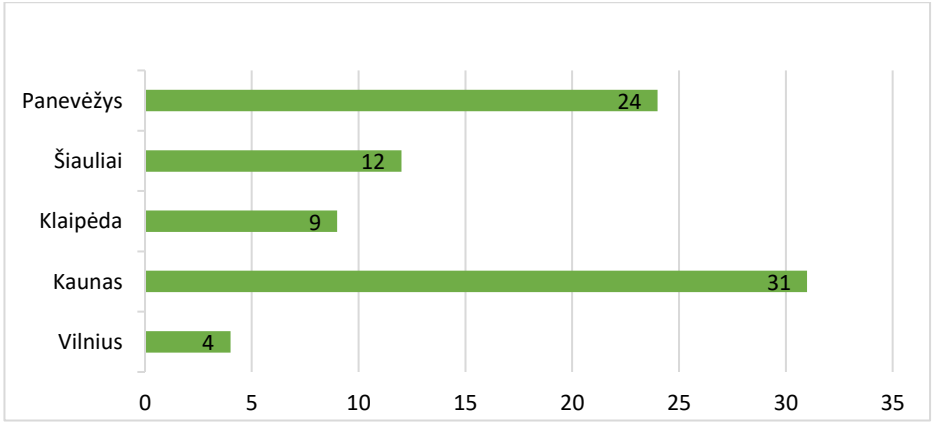
[169] Duomenys apie padarytą ir savanoriškai atlygitną turtinę žalą 2017, 2018 metais Lietuvos Respublikoje. Forma_Žala. Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos ataskaita, žiūrėta kovo 29 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1?year=2018&period=1-12&group=162

3. MEDIACIJOS LIETUVOS PROBACIJOS TARNYBOJE PROCEDŪROS ORGANIZACINĖS, VADYBINĖS, IR ADMINISTRACINĖS FUNKCIJOS

3.1 Mediacijos atvejų gavimas

Mediacija – socialinės paslaugos atmaina. Tam, kad ji įsitvirtintų paslaugų rinkoje, reikia ne tik teisinio reglamentavimo, bet ir mediacijos instituto sklaidos, kad visuomenė, įvairios organizacijos žinotų apie mediacijos paslaugą ir jos teikiamus privalumus bei reikalui esant ieškotų mediatorių. Kad visa tai būtų įgyvendinta, reikia ne tik lėšų, pasikeitimų teisės aktuose, bet ir tam atsidavusių žmonių, kurie vykdytų mediacijos populiarinimo misiją.[170] Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. gruodžio 8 d. įsakymas Nr. V-532 patvirtintų „Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių“ (toliau – Lietuvos probacijos mediacijos taisyklės) VII skyriuje nurodoma, kad mediatoriai bendradarbiauja su įvairiomis įstaigomis ir organizacijomis (policija, prokuratūromis, teismais, mokyklų bendruomenėmis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir t.t.) perimdami mediacijai tinkamus atvejus ir organizuodami mediacijos procesą.[171] 2018 m. Lietuvos probacijos tarnyboje buvo gauta 80 atvejų mediacijos vykdymui iš kitų institucijų (policijos, mokymų, įkalinimo įstaigų ir kt.) (1 diagr.).[172]

1 diagrama. 2018 m. Lietuvos probacijos tarnyboje gautų atvejų iš kitų institucijų pasiskirstymas pagal regionus.

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

[170] Juozas Lakis, „Taikinamojo tarpininkavimo Lietuvos viešajame sektoriuje būtinybė“. *Viešoji politika ir administravimas* 34 (2010), 69.
[171] „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“, *supra note* 85.
[172] Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus tiesiogiai iš Lietuvos probacijos tarnybos mediatorių.

Mediaciją inicijuoti galima keliais būdais. Visų pirma dėl mediacijos gali susitarti abi ginčo šalys ir kreiptis į mediatorių. Mediacijos procesą gali pradėti ir viena iš ginčo šalių, tačiau šis būdas sudėtingesnis, nes nežinia ar kita ginčo šalis norės dalyvauti mediacijos procese ir ar nėra nusistačiusi prieš tokį ginčo sprendimo būdą. Galiausiai mediacijos procesą gali inicijuoti ne ginčo šalys, bet tretieji asmenys, tokie kaip teisėsaugos institucija ir kt.[173]

3.2 Mediacijos proceso vykdymas

Lietuvos probacijos tarnybos mediacijos taisyklių IV skyriuje pateikta mediacijos proceso tvarka, pagal kurią Lietuvos probacijos tarnyboje vykdoma mediacija. 9 p. apima pasiruošimo mediacijos procesui procedūrą, kurioje nurodoma, kaip mediatorius turi atlikti pirminę ir antrinę atvejo atrankos analizę, pasiruošti mediacijos proceso vykdymui, kontaktuoti su šalimis ir pan. Minėtų taisyklių 10 p. apibrėžia mediacijos proceso vykdymo stadiją: kaip turi vykti tiesioginė bei netiesioginė mediacijos, nurodoma, kad mediacijos šalys pasirašo sutikimo, dalyvauti mediacijos procese formą, jei dalyvauja palaikantys asmenys, jie privalo pasirašyti konfidencialumo pasižadėjimą, taip pat nurodoma, kad mediatorius turi suteikti šalims išsakyti savo poziciją, šalys turi pasikeisti informacija susijusia su konfliktu, mediatorius turi skatinti šalis ieškoti galimų problemos sprendimo variantų. 11 p. nurodoma, kad pasibaigus mediacijos susitikimui, mediatoriai privalo parengti įgyvendinto mediacijos proceso ataskaitą, kurioje nebūtų atskleistos mediacijos proceso detalės. Ši ataskaita pateikiama mediacijos procesą iniciavusiai šaliai, bei nepažeidžiant konfidencialumo principo, įdedama į nuteistojo bylą. Jei yra poreikis, mediatorius gali teikti tarpines ataskaitas.[174]

Prieš mediacijos pradžią mediatorius turi įsitikinti, kad šalys suprato mediacijos proceso ypatybes ir mediatoriaus bei šalių vaidmeny joje. Taip pat labai svarbu, kad šalys suvoktų konfidencialumo pareigą.[175] Yra trys svarbiausi reikalavimai, kurie turi būti įvykdyti prieš pradedant mediacijos procesą:

1. Nusikaltėlis turi prisiimti atsakomybę už nusikaltimą, jį pripažinti;
2. Tiek auka, tiek nusikaltėlis turi būti pasirengę dalyvauti mediacijos procese;
3. Tiek aukai, tiek nusikaltėliui turi būti užtikrintas saugumas ir jie turi jaustis saugūs mediacijos procese.[176] Pagrindinė aukos – kaltininko mediacijos gairė yra tai, kad auka turi jaustis saugi

[173] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 102-103.
[174] „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“, *supra note* 85.
[175] *Europos mediatorių elgesio kodeksas,* žiūrėta 2019 m. kovo 31 d., http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf
[176] Y. Dandurand, C.T. Griffiths, *supra note* 52: 18.

mediacijos proceso metu, būtina dėti visas pastangas saugumo užtikrinimui.[177] Jei yra poreikis, galima vykdyti netiesiogines mediacijas.[178]

Mediacijos programos turėtų turėti kriterijus, pagal kuriuos būtų galima pasirinkti atvejus, pvz., nusikaltimo rūšis, nusikaltėlio amžius (nepilnamečiai ar suaugusieji), pirmą kartą padarytas nusikaltimas arba keli pažeidimai. Kad tarpininkavimas būtų prasmingas, nusikaltėliai privalo prisiimti atsakomybę už padarytą nusikaltimą. Taip pat labai svarbu apsvarstyti abiejų šalių pasirengimą dalyvauti mediacijos procese, ypač atkreipiant dėmesį į aukų galimybes atstovauti savo interesams.[179]

Mediatorius paprastai pirmą kartą susitinka su nusikaltėliu, prieš kreipdamasis į auką. Tada, jei nusikaltėlis nori dalyvauti mediacijos procese, galima susisiekti su aukomis ir susitarti. Pirma susitikti su auka yra rizikinga, dėl to, kad jei nusikaltėlis nesutiktų dalyvauti mediacijos procese, auka gali turėti lūkesčių, kurie nebus įgyvendinti, gali antrą kartą nukentėti. Labai svarbu, jog nusikaltėlis nebūtų verčiamas teisėsaugos dalyvauti mediacijos procese, priešingai aukos gali likti nepatenkintos mediacijos procesu ar jis net gi gali būti žalingas.[180]

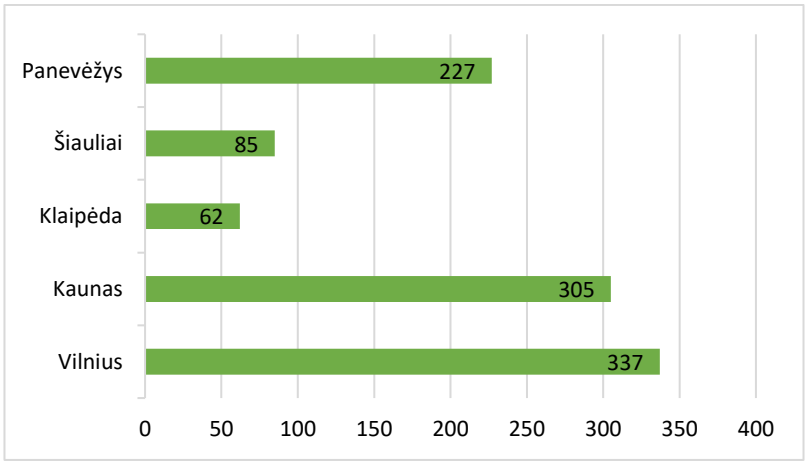
Nesvarbu ar žmogui parduotuvėje ištraukė piniginę ar nužudė jo artimąjį, nusikaltimas turi neigiamą poveikį žmonių gyvenime. Dažnai žmogus paklausia: „o kodėl tai nutiko man?“. Jį aplanko bejėgiškumo, pykčio ir dažnai baimės ir rūpesčių pojūtis. Mediacija stengiasi kuo labiau ištaisyti šias skriaudas.[181] Po nusikaltimo auka dažnai jaučiasi pažeidžiama ir bejėgė, tačiau dažniausiai pagrindinis dėmesys po nusikaltimo skiriamas nusikaltėliui, auka dažnai būna pašalinta iš proceso, jai retai suteikiama galimybė pasidalinti savo patirtimi, nustatyti atsiradusią žalą arba išreikšti poreikius. Pasirinkimai ir galimybės mediacijos procese aukai gali suteikti galios. Pasirinkimai nuolatos turėtų būti pateikiami viso proceso metu, įskaitant: sutikimą dalyvauti mediacijos procese ar bet kuriame etape iš jo pasitraukti; galimybė dalyvauti mediacijos procese su palaikančiu asmeniu; sesijų laikus derinti su nukentėjusiuoju, kad jam būtų patogu; saugi ir patikima mediacijos proceso vykdymo vieta; tiesioginės mediacijos metu auka turėtų pasirinkti kur nori sėdėti; galimybė pasirinkti ar nori kalbėti pirma; priimti galutinį sprendimą, tartis. [182]

2018 m. Lietuvos probacijos tarnyboje iš viso buvo inicijuoti 1016 mediacijos atvejai, 2 diagramoje pateikiama atvejų skaičiaus vykdymas pagal regionus. Daugiausia mediacijos atvejų buvo vykdyta Vilniaus regione, mažiausiai – Klaipėdos. Iš viso 2018 m. Lietuvos probacijos tarnyboje

[177] Jenet Reno ir kt., *Guidelines for Victim-Sensitive Victim-Offender Mediation: Restorative Justice Through Dialogue* (U.S. Department of Justice, 2000), 8.
[178] *Europos mediatorių elgesio kodeksas, op. cit.*
[179] J. Reno ir kt., supra note 177: 8-9.
[180] J. Reno ir kt., supra note 177: 9.
[181] D. Gilanyi ir kt., *supra note* 15: 10.
[182] J. Reno ir kt., supra note 177: 9-10.

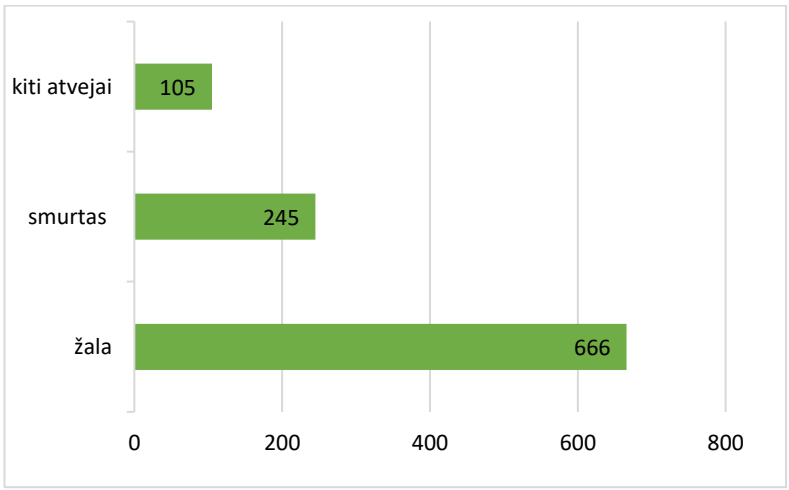
mediacijos paslaugomis pasinaudojo 1495 asmenys (4 diagr.). Daugiausia atvejų buvo vykdyta dėl žalos atlyginimo (3 diagr.).[183]

2 diagrama. 2018 m. Lietuvos probacijos tarnyboje inicijuoti mediacijos atvejai, pasiskirstymas pagal regionus.

Pastaba. Inicijuoti – tai pradėti vykdyti mediacijos atvejai, gavus ne mažiau kaip vienos šalies sutikimą dalyvauti mediacijos procese. Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

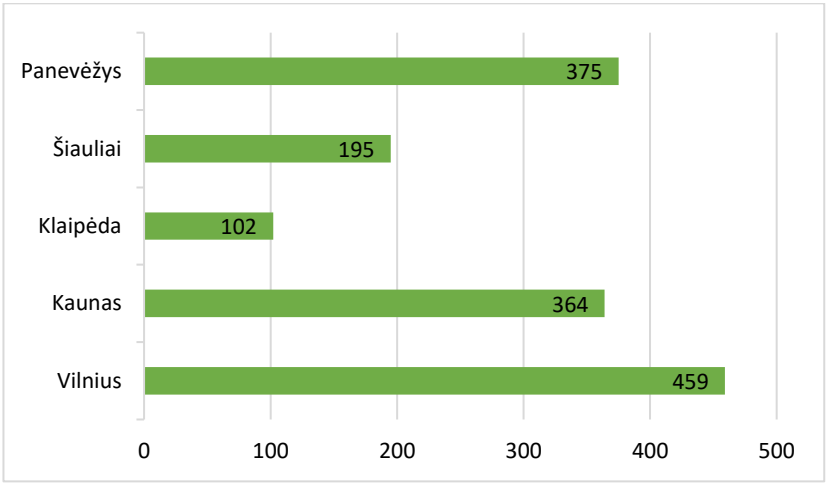
3 diagrama. 2018 m. Lietuvos probacijos tarnyboje vykdytų atvejų pobūdis.

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

[183] Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus tiesiogiai iš Lietuvos probacijos tarnybos mediatorių.

4 diagrama. 2018 m. mediacijos paslaugomis pasinaudojusių asmenų skaičius, pasiskirstymas pagal regionus.

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

3.3 Mediacijos susitarimų įforminimas ir stebėsena

Mediacija padeda suderinti ginčo šalių interesus. Ginčo šalių susitarimas, pasiektas naudojant mediaciją, yra svarbus socialinis rezultatas. Susitaikymas reiškia, kad šis konfliktas, kurį sukėlė teisės pažeidimas, buvo išspręstas ir nukentėjęs asmuo gavo moralinę ir (arba) materialinę kompensaciją. Per tarpininkavimą ginčo šalys atnaujina savo žmogiškuosius santykius.[184] Dažnai girdime pasakymą, jog mediacija buvo sėkminga arba nesėkminga. Sėkminga laikoma tada, kai šalims pavyko susitarti, o jei šalys priima taikų sprendimą ir pasirašo susitarimo protokolą, tuomet mediacija būna ne tik sėkminga, bet ir veiksminga.[185]

Pagal Europos mediatorių elgesio kodeksą, mediacijos susitarimas šalių prašymu gali būti sudarytas raštu.[186] Lietuvos probacijos tarnyboje, mediacijos metu esant šalių susitarimui, mediatorius parengia susitarimo protokolą, kuriame surašo pasiektus šalių sprendimus, įsipareigojimus bei pasiekto susitarimo sąlygas. Susitarimo protokolų sudaroma tiek egzempliorių, kiek yra mediacijos šalių ir mediatorių. Visi jie turi vienodą teisinę galią.[187]

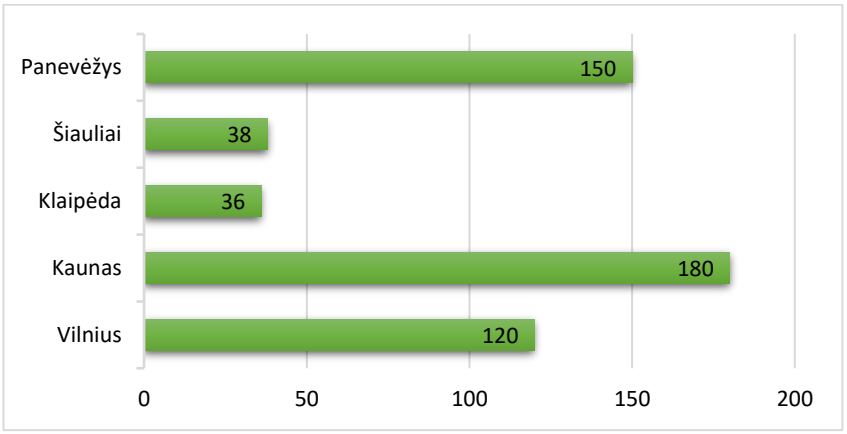
Šis mediacijos etapas – susitarimo parengimas ir pasirašymas, yra vienas iš svarbiausių mediacijos etapų. Šio etapo tikslas – parengti ir pasirašyti dokumentą, kurs patvirtintų bendrą šalių susitarimą. Susitarimo protokolą parengia mediatorius, kuriame aiškiai įvardija abiejų šalių

[184] N. Jefimovs, *supra note* 134: 82.
[185] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 112.
[186] *Europos mediatorių elgesio kodeksas, supra note* 175.
[187] „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“, *supra note* 85.

įsipareigojimus ir jų įgyvendinimo būdus bei įvertina susitarimo galimybes – ar asmenys sugebės įvykdyti tai, ką susitarė.[188]

Lietuvos probacijos tarnybos mediatorių pateiktais duomenimis, 2018 m. Lietuvos probacijos tarnyboje buvo pasirašyta 524 susitarimo protokolai. Daugiausia susitarimo protokolų pasirašyta Kauno regione, mažiausiai – Klaipėdos regione.[189]

5 diagrama. 2018 m. Lietuvos probacijos tarnyboje pasirašytų protokolų skaičiaus pasiskirstymas pagal regionus.

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Mediacijos susitarimo įsipareigojimų stebėjimas – tai veiksmai, kuriais siekiama išsiaiškinti ar šalys laikosi susitarime įvardintų įsipareigojimų, kaip joms sekasi įsipareigojimus įgyvendinti ir ar nėra poreikio koreguoti susitarimą. Mediacijos praktikoje yra taisyklė, kad mediacijos stebėtojo funkcija tenka tam, kas mediaciją įgyvendina arba kas ją inicijavo (institucija, organizacija – aut. pastaba) (pvz., policijos pareigūnams). Jei iniciatoriaus nebuvo, tada stebėjimą vykdo mediatorius arba pačios šalys.[190] Mediacijos šalys pačios prisiima įsipareigojimus ir susitaria, kaip bus vykdoma susitarimo kontrolė stebėsena, kokios bus susitarimo nevykdymo pasekmės.[191] Labai svarbu, kad šalys laikytųsi mediacijos metu priimtų susitarimų. Susitarimas, kuris yra mediacijos proceso rezultatas, turėtų būti atidžiai stebimas. Mediatorius turėtų reguliariai bendrauti su nusikaltėliu, kad sustiprinti jo susitarimo vykdymą, padėti iškilus problemoms, kurios gali trukdyti vykdyti susitarimą.[192] Lietuvos probacijos mediacijos taisyklių 11.4 punkte nurodoma, kad jei yra reikalinga, mediatoriai privalo atlikti mediacijos metu pasiekto susitarimo įsipareigojimų vykdymo stebėseną ir

[188] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 273-274.
[189] Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus tiesiogiai iš Lietuvos probacijos tarnybos mediatorių.
[190] N. Kaminskienė ir kt., *supra note* 1: 276.
[191] „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“, *supra note* 85.
[192] J. Reno ir kt., *supra note* 177: 15.

apie jų vykdymą arba nevykdymą žodžiu arba raštu informuoti mediaciją inicijavusias šalis.[193] Pvz., Kauno apygardos probacijos tarnybos direktorius Kauno regiono skyriaus specialistams (mediatoriams) nustatė metines užduotis, kuriose buvo nurodyta, jog siekiant užtikrinti kokybišką mediacijos instituto veiklą įstaigoje, mediatorius 4 mėn. nuo susitarimo pasirašymo dienos privalo stebėti mediacijos susitarimo protokolų įgyvendinimą, renkant informaciją iš susitarimo šalių.[194]

Apibendrinant, galima teigti, kad mediacijos procesas prasideda daug anksčiau nei susitinka mediacijos šalys. Mediacija prasideda nuo proceso inicijavimo, pasiruošimo individualiems ar bendriems šalių susitikimams. Taip pat procesą apima pats mediacijos vykdymas, susitarimo sąlygų įforminimas, užbaigto mediacijos proceso ataskaitos parengimas bei įforminto susitarimo stebėsena.

[193] „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“, *supra note* 85.
[194] Kauno apygardos probacijos tarnybos direktoriaus 2017 m.balandžio 7 d. įsakymas Nr. V-45 „Dėl Kauno apygardos probacijos tarnybos Kauno probacijos skyriaus ir savivaldybių probacijos skyriaus specialistų patikslintų metinių užduočių ir siektinų rezultatų 2017 m. patvirtinimo“.

4. MEDIACIJOS ĮGYVENDINIMO LIETUVOS PROBACIJOS TARNYBOJE TYRIMAS

4.1 Tyrimų metodologija

Siekiant ištirti ir nustatyti mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje privalumus ir trūkumus bei suformuluoti siūlymus tolimesnei mediacijos probacijos tarnyboje paslaugos plėtrai, buvo pasirinkta atlikti kiekybinį ir kokybinį tyrimus.

Tyrimo tikslas – atsižvelgiant į mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje privalumų ir trūkumų tyrimo rezultatus, pateikti probacijos tarnyboje įgyvendinamos mediacijos paslaugos gerinimo siūlymus;

Tyrimo objektas – mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnyboje;

Tyrimo metodai:

Kiekybinis tyrimas – anketinės apklausos metodas, lyginamoji analizė;
Kokybinis tyrimas – ekspertų interviu raštu ir žodžiu lyginamoji analizė.

Metodų pagrindimas:

2018 m. lapkričio - 2019 m. kovo mėn. buvo atliktas kiekybinis tyrimas, naudojant anketavimo duomenų rinkimo metodą. Anketinis metodas – tai klausimų lapas, kurį pateikus galima greitai gauti daugybę informacijos, surinkti tam tikras žinias.[195] Tyrimo respondentai – mediacijos paslaugomis probacijos tarnyboje pasinaudoję asmenys, pasirinkti naudojant atsitiktinę atranką. Šie respondentai buvo pasirinkti dėl to, kad tai yra tikslinė grupė asmenų, kurie naudojasi mediacijos paslaugomis probacijos tarnyboje ir geriausiai gali pateikti požiūrį bei nuomonę apie jiems suteiktas paslaugas ir pateikti siūlymus paslaugos gerinimui. Visi mediacijos dalyviai turėjo vienodas galimybes dalyvauti tyrime: tyrėja anketas išsiuntė visiems Lietuvos probacijos tarnybos mediatoriams, jie pasibaigus mediacijai, paprašydavo mediacijos šalių užpildyti anketą. Tyrime dalyvavo 108 respondentai. Iš viso buvo gautos užpildytos 108 užpildytos anketos.

2019 m. kovo 20 – balandžio 5 d. buvo atliktas kokybinis tyrimas, naudojant ekspertinį interviu duomenų rinkimo metodą. Ekspertų interviu – tai toks metodas, kai apklausiami asmenys, kurie dėl savo profesinės ir gyvenimiškos patirties turi didžiausią kompetenciją ir patikimiausią informaciją apie tiriamą problemą. Iš ekspertų tyrėjas gali gauti detaliausią informaciją apie tiriamą objektą, aptarti ir patikrinti tyrimo hipotezes.[196] Tyrimo respondentai – 7 iš 8 Lietuvos probacijos tarnyboje praktikuojantys mediatoriai (aštuntasis mediatorius, negalėjęs dalyvauti tyrime – pati tyrėja – *aut. pastaba*), tad buvo apklausti visi šiuo metu Lietuvos probacijos tarnyboje dirbantys mediatoriai,

[195] Rimantas Tidikis, *Socialinių mokslų tyrimų metodologija* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003), 474.
[196] *Ibid.*, 467.

galėję dalyvauti tyrime. Respondentams buvo paruoštas ir elektroniniu paštu išsiųstas interviu klausimynas. Šis metodas pasirinktas tuo tikslu, kad būtų kaip galima maksimaliau išanalizuoti mediacijos paslaugą Lietuvos probacijos tarnyboje teikiančių dirbančių mediatorių požiūriu bei apžvelgus tyrimo rezultatus pateikti siūlymus paslaugos gerinimui bei mediacijos instituto plėtojimui. Tyrimas buvo išplėstas iki tarptautinio lygmens, nestruktūruotame interviu taip pat dalyvavo Latvijos valstybės Probacijos tarnybos mediacijos skyriaus vadovė Diana Ziedina. Respondentė sutiko atskleisti savo tapatybę. Su ja buvo bendraujama Skype programos pagalba 2019 m. kovo 22 d. Latvijos valstybė pasirinkta ne atsitiktinai. Lietuvos ir Latvijos probacijos sistemos giminingos, panaši struktūra, Europoje nėra daug šalių, kur mediacija būtų taikoma probacijos tarnyboje. Taip pat svarbu ir tai, kad Latvijos valstybės praktika taikant mediaciją tarp nukentėjusiojo ir pažeidėjo sėkmingai vykdoma nuo 2005 metų. Diana Ziedina yra ekspertė, kuri kūrė mediacijos sistemą Latvijos probacijos tarnyboje nuo pat pradžių ir jos nuomonė yra labai svarbi. Norint paliesti tam tikrus aspektus, su Latvijos eksperte interviu buvo vystomas laisva forma. Kokybinio tyrimo apžvalgos metu analizuojami bus Lietuvos ekspertų rezultatai, o iš Latvijos ekspertės surinktais duomenimis analizė bus papildoma.

Šie tyrimo tipai buvo pasirinkti neatsitiktinai, o siekiant kaip galima plačiau išanalizuoti problemą: kiekybinis tyrimo tipas yra labai svarbus, nes padeda atskleisti ne tik asmenų, dalyvavusių mediacijos procese požiūrį į mediaciją, patirtį dalyvaujant mediacijos procese ir pateikti duomenis statistiškai, bet ir atliekant kokybinį tyrimą problema analizuojama išsamiau, detaliau ir giliau, atskleidžiant jos reikšmę ir svarbumą per mediatorių, vykdančių mediaciją probacijos tarnyboje, patirtį.

Tyrimo etika:

Savanoriškumo principas – respondentai tyrime dalyvavo tik laisvai apsisprendę, niekieno neverčiami, tyrime dalyvavo tik tie asmenys, kurie davė žodinius sutikimus.

Anonimiškumo principas – kiekybinio tyrimo tiriamieji tyrėjai nėra žinomi ir jų tapatybės atskleisti neįmanoma, o kokybinio tyrimo tiriamieji ir regionai, kuriuose respondentai dirba, magistriniame darbe nebuvo atskleidžiami, nors tyrėjai yra žinomi.

Nešališkumo principas – atliekant tyrimus buvo vengiama šališkumo, nepalaikoma, neįtakojama tam tikrų nuomonių, požiūrių.

Galimos mokslinio darbo klaidos bei abejonės – dauguma atvejų, kiekybinio tyrimo respondentai anketas pildė mediatoriaus, kuris jam pravedė mediaciją kabinete, dėl to galimai galėjo būti daroma įtaka atsakymų patikimumui, nes respondentas, nors ir žinodamas, kad anketa yra anoniminė, galėjo nebūti pakankamai atviras, žinodamas, kad mediatorius gali nustatyti respondento

tapatybę. Ateityje, atliekant panašaus pobūdžio apklausas, būtų tikslinga pagalvoti apie absoliutaus anonimiškumo užtikrinimą, pvz., anketą įdedant į voką ar įmetant į apklausų dėžutę.

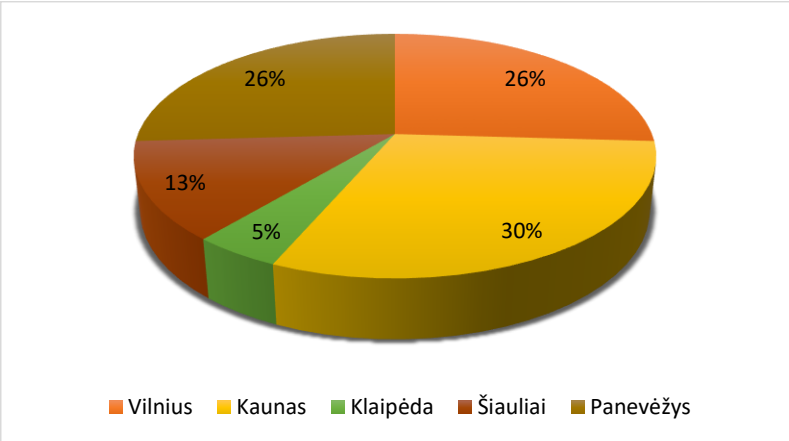
4.2 Kiekybinio tyrimo rezultatai

Statistinė tyrimo duomenų analizė buvo atliekama apdorojant 108 respondentų anketinius duomenis. Tyrimo analizę sudaro keturios klausimų grupės, susijusios su: respondentų charakteristika; vykdytų mediacijų charakteristika; subjektyviu mediacijos paslaugos probacijos tarnyboje vertinimu; respondentų nuomone apie stadiją, kurioje mediacija veiksmingiausia, siūlymais.

Šio magistrinio tyrimo rezultatai buvo palyginti su Projekto metu atlikto žvalgybinio tyrimo, kurio metu buvo apklaustos mediacijos paslaugomis pasinaudojusios šalys, rezultatais[197], siekiant išskirti panašumus ir skirtumus, išsiaiškinti kokia yra mediacijos praktika, rezultatai, dalyvių požiūris į paslaugą praėjus trejiems metams po Projekto.

Respondentų charakteristika. Tyrime dalyvavo 108 respondentai. Ši klausimų grupė skirta nustatyti respondentų demografinę charakteristiką: amžių, lytį, išsilavinimą, kas nukreipė į mediaciją bei respondento vaidmenį mediacijos procese. Daugiausia respondentų (33 asmenys) buvo iš Kauno regiono, šiek tiek mažiau ir Vilniaus ir Panevėžio (po 28 asmenis), 14 asmenų dalyvavo apklausoje iš Šiaulių regiono, mažiausiai – iš Klaipėdos (5 asmenys) (6 diagr.).

6 diagrama. Respondentų pasiskirstymas pagal regionus.

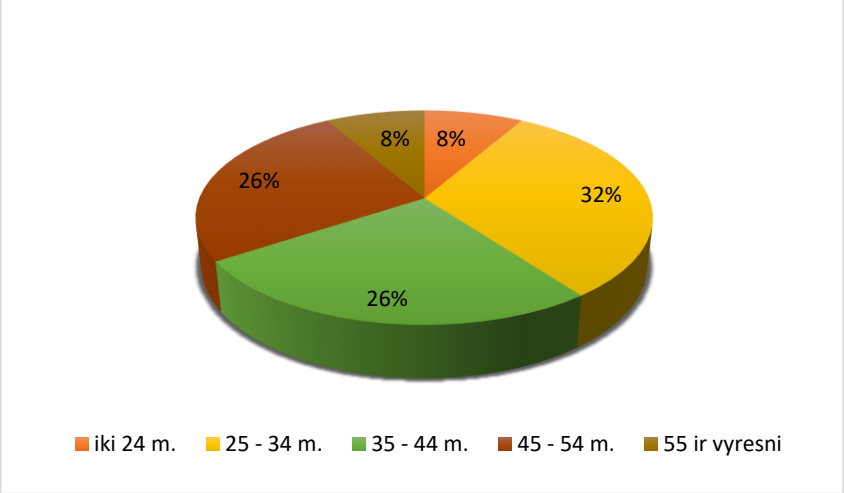
Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

[197] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36.

Tyrime dalyvavo 62 vyrai ir 46 moterys. Iš gautų rezultatų matyti, kad vyrų (57 proc.) tyrime dalyvavo daugiau nei moterų (43 proc.). Lyginant su Projekto rezultatais, šiame tyrime moterų dalyvavo daugiau, nes 70 proc. Projekto tiriamųjų buvo vyrai, tai yra 13 proc. daugiau, nei atliekant šį mokslinį tyrimą.[198]

Projekto metu atliekamame tyrime dauguma respondentų buvo gana jauno amžiaus (iki 24 m. amžiaus – 25,8 proc., 25–34 m. amžiaus – 25,8 proc., 35–44 m. amžiaus – 23,3 proc., 45–54 m. amžiaus – 7,5 proc., 55 m. amžiaus ir vyresni – 15 proc., savo amžiaus nenurodė 2,5 proc. asmenų).[199] Šio mokslinio tyrimo respondentų amžius atsispindi 8 diagramoje. Lyginant su Projekto rezultatais, šiame tyrime dalyvavo daugiau vyresnio amžiaus asmenų: Projekto metu buvo apklausta 22,5 proc. 45 m. amžiaus ir vyresnių asmenų, šio tyrimo metu buvo apklausta 34 proc. to paties amžiaus asmenų, tai yra 11,5 proc. daugiau. Projekto metu asmenų iki 35 m. amžiaus dalyvavo daugiau nei pusė (51,6 proc.), o šio mokslinio tyrimo metu – 40 proc., t. y. 11,6 proc. mažiau, nei Projekto metu.

7 diagrama. Respondentų amžius.

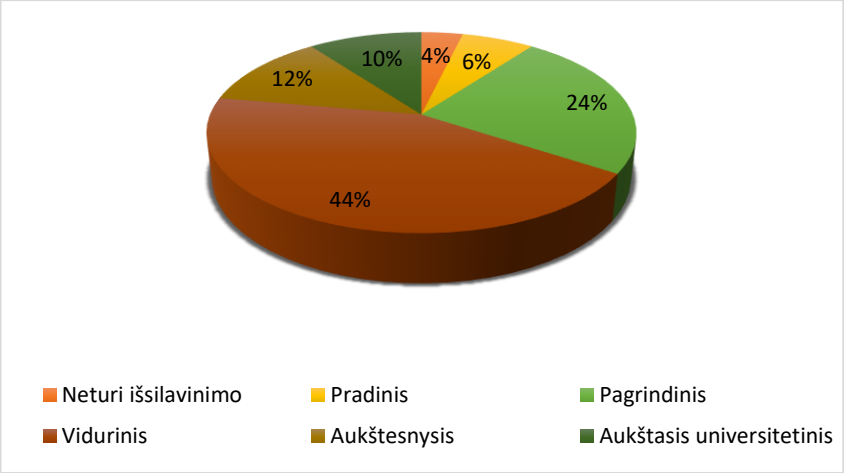

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Beveik pusė (48,3 proc.) R. Giedrytės-Mačiulienės ir J. Venckevičienė pateikto tyrimo respondentų buvo vidurinį išsilavinimą turintys asmenys.[200] Šio tyrimo rezultatai parodė, jog didžioji dalis (44 proc.) respondentų taip pat turėjo vidurinį išsilavinimą. 9 diagramoje matome, kad 24 proc. respondentų turi pagrindinį išsilavinimą, 6 proc. – pradinį, o 4 proc. respondentų išsilavinimo neturi. 22 proc. apklaustųjų nurodė, kad turi aukštąjį universitetinį arba neuniversitetinį išsilavinimą.

[198] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 78.
[199] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 78.
[200] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 78.

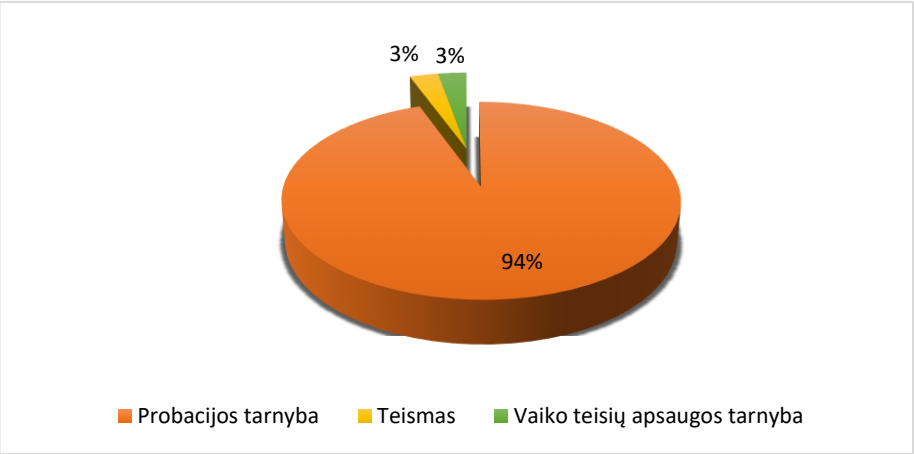
8 diagrama. Respondentų išsilavinimas.

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Beveik visi (94 proc.) šio tyrimo dalyviai nurodė, jog juos į mediaciją nukreipė probacijos tarnybos darbuotojai (10 diagr.). Po 3 proc. atvejų į mediaciją nukreipė |Vaiko teisių apsaugos tarnyba ir teismas. Lyginant su Projekto rezultatais, šis rodiklis yra labai panašus, nes didžiąją dalį (apie 90 proc.) visų Projekto metu mediacijos atvejų sudarė probacijos tarnybų pareigūnų nukreipti atvejai.[201]

9 diagrama. Kas nukreipė respondentus į mediaciją.

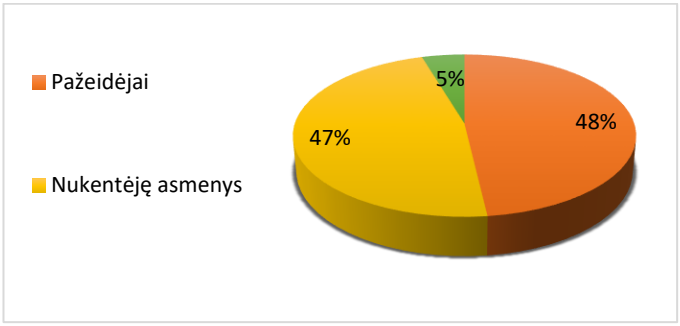
Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Iš visų, Projekto metu atliktame tyrime užpildžiusiųjų anketas, respondentų, 51,7 proc. sudarė įstatymą pažeidę asmenys, o 48,3 proc. – nukentėję asmenys.[202] Šio tyrimo rezultatai parodė, kad tiek nukentėjusiųjų, tiek įstatymą pažeidusių asmenų apklausoje dalyvavo labai apylygiai:

[201] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 77.
[202] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 78.

atitinkamai 47 proc. ir 48 proc. 11 diagramoje matome, kad priešingai nei Projekto metu, šio tyrimo metu dalyvavo ir mediacijos paslaugomis pasinaudoję asmenys, nesusiję su nusikalstama veika (5 proc.)

10 diagrama. Respondentų vaidmuo mediacijos procese.

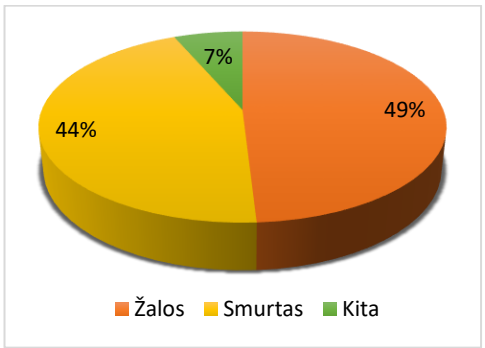

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Vykdytų mediacijų charakteristika. Šioje dalyje tyrėja apžvelgia kokio pobūdžio konfliktų daugiausiai buvo nagrinėjama mediacijos būdu, kokios mediacijos formos, tiesioginės ar netiesioginės, dažniausiai vyrauja.

Anketose respondentai daugiausiai (49 proc.) pažymėjo, kad dalyvavo mediacijoje dėl žalos atlyginimo, tai sudarė tik 5 proc. daugiau negu su smurtu susijusios mediacijos, nes 44 proc. respondentų dalyvavo mediacijoje dėl smurtinių nusikaltimų (žr. 12 diagr.). Lyginant su Projekto rezultatais, Projekto įgyvendinimo laikotarpiu, apie 60 proc. visų atvejų buvo tariamasi dėl žalos atlyginimo, apie trečdalį atliktų mediacijų (apie 33 proc.) sudarė smurto artimoje aplinkoje atvejai, o 7 proc. atvejų buvo civiliniai ginčai.[203] Iš rezultatų matome, kad šio mokslinio tyrimo metu net 11 proc. daugiau respondentų dalyvavo mediacijose dėl smurto. Abiejų tyrimų metu kiti ginčai (atsiprašymai, ginčai dėl skyrybų, vaikų išlaikymo sąlygų ir kt. – *aut. pastaba*) sudarė 7 proc. visų atvejų.

11 diagrama. Įgyvendintų mediacijų pobūdis.

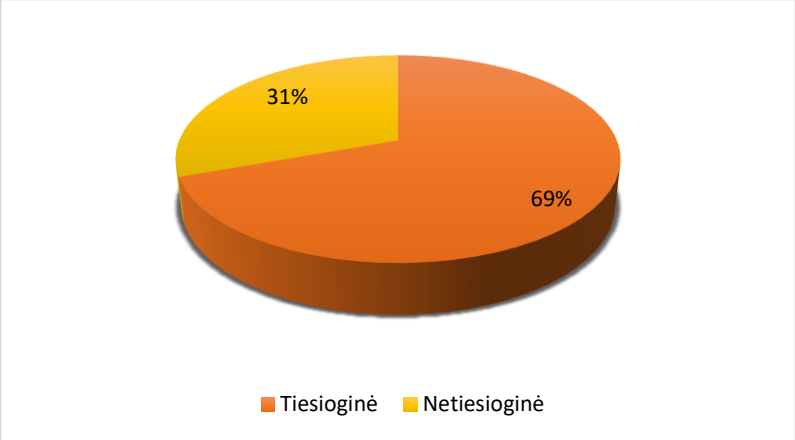

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

[203] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 77.

Tarp tiriamųjų labiausiai vyravo tiesioginė mediacijos forma: 69 proc. respondentų nurodė, kad dalyvavo tiesioginėse mediacijose, tuo tarpu 31 proc. – netiesioginėse. Kaip matome iš užsienio šalių praktikos apžvalgos, tiesioginės mediacijos duoda didesnį rezultatą, nes yra didesnės galimybės šalims susitarti bei laikytis prisiimtų įsipareigojimų.

12 diagrama. Įgyvendintų mediacijų forma.

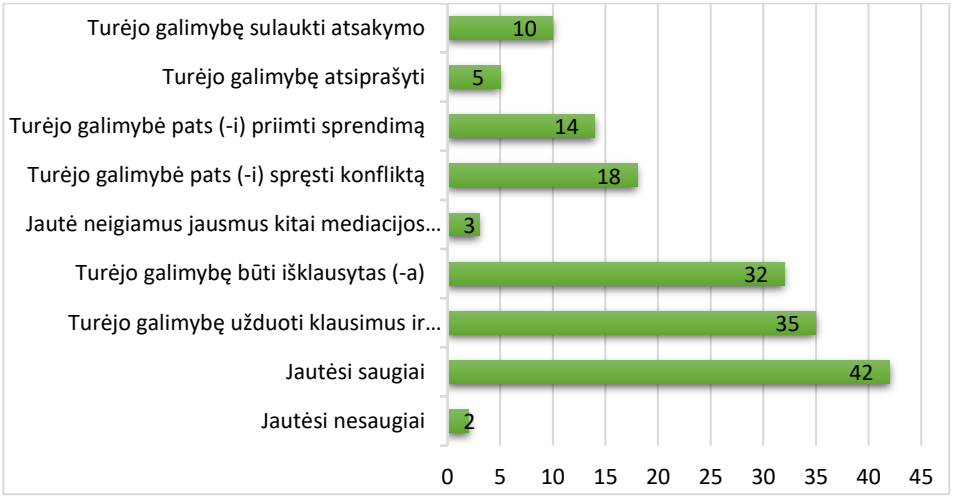

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Subjektyvus mediacijos paslaugų probacijos tarnyboje vertinimas. Analizuojant respondentų požiūrį į jiems suteiktas mediacijos paslaugas buvo siekiama išsiaiškinti, kaip mediacijos paslauga pasinaudoję asmenys vertina tiesiogines mediacijas, mediatorių bei pačią mediacijos paslaugą ir jos metu pasiektus rezultatus.

Siekiant nustatyti, kokius pojūčius ir jausmus respondentams sukėlė tiesioginės mediacijos, bei kaip mediatoriui pavyko sukurti saugią aplinką, respondentų buvo prašoma įvertinti susitikimą su kita mediacijos šalimi. Daugiausia respondentų, net 42 iš 108, pažymėjo, jog tiesioginės mediacijos metu jautėsi saugiai, tik 2 asmenys jautėsi nesaugiai. 35 asmenys pažymėjo, kad turėjo galimybę užduoti klausimus ir sulaukti atsakymų, 32 respondentai turėjo galimybę būti išklausyti. Nei vienas respondentas nenurodė, kad negalėjo išsakyti savo minčių ir jausmų. 3 respondentai pažymėjo, kad jautė neigiamus jausmus kitai mediacijos šaliai. Tik maža dalis (5 asmenys) nurodė, kad turėjo galimybę atsiprašyti, o 10 respondentų – sulaukti atsiprašymo (žr. 14 diagr.). Kaip matome iš rezultatų, labiausiai žmonėms yra svarbu jaustis saugiai mediacijos procese bei būti išklausytiems bei turėti galimybę pasisakyti. Visa tai svarbiau net gi už patį susitarimą, nes tik 18 asmenų nurodė, jog jiems buvo svarbu, jog patys galėjo spręsti konfliktą ir 14 asmenų pažymėjo, jog turėjo galimybę pats priimti sprendimą.

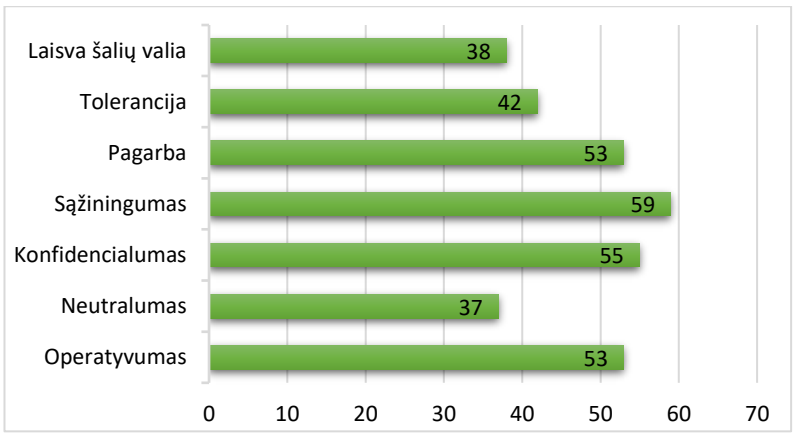
13 diagrama. Respondentų, kurie dalyvavo tiesioginės mediacijose, susitikimo su kita šalimi vertinimas.

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Siekiant išsiaiškinti, kaip mediatoriui pavyko užtikrinti, jog būtų laikomasi mediacijos principų, sudaryti tinkamas sąlygas mediacijos vykdymui bei moderuoti patį procesą, respondentų buvo prašoma pažymėti, kuriuos iš išvardintų aspektų (pagrindinių mediacijos principų) mediatoriui pavyko įgyvendinti mediacijos procese. Apie pusė respondentų įvertino proceso sąžiningumą (59 asm.), konfidencialumą (55 asm.), pagarbą (53 asm.) bei operatyvumą (53 asm.). Kiek mažiau nei pusė pažymėjo, kad mediatorius buvo tolerantiškas (42 asm.), apie trečdalis nurodė, kad mediatorius buvo neutralus (37 asm.), jog šalys mediacijoje dalyvavo niekieno neverčiamos (38 asm.) (žr. 15 diagr.). Tai, jog ne visi respondentai pažymėjo, kad pvz., mediatorius buvo operatyvus, neutralus ir kt., neparodo, jog mediatorius toks, nebuvo, galimai respondentai žymėjo tik labiausiai pasireiškusius aspektus.

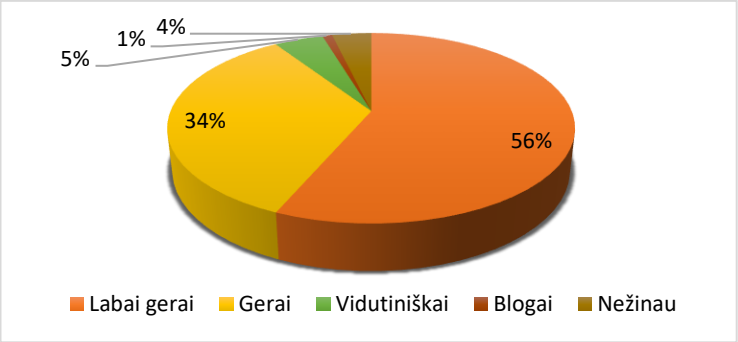
14 diagrama. Mediatoriaus vertinimas.

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Siekiant nustatyti, kaip respondentai vertina mediacijos metu pasiektą susitarimą, respondentų buvo paprašyta išreikšti savo nuomonę šiuo klausimu. III-jame šio darbo skyriuje buvo rašoma apie tai, kad jei mediacijos šalys patenkintos pasiektu susitarimu, tuomet didelė tikimybė, jog susitarimo bus laikomasi. Daugiau nei pusė (56 proc.) respondentų mediacijos metu pasiektą susitarimą įvertino labai gerai, 34 proc. gerai ir tik mažoji dalis vidutiniškai arba blogai (6 proc.). 4 proc. respondentų nežinojo kaip vertinti pasiektą susitarimą (žr. 16 diagr.) Galima daryti prielaidą, jog dauguma mediacijos dalyvių pasiektą susitarimą įvertino teigiamai.

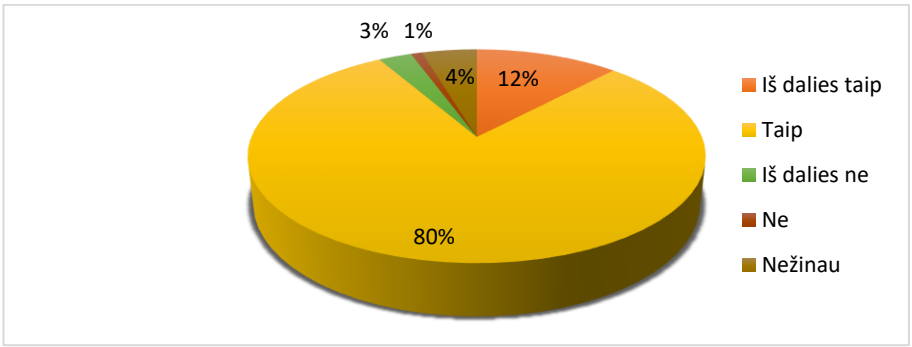
15 diagrama. Pasiekto susitarimo vertinimas.

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Anketose respondentai daugiausiai (90 proc.) pažymėjo, kad mediacija pateisino jų lūkesčius, tik 1 proc. respondentų negavo iš mediacijos proceso to, ko tikėjosi (žr. 17 diagr.).

16 diagrama. Lūkesčiai.

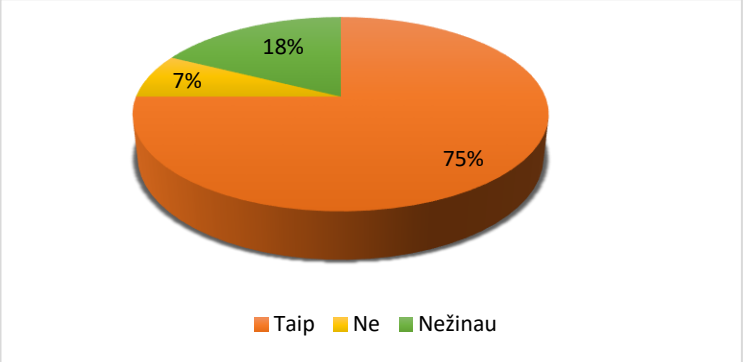

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Dar vienas klausimas buvo užduotas, siekiant sužinoti ar esant poreikiui kitą kartą respondentas pasinaudotų mediacijos paslaugomis (žr. 18 diagr.). Didžioji dalis (75 proc.) nurodė, kad sutiktų kitą konfliktą spręsti mediacijos būdu ir tai buvo beveik 17 proc. daugiau nei Projekte atlikto tyrimo metu. Daugiau nei pusė (58,3 proc.) Projekto metu apklaustųjų nurodė, kad tikriausiai

sutiktų kitą kartą konfliktą spręsti mediacijos būdu. Tačiau Projekto metu tik mažoji dalis (4,2 proc.) respondentų nurodė, jog tikriausiai nesutiktų dar kartą dalyvauti mediacijos procese, tuo tarpu šio tyrimo metu šis procentas kiek didesnis (7 proc.).[204] Iš tyrimo rezultatų matome, jog dauguma respondentų visgi dar kartą rinktųsi mediaciją, jei to prireiktų.

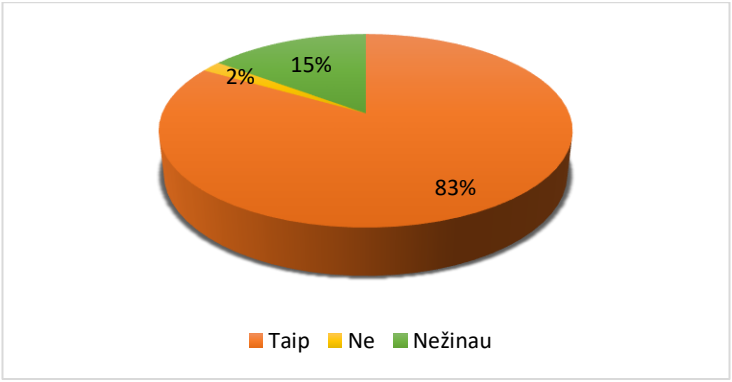
17 diagrama. Ar spręstu kitą konfliktą mediacijos būdu.

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Daugiau nei pusė (60 proc.) Projekto metu atlikto tyrimo respondentų nurodė, kad mediacijos paslaugą rekomenduotų savo pažįstamiems, giminėms, kaimynams ir pan. ir tik 2,5 proc. – greičiausiai nerekomenduotų.[205] Šio tyrimo metu, respondentų taip pat buvo teiraujamasi ar jie rekomenduotų mediacijos paslaugą kitiems. Didžioji dalis (83 proc.) nurodė, jog rekomenduotų, 15 proc. negalėjo pasakyti kaip pasielgtų ir tik 2 proc. nerekomenduotų. Lyginant su Projekto rezultatais, po projekto baigties praėjus 3 metams, net 23 proc. daugiau respondentų rekomenduotų mediaciją kitiems asmenims. Šie rezultatai parodo, jog mediacijos instituto sklaidos galimybės didėja.

18 diagrama. Mediacijos paslaugos rekomendavimas kitiems asmenims.

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

[204] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 81.
[205] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 80-81.

Siekiant gerinti teikiamų mediacijos paslaugų kokybę bei nustatyti, kas mediacijos dalyviams yra svarbiausia šios paslaugos procese, buvo paprašyta nurodyti vykdyto mediacijos proceso privalumus ir trūkumus. Dauguma respondentų trūkumų nenurodė arba pažymėjo, jog tokių nebuvo. Tik 4 asmenys įvardijo jiems vykdytos mediacijos proceso trūkumus: trūko bendravimo, 1 respondentas teigė, jog mediacijos procesas buvo per trumpas, 1nurodė, jog gaila, kad apie mediaciją nežinojo anksčiau. Tai parodo, kad apie mediacijos paslaugą trūksta viešinimo, kad kuo daugiau žmonių sužinotų apie kitokią konflikto sprendimo galimybę. 1 respondentas įvardijo kaip trūkumą pažeidėjo neatvykimą į mediacijos sesiją. Iš įvardinto trūkumo matome, jog auka liko nusivylusi, kad pažeidėjas neatvyko ir antrą kartą liko apgauta. Kad to išvengti, turėtų būti griežta mediacijai tinkamų atvejų kontrolė.

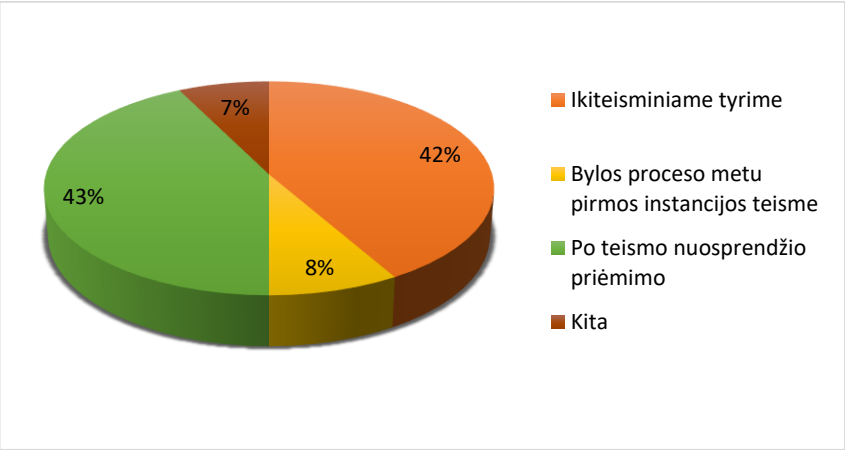
Mediacijos privalumų respondentai įžvelgė gerokai daugiau: 3 respondentai nurodė kaip privalumą informatyvų bendravimą; 4 respondentai teigė, kad mediatorius padeda atlyginti žalą nukentėjusiesiems (susitarti); kitam respondentui žala po proceso buvo atlyginta, o dar vienam žala pradėta gražinti; mediatorius padeda įforminti, sutvarkyti proceso dokumentus; pasirūpinimas nukentėjusiojo interesais; sąžiningumas, operatyvumas; procesas nuteistajam duoda „rimtumo“, labiau vykdo susitarimą. Privalumai susiję su emocijomis, bendravimu: gebėjimas bendrauti su kita konflikto puse, 1 respondentė nurodė, kad be mediatoriaus nebūtų galėjusi bendrauti su nuteistąja dėl jai jaučiamų emocijų; 2 respondentai turėjo galimybę atvirai pasikalbėti su savo antrąja puse specialisto akivaizdoje; 1 respondentas po mediacijos jautėsi išsikalbėjęs; 2 respondentai turėjo galimybę be konflikto pabendrauti su savo sutuoktiniu. Taigi matome, jog pagrindiniai privalumai yra susiję su pasiektu susitarimu, žalos atlyginimu ir galimybe pabendrauti su kita konflikto puse be emocijų, pasisakyti ir būti išklausytiems.

Respondentų nuomonė apie stadiją, kurioje mediacija veiksmingiausia, siūlymai. Siekiant atskleisti, koks yra mediacijos paslauga bausmių vykdymo sistemoje pasinaudojusių asmenų požiūris į jiems suteiktas mediacijos paslaugas bei siekiant ateityje teikti kokybiškas paslaugas, respondentų buvo klausiama, kurioje stadijoje mediacija yra veiksmingiausia, bei prašoma pateikti siūlymus, komentarus.

Užsienio šalyse mediacija baudžiamojoje teisėje dažniausiai taikoma ikiteisminio tyrimo stadijoje, Lietuvoje praktika tokia, kad mediacija dažniausiai taikoma po baudžiamojo nuosprendžio priėmimo. Norint sužinoti požiūrį asmenų, kurie tiesiogiai su šia paslauga susidūrė ir tai galėjo įvertinti per savo patirtį, buvo klausiama kurioje stadijoje mediacija yra veiksmingiausia. Tik 1 proc. skyrė nuomones, jog mediacija veiksmingiausia po teismo nuosprendžio priėmimo ir ikiteisminiame tyrime. 8 proc. respondentų nuomone, mediacija veiksmingiausia bylos proceso metu pirmos

instancijos teisme, 7 proc. pasirinko kitą variantą, nes nežinojo ar savo nuomonės pateikti nenorėjo (žr. 20 diagr.).

19 diagrama. Mediacijos vykdymui tinkamiausia stadija.

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Respondentai siūlymų, komentarų nepateikė.

Apibendrinant kiekybinio tyrimo rezultatus, galima teigti, kad asmenų, pasinaudojusių mediacijos paslauga Lietuvos probacijos tarnyboje, požiūriu, mediacijos paslaugas Lietuvos probacijos tarnyboje teikiantys mediatoriai yra kvalifikuoti, neutralūs, sąžiningi, pagarbūs ir proceso metu laikosi mediacijos principų. Didžioji dauguma respondentų jiems suteikta mediacijos paslauga liko patenkinti, susitarimus įvertino teigiamai, jei reikėtų, ja pasinaudotų dar kartą, taip pat rekomenduotų kitiems asmenims. Beveik visi probacijos tarnyboje vykdomi atvejai yra nukreipti pačių probacijos tarnybos darbuotojų. Vyrauja tiesioginės mediacijos forma, kurios metu respondentai jaučiasi saugiai, turi galimybę užduoti klausimus ir sulaukti atsakymų, galimybę spręsti konfliktus, atsiprašyti ir sulaukti atsiprašymo bei priimti sprendimą. Respondentų nuomone, geriausia mediacijos paslaugas teikti ikiteisminiame tyrime ir bausmės vykdymo metu.

4.3 Kokybinio tyrimo rezultatai

Atliekant kokybinį tyrimą Buvo apklausti 7 Lietuvos probacijos tarnyboje dirbantys mediatoriai. Taip pat buvo bendrauta ir su 1 Latvijos probacijos tarnyboje dirbančia mediacijos skyriaus vadove – mediatore D. Ziedina. Interviu klausimai ekspertams buvo suskirstyti į 6 klausimų grupes: respondentų charakteristika; mediatorių kvalifikacijos kėlimo galimybes; mediacijos instituto plėtra, bendradarbiavimas su kitomis institucijomis; mediacijos paslaugos Lietuvos probacijos tarnyboje įgyvendinimas ir monitoringas; mediatorių nuomonė apie tinkamiausią baudžiamojo

proceso stadiją mediacijos vykdymui bei mediacijos reglamentavimo vertinimas; Lietuvos probacijos tarnyboje dirbančių mediatorių nuomonė apie darbą probacijos tarnyboje, teikiamos paslaugos trūkumus ir privalumus bei probacijos tarnybos darbuotojų požiūrio į mediacijos paslaugą vertinimas.

Respondentų charakteristika. Tyrimo atlikimo metu Lietuvos probacijos tarnyboje dirbo 8 mediatoriai, nors iš viso yra įsteigta 12 mediatoriaus darbo vietų. Lyginant su Latvijos probacijos ir mediacijos centru, kur tuo pačiu laikotarpiu dirbo 76 mediatoriai ir 26 savanoriai, matome, kad Lietuvoje mediacijos paslaugas probacijos tarnyboje teikia net 93 proc. mažiau specialistų nei Latvijoje (žr. 21 diagr.). Skirtumas ženklus, tačiau Lietuvoje net gi yra neužpildytų mediatorių darbo vietų.

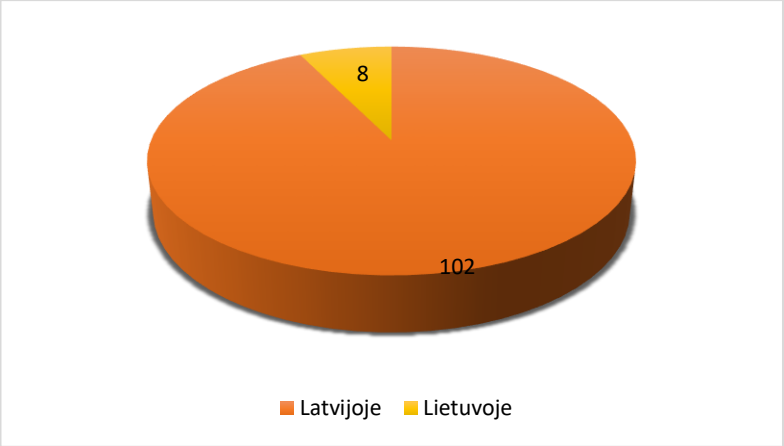
Visi mediatoriai pavaldūs savo vyriaus viršininkui. 1 respondentas probacijos tarnyboje dirba 4 metus, 2 – nepilnai 3 metus (taip pat kaip ir tyrėja – *aut. pastaba*) ir 4 iš jų turi nuo 1 iki 2 metų darbo stažą. Interviu metu kalbinta Latvijos valstybės probacijos tarnybos mediacijos skyriaus vadovė D. Ziedina probacijos tarnyboje dirba 14 metų, tad turi ženkliai didesnę patirtį. Visų Lietuvos mediatorių išsilavinimas yra aukštasis (žr. 1 lent.).

1 Lentelė. Respondentų charakteristika.

Darbo stažas probacijos tarnyboje:	
1 – 2 m.	4
2 – 3 m.	2
3 m. ir daugiau	1
Išsilavinimas:	
Aukštasis universitetinis	6
Aukštasis neuniversitetinis	1
Pavaldumas	Probacijos skyriaus viršininkui
Įsteigtų mediatoriaus etatų skaičius probacijos tarnyboje	12
Užpildytų mediatoriaus etatų skaičius probacijos tarnyboje	8

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

20 diagrama. Darbuotojai, teikiantys mediacijos paslaugas probacijos tarnybose.

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Mediatorių kvalifikacijos kėlimo galimybės. Ekspertų interviu 6 – 8 kl. susiję su mediatorių kvalifikacija. Pasiteiravus ar respondentai turi galimybę lankyti kvalifikacinius kursus, susijusius su mediacija, 5 respondentai nurodė, jog tokia galimybė yra ar bent iš dalies yra: „Kursus, susijusius su mediacija, lankau Kalėjimų departamento Mokymo centre. Kokybė nėra labai gera, kadangi ne visi dėstytojai turi žinių iš praktikos“; [...] manau, kad nepakankamai arba jie itin brangus (kursai – *aut. pastaba*) bei kartojasi su tuo, ką jau esu mokiusis anksčiau [...] daugiau kažkokių mokymų iš darbovietes mediacijos tema nėra; “Daugiausia mokymus organizuoja Kalėjimų departamento mokymų centras, bet jų yra labai nedaug. Teko Dalyvauti intervizijoje, kokybe nelikau patenkinta. Nebuvo naudinga, nes mediatorių turinčių mediacijai reikalingų kompetencijų yra labai nedaug visoje Lietuvoje”. Vienas respondentas teigė, jog tokios galimybės neturi. D. Ziedina teigė, jog mediatorių mokymai turėtų būti labai stiprūs, mediatoriai turėtų būti gerai paruošti. Pvz., Latvijoje asmenys, norintys tapti mediatoriais - savanoriais, atsiunčia anketas, tuomet vyksta interviu. Asmenims, kurie patenka į kitą etapą, vyksta 5 dienų apmokymai: 1 diena teorijos, po jos nemaža pertrauka teorijai studijuoti, vėliau 2 dienų susitikimas, kur vyksta simuliacijos, žaidimai, mediacijų vaidybos ir kt. Po šių 2 dienų kandidatas į savanorius su mentoriumi eina į tikrą mediaciją stebėti/padėti vesti, o po to vyksta dar 2 dienų mokymai. Po mokymų mokinys turi pravesti 3 mediacijas ir tuomet gauna sertifikatą 2 metams, po 2 metų turi pratęsti sertifikatą. Kad išlaikyti sertifikatą, per tuos 2 metus reikia pravesti bent 6 mediacijas. Darbuotojams mediatoriams, ne savanoriams, kasmet organizuojami mediacijos kursai, supervizijos. Šiais metais (2019 m. – *aut. pastaba*) buvo organizuojami savanorių mokymai, apmokyta 40 žmonių. Šiuos mokymus organizuoja Latvijos valstybės probacijos ir mediacijos centras.

Siekiant ištirti, ar respondentai kelia kvalifikaciją, buvo užduotas klausimas kokius ir kur kursus, mokymus jie yra baigę. Didžioji dalis respondentų kvalifikaciją kelia Kalėjimų Departamento prie Lietuvos Respublikos Teisingumo Ministerijos mokymų centre. Minėtoje įstaigoje dauguma baigė šiuos kursus: „Mediatorių kursai“, „Empatiško santykio kūrimo galimybės dirbant su suimtaisiais/nuteistaisiais“, „Emocijų atpažinimas ir streso valdymas. Konfliktų atpažinimas ir valdymas“ ir kt. 1 respondentas dalyvavo Vilniaus apygardos probacijos tarnybos vykdytame „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ projekte (teikė mediacijos paslaugas – *aut. pastaba*), dar 1 dalyvavo minėto Projekto mokymuose – „Mediacija baudžiamojoje justicijoje“. 1 respondentas nurodė, kad dažnai lankosi Mykolo Romerio universitete organizuojamose konferencijose mediacijos tema. Per pastaruosius 2 metus mediacijos mokymuose, supervizijose 2 respondentai dalyvavo po 1 kartą, 2 respondentai – 2 kartus, 1 respondentas – 3 kartus, 1 respondentas – 6 kartus, o 1 net apie 20 kartų. Iš rezultatų matome, kad Lietuvos probacijos tarnybos mediatoriai mokymuose turi galimybę dalyvauti ir dalyvauja, keldami savo kvalifikaciją, tik dauguma skundžiasi mokymų kokybe.

Mediacijos instituto plėtra, bendradarbiavimas su kitomis institucijomis. Nustatinėjant, ar respondentai prisideda prie mediacijos instituto plėtros, respondentai nurodė, kad dalyvauja ir patys organizuoja mediacijos viešinimo renginius: „Organizuoju mediacijos pristatymus įvairiose institucijose, pvz. policijoje, prokuratūroje, vaiko teisių apsaugos tarnybose, pataisos namuose, pusiaukelės namuose ir kt.“; „Nuolat atnaujinu žinias apie mediaciją, dalinuosi savo žiniomis su kitais mediatoriais ir vadovybe. Inicijuoju mediacijos instituto plėtrą“; „Organizuoju susitikimus su universitetų, kolegijų studentais, policijos pareigūnais rajonuose ir pan.“; „Raginu mediacijoje dalyvauti (įteikiu kontaktus, lankstinuką) asmenis, įstaigas, bendroves, sprendžiant ateityje galimai kilsiantiems konfliktams, taip pat policijos komisariate vyko mediacijos lankstinukų ir pareigūnų informavimo veiksmai“. 1 respondentas nurodė, kad neprisideda prie mediacijos instituto plėtros. Latvijos ekspertė taip pat prisideda prie mediacijos instituto sklaidos, pateikė tokius pavyzdžius: viešinimo renginiai, atvirų durų dienos „Restorative justice week“, 2019 m. vasario 22 d. organizuotas renginys anot D. Ziedinos „Day of the victims“ labai pasiteisino.

Kitu klausimu buvo siekiama sužinoti ar mediatoriai bendradarbiauja ir kaip su kitomis institucijomis. Dauguma respondentų (5 iš 7) bendradarbiauja su kitomis institucijomis, tokiomis kaip policija, Vaiko teisių apsaugos tarnyba, pataisos namai, bendruomeniniai šeimų namai, mokyklos, teismai ir kt. Bendradarbiavimas pasireiškia tuo, jog mediatoriai gauna iš minėtų institucijų atvejus mediacijos vykdymui, kartu organizuoja mediacijos sklaidos renginius. 2 ekspertai nurodė, kad su kitomis institucijomis nebendradarbiauja. Vienas respondentas teigė, kad „turime dar ir vadovybės nurodymą, kad savų atvejų – užtenka, tad savivaliauti nelabai galiu. Tačiau, pradedame megzti

santykius su [...] policija, tad tikiuosi greitu metu, mano rajonuose, situacija pasikeis“. D. Ziedina nurodė, jog bendradarbiauja su mokyklomis (eina į mokyklas kalbėti apie konfliktus, kaip juos spręsti, kartais mokyklose medijuoja), policija (organizuoja seminarus, konferencijas), su tarptautinėmis organizacijomis (glaudžiai bendradarbiauja su Confederation of European Probation).

Mediacijos paslaugos Lietuvos probacijos tarnyboje įgyvendinimas ir monitoringas. Respondentams buvo užduotas klausimas, kas nukreipia atvejus į mediaciją. Visi respondentai nurodė, kad mediacijai atvejus dažniausiai nukreipia probacijos tarnybos pareigūnai, taip pat atvejai gaunami iš institucijų, su kuriomis bendradarbiauja (žr. prieš tai esančią pastraipą), vienas mediatorius nurodė, jog atvejų randa pats, kitas – šalys kreipiasi ir pačios. Kadangi Latvijoje mediacija reglamentuota BPK ir BK bei atskiru įstatymu, nukreipimo į mediacija procedūra yra paprastesnė. D. Ziedina nurodė, kad į mediaciją asmenis gali nukreipti policija, prokuroras, teismas, pačios šalys (auka, nusikaltėlis, tėvai).

Bandant nustatyti, kokia yra atvejo į mediaciją nukreipimo procedūra, ištirta, kad atvejų pateikimo forma skirtinguose regionuoseyra nevienoda. 3 respondentai nurodė, kad atvejus iš probacijos tarnybos pareigūnų gauna per DVS duomenų valdymo sistemą, 2 respondentai nurodė, kad probacijos tarnybos pareigūnai jiems pateikia nuosprendžius su nukentėjusiojo kontaktais ar atveda suinteresuotą asmenį pokalbiui. 1 respondentas nurodė, kad „probacijos tarnybose – specialistas, vykdantis nuosprendį, pildo „Atvejo mediacijai lentelę“ arba nukreipia asmenį pas mediatorių, pataisos namuose – nuteistasis rašo prašymą, tarpininkaujant įgaliotam pataisos namų atstovui, pateikiamas atvejis mediatoriui, o iš kitų įstaigų gaunamas atstovų raštas apie mediacijai nukreiptą atvejį su šalių kontaktiniais duomenimis“. Dar vienas ekspertas nurodė, kad „atvejai pateikiami žodžiu, telefonu arba el. paštu“. Visi respondentai vieningai tvirtino, kad dėl atvejo tinkamumo mediacijai sprendžia mediatorius. Pažymėtina, kad siekiant suvienodinti Lietuvos probacijos tarnybos mediatorių praktiką, būtų tikslinga nustatyti vienodą atvejų pateikimo mediatoriui formą. Latvijoje reglamentuota atvejų pateikimo tvarka: jei baudžiamojo proceso metu matoma, kad yra tikslinga taikyti mediaciją, tas atvejis nukreipiamas į mediaciją. Visi nepilnamečiai privalo dalyvauti mediacijoje, išskyrus atvejus, jei asmuo jau buvo dalyvavęs mediacijoje. Iš visų, kam buvo pasiūlyta dalyvauti mediacijoje, maždaug trečdalis atsisako, tačiau jei mediacijoje dalyvauja, beveik visuomet šalims pavyksta susitarti.

Siekiant teikti siūlymą, suvienodinti mediacijos praktiką, buvo pasiteirauta kokius mediacijos dokumentus respondentai registruoja. Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnyboje taisyklėse[206] pateikiami 4 dokumentai, kurie pildomi mediacijos metu: sutikimas

[206] „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“, *supra note* 85.

dalyvauti mediacijos procese, įsipareigojimas laikytis konfidencialumo, susitarimo protokolas ir įgyvendinto mediacijos proceso ataskaita. Susitarimo protokole ir ataskaitoje nurodyta, kad turi būti registracijos numeris, tačiau registravimo praktika nėra vienoda. 3 respondentai nurodė, kad registruoja visus minėtus dokumentus, 3 respondentai registruoja susitarimo protokolus ir ataskaitas, 1 respondentas registruoja tik ataskaitas.

Tyrimo rezultatai parodė, kad specialistai vykdo mediacija dėl konfliktų, susijusių su žalos atlyginimu, smurtu artimoje aplinkoje, atsiprašymu, bendravimo su vaiku tvarkos nustatymu, vaiko išlaikymo sąlygomis, kaimynų nesutarimais, skyrybomis, patyčiomis mokykloje ir kt. D. Ziedina nurodė, kad Latvijoje dažniausiai mediacijos vykdomos dėl įvairių vagysčių, apiplėšimų, asmens turto sugadinimo, kūno sužalojimo, eismo įvykių, chuliganizmo ir kt. Lietuvoje dažniausiai medijuojami atvejai dėl žalos atlyginimo, antroje vietoje – dėl smurto artimoje aplinkoje. Tokie patys rezultatai buvo gauti ir Projekto metu atliktame tyrime.[207] Latvijoje dažniausiai medijuojama dėl žalų atlyginimo (vagysčių, turto sugadinimo). Pažymėtina, kad Latvijoje smurtinės mediacijos labai retos.

Praktikoje dažnai tarp mediatorių, pareigūnų kyla diskusijos ar reikia vykdyti mediaciją kai yra teismo įpareigojimas atlyginti žalą. Diskutuojama, kad asmuo jau ir taip yra įpareigotas žalą atlyginti, tad mediacija nereikalinga. Tyrimo respondentų nuomonė šiuo klausimu taip pat išsiskyrė. 6 respondentai sprendžia konfliktus dėl žalos atlyginimo net jei ir yra teismo įpareigojimas atlyginti žalą, 1 respondentas tokiu atveju mediacijos nevykdo, savo pasirinkimą motyvavo tuo, jog „tai pareigūno darbo dubliavimas ir neturi mediacijos požymių“. Ekspertai, kurie į šį klausimą atsakė teigiamai, nurodė savo apsisprendimo motyvus: „tokiu atveju pagrindinis tikslas yra sutarti dėl įmokų dydžio, padalinti solidarias žalas“; „kadangi nuteistasis dažnai nežino jokių nukentėjusiojo kontaktinių duomenų, nežinoma nukentėjusiojo nuomonė kokia tvarka jis norėtų, kad žala jam būtų atlyginta“; „kadangi tai yra palengvinimas abiem šalims, galimybė tartis kaip tą žalą atlyginti. Dažniausiai tokio pobūdžio mediacijos būna sėkmingiausios“. Būtų tikslinga ir šiuo atveju praktiką suvienodinti.

Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad visi specialistai dažniausiai mediaciją, kuri susijusi su nusikalstama veika, vykdo po teismo nuosprendžio – bausmės vykdymo stadijoje, 2 respondentai nurodė, kad vykdo mediaciją ir ikiteisminio tyrimo stadijoje, 1 respondentas visose baudžiamojo proceso stadijose. Latvijos ekspertė nurodė, kad priešingai nei Lietuvoje, Latvijoje mediacija reglamentuota ir vykdoma visose baudžiamojo proceso stadijose ir etapuose.

Nustatinėjant, ar mediatoriai turi tinkamas sąlygas mediacijų vykdymui (įskaitant patalpų patogumą, galimybę užtikrinti saugumą, konfidencialumą ir kt.), ištirta, kad sąlygos nėra pas visus

[207] R. Giedrytė-Mačiulienė ir J. Venckevičienė, *supra note* 36: 77.

respondentus vienodos. 5 respondentai nurodė, jog sąlygos tinkamos, tik vienas respondentas pažymėjo, kad sąlygos vykdyti mediaciją nėra geros, kai tenka važiuoti į rajonus. 1 respondentas nurodė, kad sąlygos pusėtinos, o 1 respondentas nurodė, kad „sąlygos patenkinamos, tačiau toli gražu ne pačios tinkamiausios. Dirbu vienoje patalpoje su 5 specialistais, konfidencialumui užtikrinti nuolat vaikštau į bendrą salę kuria naudojasi ir kiti probacijos darbuotojai. Skype konferencijų metu (su kitais probacijos tarnybos mediatoriais – *aut. pastaba*), turiu naudotis asmeniniu telefonu, taip pat turiu susirasti patalpą kurioje nei man nei aš niekam netrukdyčiau. Išvykų į regionus metu protokolus rašau ranka, nes neturiu nešiojamo kompiuterio“. 1 respondentė pasidžiaugė, kad tik neseniai sąlygos tapo tinkamomis vykdyti mediaciją: „daugiau nei dvejus metus teko dirbti viename kabinete kartu su probacijos tarnybos specialistu, kuriam, siekiant užtikrinti mediacijos proceso konfidencialumą, vykdant mediaciją tekdavo išeiti iš kabineto“. Dažniausiai respondentai mediacijos paslaugas teikia probacijos tarnybos patalpose, retais atvejais pataisos namuose, vaiko teisių apsaugos tarnyboje, teisme, policijoje. D. Ziedina nurodė, jog mediacijas vykdo tik probacijos tarnybos patalpose.

Į klausimą kokią mediacijos formą dažniausiai praktikuoja, 3 respondentai nurodė, kad tiesioginę, 3 respondentai nurodė, kad priklauso nuo konflikto pobūdžio: dėl žalų – netiesioginę, dėl smurto artimoje aplinkoje, šeimyninių ginčų ir pan. – tiesioginę. 1 respondentas vykdo netiesiogines mediacijas, nes „žmonės labai išsimėtę po regioną, tenka dirbti telefonu“. Jei Lietuvoje vyrauja tiek tiesioginė, tiek netiesioginė mediacijos formos, tai Latvijoje, kaip nurodė ekspertė, „tik tiesioginė, labai retais atvejais netiesioginė, dėl to, kad didžiausia nauda kai susitinka „face to face“.

Respondentų buvo pasiteirauta ar tenka atsisakyti mediacijas vykdyti ir dėl kokių priežasčių, 3 respondentai nurodė, kad tokių atvejų nėra buvę. 4 respondentams tenka atsisakyti vykdyti mediaciją, priežastys yra labai įvairios: pažeidėjas nepripažįsta savo kaltės, dėl pažeidėjo ar nukentėjusiojo asmeninių savybių, jei asmuo recidyvistas ar priklausomas nuo narkotinių medžiagų, „jei asmuo neišgrynina pasiūlymo žalai atlyginti ar atvejis jau nuėjęs iki antstolių“. D. Ziedina atsisako vykdyti atvejus, jei įžvelgia manipuliacijas ar šalys nėra pasirengusios dalyvauti mediacijoje.

Lietuvos probacijos tarnyboje dirba tik 8 mediatoriai, kurie per 2018 metus įgyvendino 1016 mediacijos atvejų, tačiau jie savo darbe teikia ne tik mediacijos paslaugas, bet turi ir papildomų funkcijų. Respondentų buvo pasiteirauta, kokias papildomas funkcijas jie atlieka probacijos tarnyboje. 2 respondentai papildomų funkcijų neturi, 3 respondentai dirba su baudžiamojo poveikio priemonėmis, 3 respondentai veda elgesio keitimo programas nuteistiesiems, tačiau 1 respondentė teigė, kad „mano funkcijoms tai netrukdo, dėl krūvio nesiskundžiu ir tai darau savo noru. Mielai sutikčiau, kad mediacijų dar daugiau padaugėtų, tada būtų mažiau kitų darbų“. 1 respondentė atlieka raštvedės funkcijas – registruoja ir pildo tam tikrus probacijos tarnybos dokumentus, o vienas respondentas atlieka ūkvedžio funkcijas – taiso kompiuterius, keičia lempas. Latvijos ekspertė

nurodė, kad mediatoriai vykdo ir nuteistųjų priežiūros funkciją, o savanoriai – tik mediaciją. Ekspertė pažymėjo, kad nėra gerai, kai tas pats asmuo atlieka ir priežiūrą, ir vykdo mediacijas. Šiuo atžvilgiu Lietuva prieš Latvija pranašesnė, nes mediatoriai priežiūros nevykdo.

Pasiteiravus, su kokiais iššūkiais, sunkumais dažniausiai respondentai susiduria savo darbe, paaiškėjo, kad dažniausiai pasitaikantys – susitarimų nevykdymai, 1 respondentė pažymėjo, kad sunku užmegzti ryšį su paaugliais, antram respondentui tenka susidurti su kompetencijos stoka motyvuojant konflikto šalis spręsti konfliktą, dar vienas kaip sunkumą įvardijo pažeidėjų finansinės padėties nestabilumą, šalių nenorą dalyvauti procese.

Siekiant mediacijos proceso kokybės užtikrinimo, vykdoma mediacijos stebėsena. Ekspertų buvo klausiama, ar jie vykdo stebėseną ir kaip. 2 respondentai stebėsenos nevykdo: „Stebėsenos nevykdau, nes nematau tame prasmės. Asmuo arba vykdo susitarimą arba jo nevykdo, aš tam įtakos negaliu padaryti. Nėra jokių įrankių ką nors padaryti, jokių priemonių. Beveik pusė mediacijų atvejų ne BPP žalos nėra lyginamos, nukentėjusieji būna nusivylę ir mediacija ir probacijos tarnyba, o niekuo negali padėti.“; „Nuo 2019 m. stebėsenos nevykdau. Iki 2019 m. atvejo stebėseną vykdžiau 4 mėn. (buvo paskirta vykdyti stebėseną direktoriaus įsakymu – *aut. pastaba*), bendraujant su šalimis tel. pokalbiais, atvykus į probacijos tarnybą (nuteistajam), gaunant žalos atlyginimą patvirtinančius dokumentus ir pan.“. 5 respondentai esant būtinybei vykdo mediacijų stebėseną, dažniausiai kai pačios konflikto šalys pageidauja ar gavus duomenų apie susitarimo nevykdymą. 1 respondentas teigė manąs, kad „administracinė funkcija, malonu žinoti savo darbo rezultatą, jog visa žala atlyginta, bet manau, kad tai nėra tiesiogiai susiję su mediatoriaus veikla”. Kitas respondentas nurodė, kad kalbant apie žalos atlyginimo atvejus, aktyvi stebėsena ir nuolatinė kontrolė bus vertinama negatyviai. Kas liečia asmeninius konfliktus, “šitoje vietoje mediacijos veiksmingumui sužinoti, stebėjimas gal ir būtų naudingas. Tačiau, kuomet mediacija vykdoma jau po nusikaltimo padarymo, man vėl peršasi išvada, kad ne nuo to galo dirbama”. 1 respondentė nurodė, kad “iš esmės specialios stebėsenos nėra, yra tik pagal poreikį ir nevykdymo atveju prašau informuoti. Tačiau, šiaip manau, kad stebėsena yra reikalinga, bet dar neturiu tinkamų būdu pati sugalvojus kaip tai daryti efektyviau :) Ta stebėsena, gal labiau ir padeda abiem šalims atsakingiau su tais įsipareigojimais gyventi, kadangi nėra, kažkokio konkretaus “kas bus jei įpareigojimai nebus vykdomi” (apart kreipimosi į antstolius jei tai žala) tai čia butų vienas iš tokiu būdu priminti gal apie susitarimą periodiškai. Bet tada kyla klausimas, o kiek laiko stebėti po susitarimo pasirašymo? O jei susitarimas nepasirašytas ir asmenys įsipareigoja žodžiu? Čia dar toks klausimas, ties kuriuos pačiam mediatoriui reiktų dirbti“. Latvijoje visi mediacijos dalyviai pildo atsiliepimų anketą.

Mediatorių nuomonė apie tinkamiausią baudžiamojo proceso stadiją mediacijos vykdymui bei mediacijos reglamentavimo vertinimas. Pasiteiravus, kurioje proceso stadijoje mediaciją būtų

veiksmingiausia vykdyti, visi respondentai buvo vieningos nuomonės, kad ikiteisminėje. 1 respondentas argumentavo, kad „jei šalys ikiteisminio tyrimo metu dalyvaudami mediacijoje susitartų, susitaikytų, atlygintų žalą ir pan. tai būtų išvengta teistumų, nukentėjusioji pusė pasijaustų saugesnė, atgavusi patirtą žalą. Na ir atitinkamoms tarnyboms būtų mažiau darbo“. Kitas respondentas teigė, kad „manau, kad ikiteisminio tyrimo stadijoje, kadangi tuomet ir yra TIKROJI mediacija, šalys labiau suinteresuotos išspręsti konfliktą, didesnė terpė susitarti, kadangi probacijoje mes mediacija vykdome jau po teismo, kuomet yra jau konkretus žalos dydis, jis kaip ir nebėra ginčijamas, o ikiteisminio tyrimo atvejuose, šalys tariasi, bendrauja, derasi dėl tos žalos dydžio, atlyginimo būdu. Dažnu atveju, tai kūrybiškesnis procesas :)“. Šiam respondentui antrino kitas respondentas: „veiksmingiausia būtų ikiteisminėje stadijoje, nes tuomet šalys galėtų tartis, jiems nebūtų nurodoma, kas pagal bendrą praktiką yra normalu ir pan. Svarbu, kad mediacijoje pačios šalys būtų įgalintos spręsti konfliktą, manau, kad tai labiausiai atsiskleistų ikiteisminėje stadijoje”. Kito respondent argumentai už mediacijos vykdymą ikiteisminėje stadijoje: “mediacija teismo įpareigojimams atsiprašyti ir atlyginti žalą, veikia. Tačiau reglamentavus mediacijos procesą ikiteisminiame tyrime, nereiktų to daryti po teismo, tai reiškia, kad nereiktų praeiti viso ilgo kelio teisingumo link. Atsiprašyti, atlyginti žalą, spręsti asmeninius konfliktus kur kas ekonomiškiau ir praktiškiau, o ir didesnę naudą teiktų mediacijos procesas prieš teismą, o ne po jo (vežimas prieš arklį). Mano supratimu labiau veikia prevencija, nei padarinių tvarkymas”. Pasiteiravus Latvijos ekspertės, kaip vertina mediacijos baudžiamojoje teisėje reglamentavimo padėtį Lietuvoje, ji teigė, jog labia blogai, kad nėra reglamentuota BPK bei atskiru įstatymu.

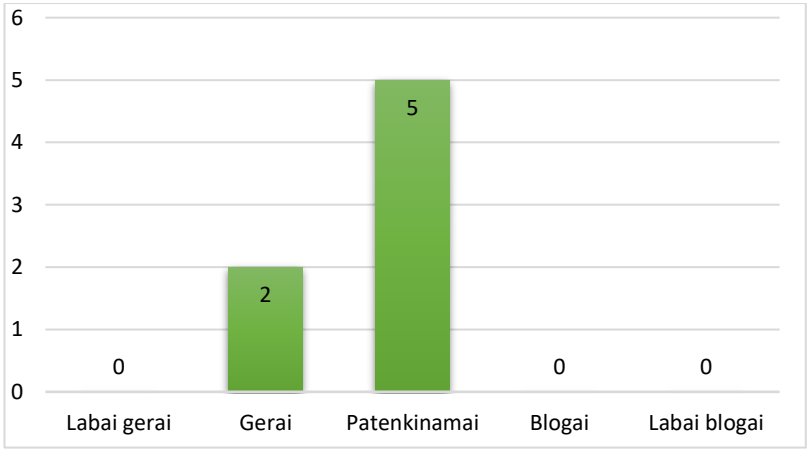
Kad mediacija būtų plačiai taikoma ikiteisminio tyrimo stadijoje, būtinas teisinis reglamentavimas. Respondentų buvo pasiteirauta, kaip jie vertina mediacijos baudžiamojoje justicijoje reglamentavimo padėtį Lietuvoje. 1 respondentas padėtį įvertino pakankamai gerai, visi kiti (6) respondentai įvertino neigiamai: dauguma teigė, kad mediacija baudžiamojoje justicijoje nėra reglamentuota, dėl to ir merdi arba reglamendavimas nepakankamas: “kitaip nei užsienio valstybėse Lietuvoje mediacija nėra įtvirtinta bendruosiuose baudžiamosios justicijos teises aktuos (BK ir BPK), taip pat ji neturi atskiro teisės akto reglamentuojančio mediacijos taikymą baudžiamojoje teisėje. Tai, kad mediacija reglamentuojama tik atskiruose teisės aktose, tokiuose kaip „Bausmių vykdymo įstatymas“ bei „Lietuvos probacijos įstatymas“, lemia tai, kad mediacija baudžiamojoje justicijoje yra tik viena iš resocializacijos priemonių.

Lietuvos probacijos tarnyboje dirbančių mediatorių nuomonė apie darbą probacijos tarnyboje, teikiamos paslaugos trūkumus ir privalumus bei probacijos tarnybos darbuotojų požiūrio į mediacijos paslaugą vertinimas. Tyrimo rezultatai parodė, kad probacijos tarnybos pareigūnų, vadovybės požiūris į mediaciją yra labai įvairialypis ir skirtingas. Tik 1 respondentas nurodė, kad

požiūris yra teigiamas, nors labiau neutralus. 1 respondentas taip pat nurodė, kad požiūris į mediaciją yra abejingas: „Vadovybė pašalino mediaciją iš pareigūnų užduočių (iš metinių siektinų užduočių – *aut. pastaba*) nukreipti atvejus. Niekas mediacijos įgyvendinimu nebesirūpina, nebėra ir mediatorių kuratoriaus, bloginamos darbo sąlygos, kai kur jos visiškai nebeatitinka reikalavimų“. 2 respondentai nurodė, kad labiau vyrauja palankus požiūris (tai priklauso nuo pareigūnų, rajonų). 2 respondentai nurodė, kad kolegų, vadovybės požiūris į mediacija labiau neigiamas, nei teigiamas, nes „mediacijos veikla skyriuje yra laikoma antraeile ar trečiaeile paslauga. Vadovybė ir kolegos nesupranta mediacijos veikimo principų, jog tai nėra viena popieriukų supildymas, tai labiau kūrybiškas procesas, kuriam reikalingas laikas”; “Požiūris labiau neigiamas, nes pareigūnai nelaiko to svarbiu procesu, vangiai siunčia atvejus, nes tai jiems dar vienas papildomas darbas. Galbūt veikia ir tai, kad pareigūnai laiko save svarbesniais, kaip ir savo darbą iš seno nusistovėjusio stereotipinio mąstymo, kad pareigūnas apskritai yra svarbi asmenybė, o darbuotojas dirbantis pagal darbo sutartį (tuo pačiu ir jo darbas) tėra tik priedas”. D. Ziedina taip pat patvirtino, ilgus metus požiūris į baudžiamąją mediaciją buvo skeptiškas, jog nebuvo lengva tą požiūrį pakeisti, tačiau padėtis gerėja, jau mediacija pradedama vertinti.

Lietuvos probacijos tarnybos mediatoriai buvo paprašyti įvertinti darbą probacijos tarnyboje. Tik 2 respondentai įvertino gerai, o 5 – patenkinamai (žr. 21 diagr.).

21 diagrama. Darbo probacijos tarnyboje vertinimas.

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus.

Latvijos ekspertės nuomone, probacijos tarnyboje turėtų būti kuratorius, kurio viena iš funkcijų būtų paskirstyti mediatoriams mediacijos atvejus, nes ne visi specialistai vienodai gerai geba dirbti su skirtingais atvejais (pvz.: ne visi gali dirbti su nepilnamečiais, smurtu, kitais sunkiais atvejais ir pan.). Toks diferencijavimas prisidėtų prie mediacijų kokybės. Respondentų buvo paprašyta išsakyti savo nuomonę apie tai, ar reikalingas mediatoriams kuratorius, nes šiuo metu Lietuvos

probacijos tarnyboje tokio nėra. 1 respondentas į šį klausimą neatsakė, visi kiti respondentai nurodė, kad kuratorius reikalingas. 1 respondentas teigė, kad „mediatorius kuruojantis asmuo reikalingas kaip ir kiekvienai tarnybai viršininkas, į kurį būtų galima kreiptis iškilus administravimo ar kt. klausimams. Jis atstovautų mediatorius vykstančiuose pasitarimuose KD ir kt., gautą informaciją perduotų mediatoriams ir nebūtų taip, kad „kiekvienas atskirai kažkur kažką išgirdom“, gal ne taip dar supratom ir pan. Manau, kad atstovas galėtų būti paskirtas vienas iš mediatorių, tai būtų naudingiausia mums patiems, nes tik mes žinom su kokiomis problemomis susiduriam, ką norim keistis ir t.t.“ Požiūriui, kad labiausiai į kuratorius tiktų mediatorius, dirbantis probacijos tarnyboje, kuris nusimano baudžiamojoje mediacijoje, yra aktyvus, drąsus ir kt. tiktų probacijos tarnybos mediatorius pritarė ir antras respondentas. Trečiasis respondentas taip pat pritarė, kad kuratoriumi turėtų būti kvalifikuotas specialistas praktikas. Jis taip pat nurodė, kad kuratorius reikalingas „tiek mediatoriaus šiandieninei veiklai suvienodinti (reglamentacija vienoda, tačiau akivaizdu, kad praktika mūsų visų skirtinga iki minimaliausių dalykų), tiek bendriems aptarimams turėti, iškilusiems klausimams spręsti, bendriems susitikimams organizuoti, aptariant kiekvieno skyriaus veiklą, planuojant ateities veiksmus ir t.t.”. Kitas respondentas teigė, kad “Kalėjimų departamente turi būti asmuo, kuris kuruotų mediacijos veiklą, organizuotų supervizijas, ieškotų mokymų, kauptų ir sistemintų statistinę informaciją”. Dar vienas respondentas nurodė, kad kuratorius būtinas, tačiau “pradžioje daug svarbiau yra turėti mediacijos instituto probacijos tarnyboje strategiją. Šiuo metu viskas palikta savieigai, darbo sąlygos bloginamos, mediacija yra ne dar geriau integruojama, o kaip tik išintegruojama iš probacijos tarnybos. Reiktų rimčiau svarstyti galimybes kaip priartinti "mūsų" mediaciją prie "tikrosios" mediacijos teorijos“. 2 respondentai išsakė siūlymus, kad būtų suvienodinti mediatorių atlyginimai.

Paprašyti nurodyti mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje trūkumus, respondentai įvardijo reglamentavimo nebuvimą, tai, kad nėra galimybės įtakoti teismo sprendimą, labai siaura mediacijos sritis, neigiamas požiūris – į mediaciją žiūrima kaip į naštą pareigūnams, nepakankama mediacijos instituto sklaida, mokymų trūkumas, susitikimų su kitais praktikais trūkumas, finansiniai sunkumai (nėra lėšų net vandeniui, kavai mediacijoms įsigyti), kuratoriaus nebuvimas.

Respondentų buvo prašoma nurodyti ir mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje privalumus. Asmeninių konfliktų atveju, mediacijos metu konflikto šalys turi galimybę atvirai pasikalbėti, išklausyti viena kitą, atkurti pasitikėjimo, saugumo jausmą, galimybė atsiprašyti, teigė respondentė. 2 respondentai nurodė, kad žalos atlyginimo atveju – gelbsti pažeidėją nuo papildomų išlaidų antstoliams, o nukentėjusysis turi galimybę greičiau atgauti žalą jam patogesniu būdu. 2 respondentas nurodė, kad vienas iš privalumų – pagalba pareigūnams, vykdantiems teismo sprendimų

nuteistiesiems paskirtus įpareigojimus. 2 respondentai kaip privalumą nurodė tai, jog dirbdamas probacijos tarnyboje, atvejus mediacijos vykdymui gauna tiesiogiai iš kolegų.

2 respondentai pateikė siūlymus/komentarus. 1 respondentas išreiškė požiūrį, jog „atsiradus politinei valiai, mediacijos įgyvendinimas būtų mažiau sudėtingas ir daug populiaresnis“. 2 respondentas pakomentavo dabartinę situaciją, susijusią su mediacija, probacijos tarnyboje: „Be to, kad reikalinga tinkamai reglamentuoti mediaciją baudžiamojoje justicijoje, taip pat reikalingas ir atskiras mediacijos institutas. Probacijos tarnybos mediatoriai susiduria su daug sunkumų susijusiu su valdžios ar kolegų skeptišku požiūriu i mediacijos procesą, toks institutas ne tik suvienodintu mediatorių praktiką, vykdytu tinkamą jų kontrolę, bet ir padėtu mediatoriams. Nuo 2018-09-01 probacijos tarnybos mediatoriai neturi juos kuruojančio asmens KD (Kalėjimų departamentas – *aut. pastaba*), to pasėkoje nėra nei tikslaus darbo išaiškinimo, nei rengiamų supervizijų (kurios ne tik motyvuoja dirbti toliau, bet jų metu pasirenkama labai daug žinių). Nuo to laiko atskirų regionų vadovybės pradėjo bloginti mediatorių darbo sąlygas, o atsakingo asmens, kas tai galėtu padaryti neliko. Taip pat neliko mediatoriams aktualių mokymų. Neorganizuojami ne tik mediacijos taikymo probacijos tarnyboje įvadiniai mokymai, bet ir supervizijos ar kiti aktualūs žinių tobulinimo kursai“. Pasiprašius D. Ziediną pateikti siūlymus mediacijos padėties gerinimui Lietuvoje, ekspertė nurodė, kad „reikia bandyti su politikais bendrauti, gal padėtų įtvirtinti mediaciją. Vadovautis 2018.08 direktyva, visi nuteistieji turi teisę dalyvauti mediacijoje, ne tik tie, kuriems pasiūloma, bendradarbiauti su CEP, naudotis jų parama. Reikia viešinti mediaciją, dalintis gerąja patirtini, pavyzdžiais. Taip pat probacijoje turėtų būti vykdoma tik aukos ir kaltininko mediacija, šeimos mediaciją Latvijoje vykdo Socialinių paslaugų centrai. Reikia specializuotis atskirose srityse“.

IŠVADOS

1. Užsienio šalių patirtis rodo, kad mediacija probacijos tarnybose sėkmingai funkcionuoja jau ne vienerius metus. Literatūros analizės ir atliktų tyrimų rezultatai parodė, siekiant, kad Lietuvoje mediacija taptų baudžiamojo proceso dalimi ir būtų plačiai taikoma, būtinas teisinis reglamentavimas. Visų analizuotų valstybių mediacijos reglamentavimo forma yra tokia pati – mišri, nes baudžiamoji mediacija reglamentuojama Baudžiamajame kodekse ir Baudžiamojo proceso kodekse bei atskirais teisės aktais. Dažniausiai Latvijoje, Čekijos Respublikoje ir Vengrijoje mediacija vykdoma ikiteisminio tyrimo stadijoje, tačiau ji galima bei vykdoma ir kitose baudžiamojo proceso stacijose. Atsižvelgiant į minėtų valstybių patirtį, galime konstatuoti, kad taikant mediaciją ikiteisminio tyrimo stadijoje Lietuvoje, ženkliai išaugtų turtinės žalos atlyginimas ir šalys būtų įgalintos sprendimą priimti savarankiškai, o ne perduodant sprendimo galią trečiajai šaliai – Teismui.
2. Atlikti tyrimai parodė, kad mediacijos taikymas probacijos tarnyboje yra veiksminga priemonė atkurti socialinę taiką tarp šalių, spręsti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo bei atsakomybės klausimus, nagrinėti ginčus smurto artimoje aplinkoje atvejais.
3. Kiekybinio tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad praėjus trims metams po Projekto baigties, mediacijos paslauga pasinaudojusių asmenų teigiamas požiūris jiems suteiktos paslaugos atžvilgiu dar labiau išaugo: dar didesnis procentas respondentų teigiamai įvertino jiems suteiktas paslaugas, didesnei daliai asmenų pasiteisino turėti lūkesčiai, dar daugiau asmenų rekomenduotų mediacijos paslaugą savo pažįstamiems ar dar kartą šia paslauga pasinaudotų patys. Taip pat mediatoriai buvo įvertinti kaip kvalifikuoti, neutralūs, operatyvūs, sąžiningi, pagarbūs, saugumą užtikrinantys asmenys, kurie sudaro sąlygas asmenims pasisakyti bei išgirsti kitą pusę, išspręsti konfliktus, atsiprašyti, priimti sprendimus. Beveik visi probacijos tarnyboje vykdomi atvejai yra nukreipti pačių probacijos tarnybos darbuotojų. Vyrauja tiesioginės mediacijos forma. Tikslingiausia mediacijos paslaugas teikti ikiteisminio tyrimo ir bausmės vykdymo metu.
4. Apžvelgus Lietuvos probacijos mediatorių patirtį, siekiant gerinti teikiamų paslaugų kokybę, būtina suvienodinti Lietuvos probacijos tarnybos atskirų regionų skyrių mediatorių praktiką, būtina užtikrinti kvalifikuotą naujų mediatorių parengimą bei sudaryti sąlygas esamiems mediatoriams kelti kvalifikaciją bei juos motyvuoti, užpildyti visus Lietuvos probacijos tarnyboje įsteigtus mediatorių etatus, esant galimybei steigti daugiau darbo vietų, paskirti už mediacijos vykdymą probacijos tarnyboje atsakingą asmenį – mediatorių kuratorių, sudaryti tinkamas sąlygas mediacijos vykdymui, atsižvelgiant į darbo krūvį ir tik esant galimybėms mediatorius pavesti atlikti papildomas, su mediacijos veikla nesusijusias funkcijas.

5. Tyrimo duomenimis, siekiant didinti mediacijos instituto sklaidą, būtina bendradarbiauti su kitomis institucijomis, formuoti teigiamą probacijos tarnybos vadovybės, pareigūnų požiūrį į teikimas mediacijos paslaugas, pabrėžiant paslaugos galimybes ir duodamą pridėtinę vertę ne tik aukai ir kaltinimui, bet ir probacijos tarnybai, visuomenei, skatinti mediacijos paslaugos plėtrą, organizuojant paslaugos viešinimo renginius, atvirų durų dienas ir kt. Svarbiausia – reglamentuoti mediaciją Baudžiamojo ir Baudžiamojo proceso kodeksuose ir atskiru įstatymu.
6. Mokslinės literatūros analizė ir atlikti tyrimai leidžia teigti, kad darbo pradžioje išsikelti ginamieji teiginiai - „Mediacijos taikymas baudžiamosiose bylose po teismo nuosprendžio priėmimo yra veiksminga priemonė atkurti socialinę taiką tarp šalių, spręsti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo bei atsakomybės klausimus“ ir „Siekiant didinti mediacijos instituto sklaidą ir paslaugų kokybę, būtinas tolimesnis paslaugos plėtojimas, teisinis reglamentavimas, Lietuvos probacijos tarnybos mediatorių praktikos suvienodinimas bei už probacijos tarnybos mediatorių kuravimą atsakingo asmens paskyrimas“ – pasitvirtino.

PASIŪLYMAI

Atsižvelgiant į mokslinės literatūros analizę, tyrimų rezultatus bei šio mokslinio darbo išvadas, tyrėja pateikia rekomendacijas:

1. *Įstatymų leidėjams:*

   Būtina mediaciją reglamentuoti Baudžiamajame ir Baudžiamojo proceso kodeksuose, nurodant pagrindinius mediacijos principus, įtvirtinant galimybę mediaciją taikyti visose baudžiamojo proceso stadijose, nurodant pasekmes sėkmingos mediacijos atveju, o atskiru įstatymu įtvirtinti, kaip mediacija turėtų būti vykdoma baudžiamojoje teisėje, mediatoriaus kvalifikacijos, mokymų, priėmimo į darbą, mediacijos dokumentacijos rengimo klausimus ir kt.

2. *Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai:*

   Siūlytina skirti finansavimą mediacijos paslaugos viešinimui, mediatorių kvalifikacijos tobulinimui, mediacijai vykdyti tinkamų patalpų ir būtinų priemonių užtikrinimui.

3. *Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos:*

a) Įsteigti mediatorių kuratoriaus etatą, kuris moderuotų mediatorių veiklą, organizuotų naujų mediatorių mokymus ir atrankas, supervizijas, mediatorių susitikimus, kauptų ir sistemintų su mediacija susijusią informaciją ir statistiką, rūpintųsi mediacijos paslaugos viešinimu ir instituto sklaida, suvienodintų visų regionų skyrių mediatorių praktiką, atstovautų mediatorių interesams, esant būtinybei paskirstytų mediacijos atvejus, spręstų iškilusias problemas. Taip pat kuratorius atliktų mediatorių veiklos kontrolieriaus funkcijas;

b) Mokymų centrui būtų tikslinga organizuoti pažintinius mokymus mediacijos tema probacijos tarnybos vadovybei, pareigūnams, siekiant formuoti teigiamą požiūrį mediacijos atžvilgiu, supažindinant su pačia procedūra, nurodant kaip pateikti atvejus mediacijos vykdymui ir pan.;

c) Mokymų centras turėtų sistemingai organizuoti aukštos kvalifikacijos mokymus naujiems mediatoriams bei kvalifikacijos kėlimo kursus jau dirbantiems mediatoriams;

d) Siūloma veiklos skyriui suvienodinti mediatorių praktiką, atitinkamai papildant ar pakeičiant „Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnyboje taisykles“;

e) Bendradarbiauti su tarptautine organizacija CEP (Confederation of Europea Probation), naudotis jų teikiamomis paslaugomis, parama.

4. *Lietuvos probacijos tarnybos direktoriui, regionų skyrių viršininkams:*

a) Užtikrinti, kad mediatoriai turėtų tinkamas sąlygas mediacijoms vykdyti;

b) Lietuvos probacijos tarnybos puslapyje pateikti išsamią informaciją apie mediacijos paslaugą su nuorodomis ir adresais;

c) Užtikrinti, kad būtų užpildyti visi laisvi mediatorių etatai;

d) Teikti pirmenybę, kad mediatoriai vykdytų tik mediacijos paslaugas.

5. *Lietuvos probacijos tarnybos mediatoriams:*

a) Kokybės palaikymui – pasibaigus mediacijos procesui vykdyti apklausą apie suteiktas paslaugas;

b) Esant būtinybei, vykdyti mediacijos atvejų stebėseną;

c) Kai tam yra galimybės, vykdyti tiesiogines mediacijas, išskyrus atvejus, kai šalys atsisako;

d) Siekiant mediacijos sklaidos ir tikėjimo mediacijos nauda, organizuoti viešinimo paskaitas, renginius probacijos tarnybos bei kitų institucijų darbuotojams bei visuomenei, sukurti Facebook paskyrą;

6. *Kitiems mokslininkams:*

Pasinaudoti šio magistrinio darbo atliktų tyrimų rezultatais atliekant kitus mokslinius tyrimus. Rekomenduojama atlikti tyrimą, siekiant ištirti, ar Projekto metu apmokyti probacijos tarnybos pareigūnai teikia mediacijos paslaugas, kiek iš apmokytų pareigūnų tas paslaugas teikia, jei neteikia, kokios to priežastys ir ką galima padaryti, kad jie tas paslaugas teiktų ir pan.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Monografijos, moksliniai straipsniai, straipsniai iš knygų

1. Ažubalytė, Rima. „Susitarimas (susitaikymas) viešojo kaltinimo bylose kaip viena iš diskrecinio baudžiamojo persekiojimo formų“. *Jurisprudencija* 6 (48), (2006).
2. Bikelis, Skirmantas. „Drivers that Change the Direction of Penal Policy: A Case of Developments of Victim–Offender Reconciliation in the Lithuanian Criminal Justice System“. *Juridica Hungarica: Hungarian Journal of Legal Studies* 56 (1) (Budapest, 2015): 2-13. Žiūrėta 2019 kovo 30 d. https://akademiai.com/toc/026/56/1
3. Csuri, Andras. *„Hungary“*. iš *Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States* (European research on restorative juvenile justice, 2015): 87-92.
4. Dermontas, Julius. *Nuteistųjų alternatyvia laisvės atėmimo bausme reabilitacija.* Acta Pedagogica Vilnensia 15. Vilnius: VU, 2005.
5. Dunkel Frieder, Grzywa Joanna, Horsfield Philip, Parosanu Andrea. „Restorative Justice and Juvenile Offenders in Europe – Comparative Overview“. iš *Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States* (European research on restorative juvenile justice, 2015): 175-260.
6. Dunkel Frieder, Horsfield Philip, Parosanu Andrea (Eds.). *Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States*. European research on restorative juvenile justice, 2015.
7. Gesko, Sandor. „Community mediation in Hungary“. *European Best Practices of Restorative Justice in the Criminal Procedure* (Budapest, 2010), 100. Žiūrėta 2019 m. kovo 15 d. http://www.iars.org.uk/sites/default/files/Restorative%20justice%20report%20_%20Hungary.pdf
8. Giedrytė-Mačiulienė Renata ir Venckevičienė Judita. „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose Lietuvoje“. Teisės problemos 2, 92 (2016).
9. Gilanyi Denisa, Honsarkova Lenka, Jelinek Martin, Kotatkova Monika, Kracik Martin, Libičkova Jana, Peštakova Marketa, Pilny Martin, Plhakova Katerina, Štern Pavel, Štepanik Petr, Wallinova Alžbeta. Best practice manual for Czech international use (2012). Žiūrėta vasario 2 d. restorativejustice.org/am-site/media/best-practice-manual-on-restorative-justice-victim-support-and-counseling.pdf

10. Gorgenyi Ilona, Jasco Judit. Final national report of Hungary. The 3E model for a Restorative Justice Strategy in Europe (2013):8. Žiūrėta 2019 m. vasario 28 d., http://3e-rj-model.web.auth.gr/files/national_reports/Hungaria.pdf
11. Jefimovs Nikolajs. „Evaluations of security measures: the peculiarities of the application of mediation in the area of resolving criminal legal conflicts“. *Journal of security and sustainability issues* 8 (1) (2018). Žiūrėta 2019 m. vasario 16 d., https://jssidoi.org/jssi/uploads/journals/Journal_of_Security_and_Sustainability_Issues_Vol8_No1_print.pdf
12. Kaminskienė Natalija, Račelytė Daiva, Tvaronavičienė Agnė, Mienkowska-Norkienė Renata, Atutienė Eglė, Štaraitė-Barsulienė Gerda, Saudargaitė Ieva, Uscila Rokas, Banys Aurimas, Langys Egidijus, Pečkys Vidas, Špokas Edvardas, Čiuladienė Gražina, Aleknonis Gintaras. *Mediacija: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
13. Kerezsi Klara, Hatvani Erzsebet, Kota Tunde, Bogschutz Zoltan. „Probation in Europe: Hungary“. *CEP* (2013). Žiūrėta 2019 m. vasario 28 d. https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/2008Hungary.pdf
14. Kiškis, Alfredas. *Lietuvos kriminologijos raida 1918-2017 m.: šimtmečio patirtis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017.
15. Klišane Liene, Jurevičius Imants, Judins Andrejs. „Probation in Europe Latvia“. *CEP* (2013): 8. Žiūrėta 2019 m. vasario 26 d. https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/Probation-in-Europe-2013-Chapter-Latvia.pdf
16. Kronberga Ilona, Parosanu Andrea. „Latvia“. Iš *Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States* (European research on restorative juvenile justice, 2015): 101-105.
17. Lakis, Juozas. „Taikinamojo tarpininkavimo Lietuvos viešajame sektoriuje būtinybė“. *Viešoji politika ir administravimas* 34, 2010.
18. Liesis Mantas ir Michailovič Ilona „Mediacija Lietuvos baudžiamojoje ir administracinių nusižengimų justicijoje teisminėje bylos nagrinėjimo stadijoje“. Iš *Kriminologijos studijos t. 5*: mokslo darbai, Kuhlmann Annette, Kury Helmut, Ruggiero Vincenzo, Laurinavičius Alfredas, Laurinaitytė Ilona, Ustinavičiūtė Laura, Liesis Mantas, Michailovič Ilona, Klimukienė Virginija, Kalpokienė Vaida, 91-114. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2017.
19. Michailovič Ilona, Bikelis Skirmantas, Čepas Algimantas, Dobrynina Margarita, Simaitis Rimantas, Šneideris Darius, Ūselė Laura, Vanckevičienė Judita. *Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje*: monografija. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2014.

20. Michailovič Ilona. „Mediacijos galimybės baudžiamojoje justicijoje priėmus nuosprendį“, iš *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje:* recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys, Vilnius: Teisės institutas, 2017, 69 – 79.
21. Michailovič Ilona. *Nepilnamečio kaltininko ir nukentėjusiojo mediacijos galimybės Lietuvoje*. Teisė, 2000, Nr. 35, 69–79.
22. Morris Allison, Maxwell Gabrielle. *Restorative Justice for Juveniles: Conferencing, Mediation and Circles.* Oxford: Portland Oregon, 2001.
23. Ms. Matouskova Andrea, Ms. Demkova Marcela. *Probation in Europe: Czech Republic*. *CEP* (2013). Žiūrėta 2019 m. vasario 27 d. https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/PIE-CEP-hoofdstuk-Tsjechische-Republiek-2018_V1.pdf
24. Nikartas Simonas ir Katinaitė-Lodh Renata. „Subjektyvusis probacijos veiksmingumas: probacijos tarnybų veiklos vertinimas kliento požiūriu“. *Jurisprudencija* 25(1), (2018).
25. Proshina Marina, Jefimovs Nikolajs, Teivans-Treinovskis Janis. „Mediation as an alternative procedure in the criminal process“. *Journal of security and sustainability issues* 8 (1) (2018). Žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., https://jssidoi.org/jssi/uploads/journals/Journal_of_Security_and_Sustainability_Issues_Vol8_No1_print.pdf
26. Reno Jenet, Marcus Daniel, Lou Leary Mary, M. Turman Kathryn. *Guidelines for Victim-Sensitive Victim-Offender Mediation: Restorative Justice Through Dialogue,* U.S. Department of Justice, 2000.
27. Sakalauskas Gintautas ir Jarutienė Liubovė. *Probacijos veiksmingumo vertinimas: mokslo studija.* Vilnius: Teisės institutas, 2015.
28. Sakalauskas Gintautas ir Kalpokas Vaidas. *Nuteistųjų grįžusių iš įkalinimo įstaigų integracijos modelis*. Vilnius: Eugrimas, 2012.
29. Saudargaitė, Ieva. *Judicial mediation in civil disputes in Lithuania: doctoral dissertation.* Vilnius: Mykolas Romeris university, 2015.
30. Sile Sanite, Ziedina Diana. „Improving protection of victims' rights in latvia – access to legal aid and mediation as a toll to settle the conflict“. *Improving protection of victims' rights: access to legal aid* (Poznan, 2014): 171-182. Žiūrėta 2019 m. kovo 29 d., https://repozytorium.amu.edu.pl/handle/10593/12051
31. Škvain Petr, Parosanu Andrea. „Czech Republic“, iš *Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States*. European research on restorative juvenile justice, 2015: 43-47.

32. Tidikis, Rimantas. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija.* Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
33. Torzs, Edit. „Mediation and the Mediation Procedure in Hungary forAdult Offenders“. *European Best Practices of Restorative Justice in the Criminal Procedure* (Budapest, 2010). Žiūrėta 2019 m. kovo 30 d. http://www.iars.org.uk/sites/default/files/Restorative%20justice%20report%20_%20Hungary.pdf
34. Uscila, Rokas. „Atkuriamasis teisingumas penitencinėje sistemoje“. *Pedagogika* 103 (2011): 92-98.
35. Uscila, Rokas. „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacija Skandinavijos šalyse“. *Jurisprudencija* 29 (21), (2002).
36. Uscila, Rokas. „Nusikaltimų aukų socialinė ir teisinė apsauga Lietuvoje: padėties vertinimas“. *Jurisprudencija* 59 (51), (2004).
37. Vasiliauskas Juozas ir Radzinskas Antanas. „Nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo problema“. *Jurisprudencija* 17(9), (2000).
38. Visockas Evaldas, Diržytė Aistė, Žukauskaitė Judita, Uscila Rokas. *Delinkventinio nepilnamečio ir nukentėjusiojo mediacijos vadovas.* Vilnius: Policijos departamentas prie LR vidaus reikalų ministerijos, 2011.
39. Volpe Maria R., Lindner Charles. „Mediation and probation: the presentence investigation“ straipsnis iš: Conflicts resolutionquartertly 9(1) (2007). Žiūrėta 2019 m. kovo 4 d. https://www.researchgate.net/publication/230357606_Mediation_and_probation_The_presentence_investigation
40. Žukauskaitė, Judita. „Nepilnamečių nusikalstamas elgesys: prichologiniai mediacijos taikymo aspektai“. *Teisės problemos* 2, 76 (2012): 96 - 110.

Teisės aktai

41. „Civil Procedure Code of the Czech Republic“ (1963). Žiūrėta 2019 m. vasario 25 d.., https://is.muni.cz/el/1422/jaro2008/SOC026/um/99-1963_EN.pdf
42. „Criminal Law of the Republic of Latvia“ (1998, amended 2013). Žiūrėta 2019 m. vasario 26 d. https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/19/Latvia/show
43. „Criminal Procedure Law of the Republic of Latvia“ (2005, amended 2013). Žiūrėta 2019 m. vasario 26 d. https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/19/Latvia/show
44. „Europos mediatorių elgesio kodeksas“. *Žiūrėta* 2019 m. kovo 31 d., http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf

45. „Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas“, Valstybės žinios 73, 3084 (2002).
46. „Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas“. Valstybės žinios 4 (108) (2012).
47. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. gruodžio 8 d. įsakymas Nr. V-532 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“. Žiūrėta 2019 m. kovo 14 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/080e81b0dbed11e7910a89ac20768b0f
48. Kalėjimų departamento prie LR teisingumo ministerijos direktorius 2018 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. V-459 patvirtintas „Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) organizavimo ir vykdymo laisvės atėmimo vietų įstaigose tvarkos aprašas“. Žiūrėta 2019 m. vasario 27 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3f01cdb0d37411e8bea9885f77677ec1
49. Kauno apygardos probacijos tarnybos direktoriaus 2017 m.balandžio 7 d. įsakymas Nr. V-45 „Dėl Kauno apygardos probacijos tarnybos Kauno probacijos skyriaus ir savivaldybių probacijos skyriaus specialistų patikslintų metinių užduočių ir siektinų rezultatų 2017 m. patvirtinimo“.
50. Lietuvos probacijos tarnybos direktoriaus 2018 m. lapkričio 8 d. įsakymu nr. LP-01/1-64 patvirtintas „Lietuvos probacijos tarnybos darbo reglamentas“. Žiūrėta 2019 m. kovo 1 d. http://www.kaldep.lt/lt/papt/teisine-informacija_267_648/teises-aktai_269_650.html
51. Lietuvos probacijos tarnybos direktoriaus 2018 m. rugpjūčio 9 d. įsakymu Nr. LP-01/1-3 patvirtintas „Kauno regiono skyriaus specialisto pareigybės aprašymas“.
52. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo.“ TAR (13939) (2015).
53. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. kovo 26 d. įsakymas „Dėl Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Šiaulių apygardų probacijų tarnybų reorganizavimo“ Nr. 1R-57. Žiūrėta 2019 m. kovo 1 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0cafb3f030b711e8ab62b6c0fc2adb3f?jfwid=-n7cyhy2bo
54. Mediation Act No. 202/2012. Žiūrėta 2019 m. vasario 27 d. https://www.cak.cz/assets/zakon-o-mediaci_aj.pdf
55. Ministrų kabineto reglamentu Nr. 346 patvirtintos „Savanorių mokymo ir atestavimo taisyklės, skirtos mediacijos procesui organizuoti ir vykdyti“ 346 (2018). Žiūrėta 2019 m. vasario 26 d. https://likumi.lv/ta/id/300143
56. Probation and Mediation Service Act No. 257/2000. Žiūrėta 2019 m. vasario 25 d. https://www.pmscr.cz/download/EN_ABOUT_PROBATION_AND_MEDIATION_ACT_aktual_2014.pdf

57. Recommendation CM/Rec (2010) 1 of the Committee of Ministers to member states concerning on the Council of Europe Probation Rules. Žiūrėta 2019 m. vasario 24 d. https://www.pmscr.cz/download/mezdoken_European_Probation_Rules.pdf
58. Recommendation CM/Rec (2018) 8 of the Committee of Ministers to member states concerning restorative justice in criminal matters. Žiūrėta 2019 m. vasario 24 d. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808e35f3
59. Recommendation No. R (81) 7 of the Committee of Ministers to member states on measures facilitating access to justice. Adopted by the Committee of Ministers on 14 May 1981 at its 68th Session. Žiūrėta 2019 m. vasario 24 d.: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168050e7e4
60. Recommendation No. R (92) 16 of the Committee of Ministries to member states of European rules on community sanctions and measures. Adopted by the Committee of Ministers on 19 October 1992 at the 482nd meeting of the Ministers' Deputies. Žiūrėta 2019 m. kovo 23 d. https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804d5ec6
61. Recommendation No. R (86) 12 of the Committee of Ministers to member states concerning measures to prevent and reduce the excessive workload in the courts. Žiūrėta 2019 m. vasario 24 d. https://rm.coe.int/16804f7b86
62. Recommendation of 15 September 1999 No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member states concerning mediation in pental matters. Žiūrėta 2019 m. vasario 24 d. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=090000168062e02b
63. State Probation Servise Low No. 183(2948) (2003). Žiūrėta 2019 m. vasario 26 d. https://likumi.lv/doc.php?id=82551

Kiti šaltiniai

64. „The Probation and Mediation Development Concept until 2025“. Žiūrėta 2019 m. vasario 25 d. https://www.pmscr.cz/download/2017_Koncepce_PM_do_roku_2025.pdf
65. „Victim-offender mediation“. Probation and Mediation Service of Teh Czech Republic. Žiūrėta 2019 m. vasario 25 d. https://www.pmscr.cz/images/clanky/letak_Mediace_EN.pdf
66. Allen Rob. „On probation: models of good prastice for alternatives to prison“, Promoting fair effective criminal justice (2006). Žiūrėta 2019 m. vasario 2 d. https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2016/12/Probation-model-report-final-2016.pdf
67. Confederationof European Probation *Annual plan* (2018), 8. Žiūrėta 2018 m. gegužės 1 d. https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/09/Annual-plan-2018.pdf

68. Confederationof European Probation *Annual report* (2017), 6. Žiūrėta 2018 m. gegužės 1 d. https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/09/Annual-report-2017.pdf
69. Confederationof European Probation oficialiame tinklapyje skelbiama informacija Žiūrėta 2019 m. vasario 27 d. https://www.cep-probation.org/knowledgebases/prague-restorative-justice-conference/
70. Dandurand Yvon, T. Griffiths Curt. *Handbook on restorative justice programmes*. New York: United Nations Office on Drugs and Crime, 2006. Žiūrėta 2019 vasario 2 d. http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/06-56290_Ebook.pdf
71. Duomenys apie padarytą ir savanoriškai atlygitną turtinę žalą 2017, 2018 metais Lietuvos Respublikoje. Forma_Žala. Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos ataskaita. Žiūrėta kovo 29 d. https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzrpaslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1?year=2018&period=1-12&group=162
72. European Forum for Restorative Justice *Annual report* (2017), 3. Žiūrėta 2018 m. gegužės 1 d. www.euforumrj.org/wp-content/uploads/2014/12/EFRJ-Annual-Report-2017.pdf
73. Oficialiame Europos probacijų organizacijos (CEP) puslapyje pateikiama informacija. Žiūrėta 2019 m. vasario 28 d. https://www.cep-probation.org/about-confederation-of-european-probation/member-organisations/
74. Projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ mediacijos taisyklės, patvirtintos Vilniaus apygardos probacijos tarnybos direktoriaus 2015 m. kovo 10 d. įsakymu Nr. TO-83. Žiūrėta 2019 kovo 16 d. http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/mediacija/dokumentai_1620.html
75. Špejrova Kamila. Pranešimas konferencijoje „Restorative group conferences with violent juveniles. Žiūrėta 2019 m. kovo 29 d. http://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/Presentation-Kamila-Sperjova-Restorative-group-conferences-with-violent-juveniles.pdf
76. Uscila Rokas, Teisingumo ministerijoje vykusi apskritojo stalo diskusija „Mediacija baudžiamojoje justicijoje“, (2018). Žiūrėta 2019 kovo 2 d. http://teise.org/lt/mediacija-ne-tik-po-baudziamojo-proceso/
77. Uscila Rokas. „Mediation in the Lithuanian probation system“. *European Forum for Restorative Justice, Newsletter* No. 3 (2016). Žiūrėta 2019 m. kovo 1 d. http://www.euforumrj.org/wp-content/uploads/2016/11/Vol_17_3.pdf

78. Venckevičienė Judita. Pranešimas tarptautineje projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ konferencijoje Vilniuje, 2016 m. kovo 17 d. Žiūrėta 2018 m. gegužės 1 d. http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/mediacija/naujienos_1576/archive/sekmingai-pristatyti-projekto-eh8j.html
79. Vengrijos Teisingumo ministerijos organizacinio padalinio oficialioje internetinėje svetainėje skelbiama informacija. Žiūrėta 2019 m. kovo 14 d. phttp://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/kozvetitoi-eljaras-bunteto-es-szabalysertesi-ugyekben
80. Vilniaus apygardos probacijos tarnyba. Mediacija jau Lietuvoje. 2015. Žiūrėta 2019 m. vasario 27 d. http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/mediacija.html
81. Ziedina, Diana. Latvijos valstybės probacijos tarnybos puslapyje pateikta statistika. Žiūrėta 2019 m. vasario 26 d. https://www.vpd.gov.lv/no2018gada26ldz30novembrimnorisinspaskumsizlgumaneda
82. Ziedina, Diana. Victim - Offender Mediation in State Probation Service: Journey through Time. Pranešimas tarptautinėje projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ konferencijoje Vilniuje, 2016 m. kovo 17 d. Žiūrėta 2019 m. sausio 18 d. http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/mediacija/ naujienos_1576/archive/sekmingai-pristatyti-projekto-eh8j.html

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Magistriniame darbe „Mediacijos probacijos tarnyboje įgyvendinimas“ tiriama viena iš penitencinės mediacijos formų – mediacija probacijos tarnyboje. Nagrinėjami įvairūs aspektai susiję su šios mediacijos formos įgyvendinimu, siekiant pateikti probacijos tarnyboje teikiamos mediacijos paslaugos gerinimo ir mediacijos instituto sklaidos siūlymus atsižvelgiant į atliktų mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje privalumų ir trūkumų tyrimų rezultatus.

Atliekant literatūros analizę ir taikant empirinius tyrimus, pasitvirtino darbe išsikelti du ginamieji teiginiai:

1) Mediacijos taikymas baudžiamosiose bylose po teismo nuosprendžio priėmimo yra veiksminga priemonė atkurti socialinę taiką tarp šalių, spręsti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo bei atsakomybės klausimus,

2) Siekiant didinti mediacijos instituto sklaidą ir paslaugų kokybę, būtinas tolimesnis paslaugos plėtojimas, teisinis reglamentavimas, Lietuvos probacijos tarnybos mediatorių praktikos suvienodinimas bei už probacijos tarnybos mediatorių kuravimą atsakingo asmens paskyrimas.

Reikšminiai žodžiai: *mediacija, probacijos tarnyba, mediacijos įgyvendinimas, baudžiamoji justicija*.

The given Master Thesis “*Implementation of Mediation in Probation Service*” investigates one of the forms of penitential mediation, i.e. the mediation in the probation service. Various aspects related to the implementation of this form of mediation are being analyzed in order to present the recommendations for the improvement of mediation service provided by the probation service and the suggestions disseminated by the institute of mediation, taking into account the results of the research of the advantages and disadvantages of mediation implementation in probation service.

In the course of literature analysis and the accomplishment of the empirical research, two defended statements were confirmed in the work:

(1) The employment of mediation in criminal proceedings following the adoption of a court judgment is an effective means of restoring social peace between the parties, addressing the issue of dealing with criminal offenses and liability;

(2) In order to increase the dissemination of the mediation institute and the quality of services, further development of the service, legal regulation, harmonization of the practice of mediators of the Lithuanian Probation Service and appointment of the person responsible for the training of mediators of the probation service are necessary.

Key words: *mediation, probation service, implementation of mediation, criminal justice.*

SANTRAUKA

Magistrinio darbo tema – mediacijos probacijos tarnyboje įgyvendinimas.

Tyrimo tikslas – pateikti probacijos tarnyboje įgyvendinamos mediacijos paslaugos gerinimo ir mediacijos instituto sklaidos siūlymus atsižvelgiant į mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje privalumų ir trūkumų tyrimo rezultatus.

Darbą sudaro įvadas, keturi skyriai – teorinės, tiriamosios dalys, pabaigoje pateikiamos išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas bei priedai.

Darbe naudojami metodai – dokumentų analizės, lyginamasis, sisteminis, loginis – analitinis, istorinis mokslinės literatūros analizės, empirinis (anketinės apklausos ir ekspertų interviu raštu ir žodžiu lyginamosios analizės).

Darbe pateikiama mediacijos baudžiamojoje justicijoje ir Lietuvos probacijos tarnyboje samprata, užsienio valstybių praktikos, įgyvendinant mediacijos paslaugas probacijos tarnyboje, apžvalga, Lietuvos probacijos tarnyboje mediacijos procedūros organizacinių, vadybinių ir administracinių funkcijų apžvalga, atliekami du empiriniai tyrimai.

Kiekybinio tyrimo respondentai – mediacijos paslaugomis probacijos tarnyboje pasinaudoję asmenys, pasirinkti naudojant atsitiktinę atranką, o kokybinio tyrimo respondentai – Lietuvos probacijos tarnyboje dirbantys mediatoriai.

Apžvelgus Lietuvos probacijos mediatorių patirtį ir atlikus tyrimo rezultatų analizę, buvo nustatyta, kad siekiant gerinti teikiamų paslaugų kokybę, būtina suvienodinti Lietuvos probacijos tarnybos atskirų regionų skyrių mediatorių praktiką, būtina užtikrinti kvalifikuotą naujų mediatorių parengimą bei sudaryti sąlygas esamiems mediatoriams kelti kvalifikaciją bei juos motyvuoti, užpildyti visus Lietuvos probacijos tarnyboje įsteigtus mediatorių etatus, esant galimybei steigti daugiau darbo vietų, paskirti už mediacijos vykdymą probacijos tarnyboje atsakingą asmenį – mediatorių kuratorių, sudaryti tinkamas sąlygas mediacijos vykdymui, atsižvelgiant į darbo krūvį ir tik esant galimybėms pavesti atlikti papildomas, su mediacijos veikla nesusijusias funkcijas.

Tyrimo duomenimis, siekiant didinti mediacijos instituto sklaidą, būtina bendradarbiauti su kitomis institucijomis, formuoti teigiamą probacijos tarnybos vadovybės, pareigūnų požiūrį į teikimas mediacijos paslaugas, pabrėžiant paslaugos galimybes ir duodamą pridėtinę vertę ne tik aukai ir kaltinimui, bet ir probacijos tarnybai, visuomenei, skatinti mediacijos paslaugos plėtrą, organizuojant paslaugos viešinimo renginius, atvirų durų dienas ir kt. Svarbiausia – reglamentuoti mediaciją Baudžiamojo ir Baudžiamojo proceso kodeksuose ir atskiru įstatymu.

Atliekant literatūros analizę ir taikant empirinius tyrimus, pasitvirtino darbe išsikelti du ginamieji teiginiai:

1) mediacijos taikymas baudžiamosiose bylose po teismo nuosprendžio priėmimo yra veiksminga priemonė atkurti socialinę taiką tarp šalių, spręsti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo bei atsakomybės klausimus,

2) siekiant didinti mediacijos instituto sklaidą ir paslaugų kokybę, būtinas tolimesnis paslaugos plėtojimas, teisinis reglamentavimas, Lietuvos probacijos tarnybos mediatorių praktikos suvienodinimas bei už probacijos tarnybos mediatorių kuravimą atsakingo asmens paskyrimas.

SUMMARY

The topic of the Master degree thesis is the implementation of mediation in probation service.

The aim of the research is to present the recommendations for the improvement of mediation service provided by the probation service and the suggestions disseminated by the institute of mediation, taking into account the results of the research of the advantages and disadvantages of mediation implementation in probation service.

The work consists of the introduction, four chapters, i.e. theoretical and research parts, conclusions, suggestions, references, and appendixes.

The research methods employed in the thesis are as follows: document analysis, comparative, systemic, logical-analytical, historical scientific literature analysis, and empirical (the comparative analysis of the questionnaire survey and expert interview in written and oral).

The paper presents the concept of mediation in criminal justice and Lithuanian probation service, the overview of foreign practice in mediation services in probation service, the review of organizational, managerial and administrative functions of mediation procedure in Lithuanian probation service, and two empirical studies.

The respondents of the quantitative research were the persons who have used mediation services in probation service, selected by random selection, and the respondents of the qualitative research were the mediators working in Lithuanian probation service.

After reviewing the experience of Lithuanian probation mediators and analyzing the results of the research, it was found that in order to improve the quality of the provided services, it is necessary to unify the practice of the mediators of separate regions of the Lithuanian Probation Service, it is necessary to ensure qualified preparation of new mediators, to create conditions for the existing mediators to raise their qualification and motivate them to hold all the mediation posts established in the Lithuanian Probation Service with the possibility to create more jobs, to appoint the person responsible for the mediation in the probation service, i.e. the curator of the mediators, to create appropriate conditions for the implementation of mediation, taking into account the workload, and, only if possible, to commission additional non-mediation functions .

According to the data of the research, in order to increase the dissemination of the mediation institute, it is necessary to cooperate with other institutions, to form a positive attitude of the probation service management, also, a positive attitude of the officials to the provision of mediation services, emphasizing the possibilities of the service and added value not only to the victim and accusation, but also to the probation service and the society, to promote mediation service development by

organizing publicity events, open days, etc. The most important thing is to regulate mediation in the Criminal and Criminal Procedure Codes and in a separate law.

In the course of literature analysis and the accomplishment of the empirical research, two defended statements were confirmed in the work:

(1) The employment of mediation in criminal proceedings following the adoption of a court judgment is an effective means of restoring social peace between the parties, addressing the issue of dealing with criminal offenses and liability;

(2) In order to increase the dissemination of the mediation institute and the quality of services, further development of the service, legal regulation, harmonization of the practice of mediators of the Lithuanian Probation Service and appointment of the person responsible for the training of mediators of the probation service are necessary.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Tyrimo „Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) paslaugų teikimo įvertinimo“ anketa

Gerbiamasis (-oji) tyrimo dalyvi (-e),

tyrimo, kurio anketą Jūsų prašome užpildyti, tikslas – atskleisti, koks yra mediacijos paslauga bausmių vykdymo sistemoje pasinaudojusių asmenų požiūris į suteiktas mediacijos paslaugas bei kaip ją gerinti, todėl kreipiamės į Jus ir prašome atsakyti į kelis klausimus. Ši anketa yra anoniminė, t. y., gauti duomenys bus naudojami tik apibendrinamajai analizei. Labai svarbi Jūsų asmeninė nuomonė, o Jūsų nuoširdūs atsakymai padės objektyviau įvertinti esamą padėtį. Prašome atidžiai perskaityti klausimą ir pateikti Jums priimtinus atsakymo variantus. Pasirinkite Jums tinkamą atsakymą (-us) ir apibraukite jo numerį (-ius) arba įrašykite savo atsakymus. Užpildytą anketą prašome atiduoti mediatoriui.

1. Jūsų amžius:

..... metų (-ai)

2. Jūsų lytis:

a) vyras b) moteris

3. Jūsų išsilavinimas:

a) neturiu išsilavinimo

b) pradinis

c) pagrindinis

d) vidurinis

e) aukštasis neuniversitetinis (aukštesnysis)

f) aukštasis universitetinis

4. Jus mediacijai nukreipusi institucija:

a) probacijos tarnyba

b) policija

c) teismas

d) prokuratūra

e) vaiko teisių apsaugos tarnyba

f) pataisos įstaiga

g) tardymo izoliatorius

h) kita.....

5. Mediacijos procese buvote:

a) asmuo, padaręs nusikalstamą veiką (pažeidėjas)

b) nukentėjęs asmuo

c) asmuo, nesusijęs su nusikalstama veika (atvejai iš kitų institucijų)

6. Kokio pobūdžio konfliktas buvo sprendžiamas mediacijos procese?

a) žalos atlyginimas

b) smurtas

c) kita .....

7. Dalyvavote tiesioginėje (vyko bendri susitikimai su mediatoriumi ir kita mediacijos šalimi) ar netiesioginėje (bendravote tik su mediatoriumi) mediacijoje:

a) tiesioginėje

b) netiesioginėje

8. Kaip vertinate susitikimą su kita mediacijos šalimi (į šį klausimą atsakykite tik tuo atveju, jei vyko tiesioginė mediacija. Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus):

a) jaučiausi nesaugiai

b) jaučiausi saugiai

c) turėjau galimybę užduoti klausimus ir sulaukti atsakymų

d) turėjau galimybę būti išklausytas (-a)

e) negalėjau išsakyti savo minčių, jausmų

f) jaučiau neigiamus jausmus kitai mediacijos šaliai

g) turėjau galimybę pats (-i) spręsti konfliktą

h) turėjau galimybę pats (-i) priimti sprendimą

i) turėjau galimybę atsiprašyti

j) turėjau galimybę sulaukti atsiprašymo

k) kita.....

9. Pažymėkite, kuriuos iš žemiau išvardytų aspektų mediatoriui pavyko įgyvendinti mediacijos procese (galite pasirinkti kelis atsakymo variantus):

a) operatyvumas (veikia greitai ir tiksliai)

b) neutralumas (nepalaiko nei vienos iš mediacijoje dalyvaujančių šalių)

c) konfidencialumas (nepasakoja ir kitais būdais neviešina mediacijos metu sužinotos informacijos)

d) sąžiningumas (sako tiesą, garbingai elgiasi kitų asmenų atžvilgiu)

e) pagarba (elgiasi neįžeidžiančiai)

f) tolerancija (įsiklauso ir gerbia priešingą nuomonę)

g) laisva šalių valia (neverčia dalyvauti mediacijoje, jei asmuo to nenori)

h) kita.....

10. Kaip vertinate (jei mediacijos metu pavyko susitarti) mediacijos metu pasiektą susitarimą?

a) labai gerai

b) gerai

c) vidutiniškai

d) blogai

e) labai blogai

f) nežinau

11. Ar mediacijos procesas atitiko Jūsų lūkesčius?

a) iš dalies taip

b) taip

c) iš dalies ne

d) ne

e) nežinau

12. Ar, esant poreikiui, kitą kartą konfliktą spręstumėte mediacijos būdu?

a) taip

b) ne

c) nežinau

13. Ar rekomenduotumėte mediacijos paslaugą kitiems?

a) taip

b) ne

c) nežinau

14. Jūsų manymu, kurioje stadijoje mediacija yra veiksmingiausia (į šį klausimą atsakykite, jei mediacijos procesas vyko dėl įvykdyto nusikaltimo)?

a) ikiteisminiam tyrime

b) bylos proceso metu pirmos instancijos teisme

c) po teismo nuosprendžio priėmimo

d) kita.....

15. Kokie yra Jums vykdyto mediacijos proceso trūkumai?

.....

.....

16. Kokie yra Jums vykdyto mediacijos proceso privalumai?

.....

.....

Siūlymai / komentarai

.....

.....

.....

Dėkojame už atsakymus!

2 PRIEDAS

INTERVIU KLAUSIMAI

Mykolo Romerio universiteto mediacijos magistrantūros studijų programos studentės Viktorijos Stančikaitės-Grėbliauskienės magistro baigiamojo darbo „Mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje“ tyrimo interviu klausimai:

1. Koks Jūsų kaip mediatoriaus darbo stažas probacijos tarnyboje?
2. Koks Jūsų išsilavinimas (nurodykite ir specialybę)?
3. Kam savo darbe esate pavaldūs?
4. Kiek mediatorių etatų yra įsteigta probacijos regiono skyriuje, kuriame dirbate?
5. Kiek mediatorių šiuo metu dirba probacijos regiono skyriuje, kuriame dirbate?
6. Ar turite galimybę lankyti kvalifikacinius kursus, mokymus susijusius su mediacija?
7. Kokius kvalifikacinius kursus, mokymus ir kur esate baigęs?
8. Kiek kartų per pastaruosius du metus esate dalyvavęs mokymuose, supervizijose (susijusiuose su mediacija)?
9. Ar prisidedate prie mediacijos instituto plėtros. Jei taip, tai kaip?
10. Ar bendradarbiaujate su kitomis institucijomis? Jei taip, tai kaip?
11. Kas nukreipia atvejus į mediaciją?
12. Kokiu būdu gaunate atvejus mediacijos vykdymui (kaip pateikiami atvejai, kas nusprendžia ką nukreipti į mediaciją, o ką ne)?
13. Kokius mediacijos dokumentus registruojate?
14. Dėl kokių konfliktų vykdote mediaciją?
15. Dėl kokių konfliktų dažniausiai vykdote mediaciją?
16. Ar sprendžiate konfliktus dėl žalų, kai yra teismo įpareigojimai atlyginti žalą? Atsakymą argumentuokite kodėl taip arba ne.
17. Kai mediacijos atvejai susiję su nusikalstama veika, kurioje baudžiamojo proceso stadijoje vykdote mediaciją?
18. Ar turite tinkamas sąlygas (įskaitant patalpas) mediacijos vykdymui (saugumui, konfidencialumui užtikrinti ir kt.)?
19. Kokią mediacijos formą dažniausiai praktikuojate: tiesioginę ar netiesioginę? Kodėl?
20. Dėl kokių priežasčių dažniausiai mediaciją atsisakote vykdyti (jei taip būna)?
21. Ar mediacijas vykdote tik probacijos tarnyboje ar ir kitose vietose? Jei taip, tai kur dar teikiate mediacijos paslaugas?
22. Su kokiais sunkumais, iššūkiais dažniausiai tenka susidurti Jūsų darbe vykdant mediaciją?

23. Ar vykdote įgyvendintų mediacijos atvejų stebėseną? Jei taip, kaip tai atliekate? Kokia Jūsų nuomonė, ar reikalinga stebėsena. Savo atsakymą pagrįskite
24. Kaip manote kurioje baudžiamojo proceso stadijoje mediacijos taikymas būtų veiksmingiausias?
25. Kaip vertinate mediacijos baudžiamojoje justicijoje reglamentavimo padėtį Lietuvoje?
26. Koks yra Jūsų kolegų pareigūnų, vadovybės požiūris į mediaciją?
27. Kaip vertinate darbą probacijos tarnyboje: labai gerai, gerai, patenkinamai, blogai, labai blogai.
28. Prašau parašykite savo nuomonę apie tai, ar reikalingas visus probacijos tarnybos mediatorius kuruojantis asmuo?
29. Mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje trūkumai?
30. Mediacijos įgyvendinimo probacijos tarnyboje privalumai?
31. Jūsų siūlymai / komentarai

AČIŪ už Jūsų sugaištą laiką ir nuoširdžius atsakymus!!!

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2019-04-15

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Mykolo Romerio teisės mokyklos, Privatinės teisės instituto, Mediacijos programos

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė) Viktorija Stančikaitė-Grėbliauskienė ,

(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas „Mediacijos probacijos tarnyboje įgyvendinimas“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas) *(vardas, pavardė)*